

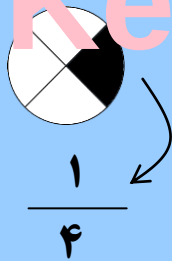

رياضي

دریم ټولگی

Ketabton.com

$$6 - 1 < 6 + 1$$

$$9 + 2 > 10$$

$$6 + 5 = 11$$

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ . ش.

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، کوچر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هېواد به تل ځلیري	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د پوهنې وزارت

رياضي

درېم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ.ش.

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: رياضي

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د ریاضي دیپارتمنت د درسي کتابونو مؤلفین

ادیت کوونکي: د پښتو ژبې د ادیت دیپارتمنت غړي

ټولګی: دریم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپ خونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې

وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره

قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او ښوونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکي، زده کوونکي، کتاب، ښوونځي، اداره او د والدينو شوراگانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږگوني بنسټیز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تاسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توگه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هېڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې دنن ورځې گران زده کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او گټور اوسېدونکي وي. همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانگه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه گټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د څیرکو او فعالو گپونوالو په توگه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپیڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم. د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وگړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

لړلیک

شمېره	سرليکونه	مخونه
	لومړی فصل	
۱	د رقمونو مقامي قيمت	۱
۲	اټکل او تخمین	۹
	دویم فصل	
۳	له (۱۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰) پورې د عددونو لوستل او لیکل	۱۱
۴	له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې د عددونو پیژندنل.	۱۵
	درېم فصل	
۵	د جمعې په عمليې کې د لس دانه ییزو ډلو له جوړولو	۱۸
۶	د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعې حاصل یې له ۱۰۰۰۰۰ زیات نشي	۲۰
۷	د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زیاتې اجزاي ولري	۲۲
۸	د جمعې د عملیې ازمیښت	۲۴
	څلورم فصل	
۹	له یو بل څخه د دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو تفریق	۲۶
۱۰	د پور اخیستلو په صورت کې د تفریق د عمليې سرته رسول	۲۸
۱۱	د تفریق د عمليې ازمایل	۳۳
	پنځم فصل	
۱۲	د عددونو خط	۳۵
۱۳	د دوو لسونو په شا او خوا کې د عددونو پرتله	۳۷
۱۴	په عددي خط باندې د جمعې عملیه	۳۹
۱۵	د عددونو په خط باندې د تفریق عملیه	۴۰
	شپږم فصل	
۱۶	د ضرب د عمليې پیژندنه	۴۲
۱۷	د یوه رقمي عدد ضربول په دوه رقمي عددونو کې	۴۴
۱۸	د ۶ او ۷ د ژبني ضرب جدول	۴۶
۱۹	د ۸، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبني ضرب جدولونه	۴۹
۲۰	د (۱-۱۰) د ژبني ضرب له جدول څخه د کار اخیستلو طریقه.	۵۲
۲۱	د ضرب په عملیه کې د بدلون خاصیت	۵۵
۲۲	په ۱، ۱۰ او ۱۰۰ کې د یوه عدد ضربول	۵۸

شمبره	سرليکونه	مخونه
	اووم فصل	
۲۳	د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)	۶۴
۲۴	سانتي متر	۶۶
۲۵	ديسي متر	۶۸
۲۶	ملي متر	۶۹
۲۷	کيلو متر	۷۱
	اتم فصل	
۲۸	نقطه، قطعه خط، نيم خط او مستقيم خط	۷۲
۲۹	د خط ډولونو	۷۵
۳۰	د زاويو ډولونو	۷۷
۳۱	خلاص او تړلي شکلونه	۸۱
۳۲	د اوږدوالي اټکلي او دقيق اندازه کول	۸۳
۳۳	د مربع، مستطيل او مثلث د محيط پيدا کول	۵۸
	نهم فصل	
۳۴	د کتلې د اندازه کولو واحد (کيلو گرام)	۸۸
۳۵	د وخت د اندازه کولو واحد (ساعت)	۹۲
۳۶	ورځ، اونۍ، مياشت، کال	۹۸
۳۷	د کليزې يا جنټري پيژندنه	۹۹
۳۸	د معاياتو د اندازه کولو واحد (ليتر)	۱۰۳
۳۹	د يوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې .	۱۰۵
۴۰	د دوه رقمي عددونو ضربول په دوه رقمي عددونو کې	۱۰۷
۴۱	د دوه رقمي عددونو ضرب په درې رقمي عددونو کې	۱۱۱
	لسم فصل	
۴۲	د تقسيم عمليه	۱۱۴
۴۳	د دوه رقمي عددونو تقسيم په يوه رقمي عددونو باندې	۱۱۷
۴۴	د درې رقمي عددونو تقسيم په يوه رقمي عدد باندې	۱۲۱
۴۵	د ضرب او د عمليو ازموينه د يو بل په واسطه	۱۲۴
	يوولسم فصل	
۴۶	کسر	۱۲۷

لومړی فصل

په عد دونو کې دارقامو مقامي قیمت

لومړی لوست: د رقمونو مقامي قیمت

هدف: زده کوونکي به د یو رقم مقامي قیمت په اړوندو مرتبو کې تشخیص کړای شي.

گرانو زده کوونکو تاسو مخکې د یویزو، لسيزو او سليزو مرتبې پیژندلې دي. دا چې د عددونو په لیکلو کې د مرتبو پیژندل مهم دي، یو ځلې بیا د هغو یادونه کوو.

پام وکړئ:

۱۰۰

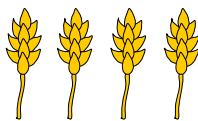
۱۰

۱

۱۰۰

۴۰

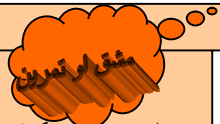

۶

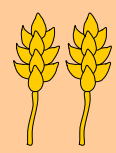
پورته شکل د ۱۴۶ عدد رابښي په داسې حال کې چې ۶ دانې غنم د ۶ یویز، ۴ د غنمو ۱۰ دانه یي وږي د ۴۰ عدد او د غنمو د لسو وږو یوه گډۍ د ۱۰۰ عدد رابښي چې په جدول کې په لاندې توگه ښودل کیږي.

یویز	لسیز	سلیز
۶	۴	۱

۱. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د هغو له مخې لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

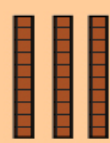
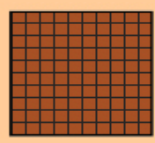
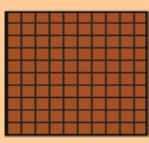

یویز لسيز سليز، ټوله کيږي.

لاس ته راغلی عدد څو رقمي دی؟ دغه رقمونه د لاندې جدول په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

یویز	لسيز	سليز

۲. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

۳ لسيز او ۲ سليز کيږي دا عدد په لاندې جدول کې وليکئ.

یویز	لسيز	سليز

۳. د لاندې شکلونو له مخې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

یویز لسيز سليز ټول کيږي دا عدد په

لاندې جدول کې یی وښیاست.

یویز	لسيز	سليز

۱- د لاندې مثال سره سم تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

کيږي

۳۹۸

۸ یویز ۹ لسیز ۳ سلیز

کيږي

۶ یویز ۵ لسیز ۹ سلیز

کيږي

۹ یویز ۹ لسیز ۸ سلیز

۲- د لاندې مثال څخه په کار اخستنې سره تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

۱- مثال:

۷	۸	۲	=	۷۸۲
۰	۸	۹	=	۸۹
			=	۷۰
			=	۲۰۶
			=	۷۶۰
			=	۹۵۲

۲- مثال:

			=	
			=	
			=	
			=	
			=	

۳- لاندې هریو عدد په خپلو کتابچو کې په رقمونو سره ولیکئ.

- دوه اويا
- پنځه سوه څلور اتيا
- دوه سوه پنځه ديرش
- شپږ پنځوس
- اووه سوه څلور څلوېښت
- پنځه سوه درې

۴- لاندې عددونه ولولئ او هريو په خپلو کتابچو کې په تورو وليکئ.

- ۷۴۶
- ۶۴۲
- ۷۰۷
- ۹۰۲
- ۴۳۰
- ۱۲۳

۵- د ۴ او ۶ له عددونو څخه څو دوه رقمي عددونه ليکلای شئ؟

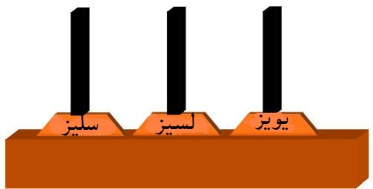
۲- د ۲۰۰ او ۲۵۰ عددونو په منځ کې ټول هغه عددونه چې د ۵ رقم ولري وليکئ.

۷- فهم ۳۳ افغانی لري د بني لوري د ۳ رقم ته او هم د کين لوري د ۳ رقم ته ځير شئ.

الف: وواياست چې دا دواړه رقمونه يو له بله سره څه توپير لري؟

ب: د ۳۳ عدد بني او کين لوري رقمونه په عملي توگه د لرگو په واسطه وبنياست؟

ج: د ۳۳ عدد رقمونه په چوت کې وبنياست.

۸- لاندې عددونه په نظر کې ونیسئ.

الف - د ۶۶ په عدد کې څو یویز او څو لسيز موجود دي؟

ب- د اووه نوي په عدد کې څو یویز او څو لسيز موجود دي؟

ج - د دوه رقمي عددونو تر ټولو کوچني عدد کې څو یویز او څو لسيز موجود دي؟

د - د دوه رقمي تر ټولو لوی عدد کې څو یویز او څو لسيز موجود دي.

بښاغلی ښوونکی دې د زده کوونکو څخه درې تنه د ټولګي مخې ته ودروي. هریوه ته دې د ۳،۲،۱ یو یو کارت ورکړي او له هغو څخه دې وغواړي چې خپل اړوند کارت خپلو ټولګیوالو ته وښيي. بیا دې بښاغلی ښوونکی له زده کوونکو څخه پوښتنه وکړي. تاسو د کارتونو په واسطه کوم درې رقمي عدد لیکلای شئ. په دویم ځل دې د زده کوونکو ځایونه بدل کړي، لاس ته راغلی عدد دې په جدول کې ولیکي. په همدې ډول دې د ځایونو بدلولو ته ادامه ورکړي او د هر بدلون عدد دې تر هغه وخت پوري په جدول کې ولیکي چې لاس ته راغلی عدد تکرار رانشي. په پای کې دې وشمیري چې څو درې رقمي عددونه، د ۳،۲،۱ رقمونو څخه لاس ته راغلي دي او هم د هغو تر ټولو کوچنیو او تر ټولو لویو عددونو نومونه واخلي.

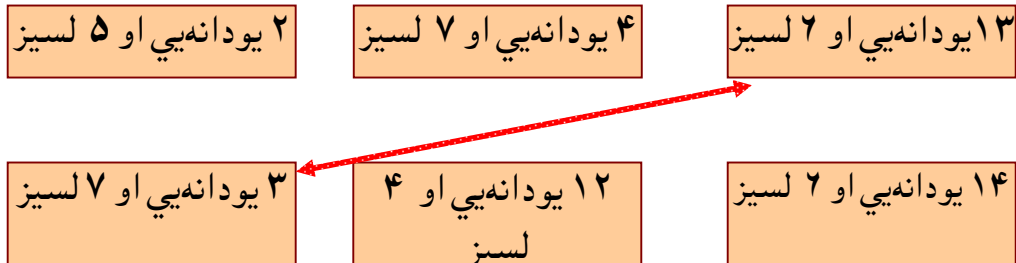
ترتیب لولی عدد

ترتیب کوچنی عدد

فعالیت

۱- د مثال په توګه دواړه مساوي عددونه په خپلو کتابچو کې د غشي په واسطه یو له بله سره ونښلوئ.

۲- د حل شوي مثال څخه په ګټې اخیستو سره د ښي لوري جدولونه د کین لوري له عددونو څخه داسې بشپړ کړئ چې هر رقم یې په خپله مرتبه کې راشي.

مثال:

یویز	لسیز	سلیز		یویز	لسیز	سلیز
۲	۴		→	۱۲	۳	
یویز	لسیز	سلیز		یویز	لسیز	سلیز
			→	۳	۱۷	
یویز	لسیز	سلیز		یویز	لسیز	سلیز
			→	۱۳		۲

۳- د لاندې مثال په ډول د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مثال: د ۳۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟ (۵ د یویز و په مرتبه کې او ۳ د لسیز و په مرتبه کې).

- د ۷۶ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟..... او.....
 - د ۶۴۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟
- په خپله خوښه یو عدد ولیکئ چې په هغه کې یويز، لسيز وجود ولري او ووايست چې دا عدد څو رقمي دی؟
- په شمیرلو کې له ۹ عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
 - په شمیرلو کې له ۹۹ عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
 - په شمیرلو کې له ۹۹۹ عدد څخه مخکې کوم عدد راځي؟
 - د ۹۹۹ عدد څو رقمي دی؟

د ۴۰۰ او ۵۲۰ په منځ کې هغه عددونه ولیکئ چې د یويز رقمونه یې ۵ وي؟

هدف: زده کړونکي د تخمین په مفهوم پوه شي او مقدار یې تخمین کړای شي.

مونږ ځنې وخت مقدارونه تخمینوو او بیا د شمیرلو په واسطه یې دقیقه اندازه د یويزو او لسيزو په شکل ټاکو. گورو چې زموږ تخمین په کومه اندازه حقیقت ته نژدې دی. په حقیقت کې تخمین کول یو هوبنډیاره سوچ یا حدس دی چې د ذهن د انکشاف لپاره مهم گڼل کیږي. عموماً په کورنیو کې د کوچنیانو د ساعت تیرۍ لپاره ډیر ښه ده. مثلاً که چیرې په کورنۍ کې زرد آلو وخورل شي او د هغو منډکې (زړي) سره یو ځای کړي او خپلو کوچنیانو ته ووايي چې چا څو دانې خورلي دي؟ چا زیات خورلي دي؟ چا لږ خورلي دي؟ هر یو د خپل فکر سره سم یو عدد وایي په پای کې دقیق شمیرل کیږي. لیدل کیږي چې د کوم یوه تخمین حقیقت ته نژدې دی؟

بناغلی بنوونکی دې یو نا معلوم مقدار د لوبیا دانې، یا د زرد
آلو مندکې، د هندوانې یا خټکۍ او یا کدو زړې ټولګي ته
راوړي او د ټولګي مخې ته دې کښېږدي، ټولو زده کوونکو ته
دې وښيي. بیا دی هغه په یوه پاکټ یا کڅوړه کې واچوي.
وروسته دې زده کوونکي په ډلو باندې وویشي او لارښوونه
دې ورته وکړي.

۱. هر ډله دې داسې جدول رسم کړي چې په هغه کې دوه
ستونه د تخمین او دقیقو شمیرلو وي.

۲. د ډلې هریو تن دې د پاکټ یا کڅوړې د شي مقدار په
اتکلی توګه وټاکي.

۳. د هر ډلې جدول دې د ټولګي مخې ته ځوړند شي.

۴. له هرې ډلې څخه دې یو، یو تن راشي د پاکټ یا کڅوړې
د ننه توکي دې داسې وشمیري چې لومړی دې، لس، لس
جلا کړي چې څو لسه او څو یو دانه یې دي.

۵. د شمیر حقیقي اندازه دې د ډلو د تخمین له جدول سره
پرتله کړي.

۶. کومه ډله چې د مسابقې ګټونکې دی هغه ډله دې تشویق
شي او خپل کار دې نورو زده کوونکو ته توضیح کړي.

دویم فصل

له (۱۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰) پورې د عددونو لوستل او لیکل

دریم لوست: له ۱۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰ پورې د عددونو لوستل او لیکل

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې عددونه له ۱۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰ پورې ولولي، وې شمیري طبقې، او اړوند یې مرتبې یې وپېژني او بیايې ولیکي.

تا سو له ۱ څخه تر ۹۹۹ پورې ټول عددونه په دویم ټولگي کې پیژندلي او لوستلي دي چې ۹۹۹ درې مرتبې لري دا درې مرتبې لومړۍ مرتبه (دیویز و مرتبه) بلل کیږي. که چیرې په ۹۹۹ باندې د یوه عدد وړ زیات کړو د ۱۰۰۰ عدد لاس ته راځي چې دا عدد څلور رقمونه لري چې څلورم رقم یې د (۱) عدد او په دویمې مرتبه پورې اړه لري، تا سو په لاندې جدول کې دوه مرتبه لیدلای شئ چې هره مرتبه یې د (یویز، لسيز او سلیز) درې مرتبې لري.

لومړۍ مرتبه (د یویزو مرتبه)			دوهمه مرتبه (زریزو مرتبه)		
عدد	د یویزو مرتبه	د لسيزو مرتبه	د سلیزو مرتبه	د زریزو مرتبه	د لس زریزو مرتبه
۹۹	۹	۹			
۱۰۰	۰	۰	۱		
۹۹۹	۹	۹	۹		
۱۰۰۰	۰	۰	۰	۱	
۲۰۰۰	۰	۰	۰	۲	
.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.
۹۰۰۰	۰	۰	۰	۹	

که چیرې اوس په دویمه مرتبه کې د یو زریزو مرتبې ته پاملرنه وکړئ، لیدل کیږي چې د (۱) عدد په همدې مرتبه کې دی او د لومړۍ مرتبه ټولې مرتبې یې صفر دي، چې (۱۰۰۰) یو زر لوستل کیږي. که چیرې د (۱) د عدد په ځای د ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲ او ۹ عددونه ولیکو د ۲۰۰۰، ۳۰۰۰، ۴۰۰۰، ۵۰۰۰، ۶۰۰۰، ۷۰۰۰، ۸۰۰۰ او ۹۰۰۰ عددونه حاصلیږي.

تاسو پوهیږئ چې د پورته عددونو صفرونه په لومړۍ طبقې پوري اړه لري، که چیرې د لومړۍ طبقې د صفرونو په ځای د ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ مختلف عددونه ولیکل شي په دې صورت کې د ۲۰۰۱، ۲۰۱۱، ۳۰۶۳، ۴۰۲۰، ۸۲۵۱، ۹۹۹۹ ... عددونه په لاس راځي.

لاندې کارتونونه ته پاملرنه وکړئ:

د یو زریزو مرتبه د لس زریزو مرتبه د لسیزو مرتبه د یو زریزو مرتبه

- الف: هغه عدد چې د پورتنیو ۴ کارتونو څخه په لاس راځي ولیکئ.
 ب: نوموړی عدد څو رقمونه لري؟
 ج: نوموړی عدد ولولئ او په تورو باندې یې ولیکئ.
 د: د صفر کارت په کومه مرتبه کې موقعیت لري؟ د لوستلو په وخت کې تلفظ کیږي او که نه؟

۱- د ۱۲۷۴، ۳۰۰۲ او ۲۰۵۶ عددونه ولولئ او په تورو يې وليکئ د نوموړو عددونو رقمونه په خپلو کتابچو کې د لاندې جدول په واسطه په اړوند مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زرير

۲- د يوزرو دوه، او وه زرو پنځه اتيا او نه زرو اته سوه درې خلو ښت عددونه په رقم سره وليکئ او په جدول کې وښايست چې د هر يوه په مرتبه کې کوم رقم راغلی دی؟

يويز	لسيز	سليز	زرير

۳- کله چې تاسو نهه زره درې وواييست په يوه جدول کې يې وښايست چې د ۹ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې او همدارنگه د ۳ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې ځای لري او هغه مرتبې چې نه لوستل کېږي کومې دي، په هغو کې کوم رقم قرار لري؟

يويز	لسيز	سليز	زرير

۴- د پنځه زرو او وه عدد وليکئ. په جدول کې يې وښايست او رقمونه يې په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زرير

۱- هر زده کوونکی دې د مرتبو يو جدول رسم او د ۲۰۱۶، ۲۰۰۷ او ۱۸۸۷ عددونو ارقام دې په اړوندو مرتبو کې وليکي.

۵- اته زره نهه سوه نهه ويشت په عددي بڼه او رقمونه يې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريرز

۶- څلور زره يو سلو شپږ په ارقامو وليکئ او رقمونه يې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريرز

۷- اته زره اووه سوه شپږ نوي په ارقامو وليکئ او رقمونه يې د جدول په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريرز

۸- نهه زره نوي د جدول په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريرز

۹- نهه زره نهه سوه نهه نوي د جدول په اړوندو مرتبو کې وليکئ او هم د ۸ او ۹ گڼو پوښتنو د مرتبو په منځ کې توپير په خپلو کتابچو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريرز

کورنۍ دنده

څرنگه چې د ۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد ورزيات شي، د ۱۰۰ عدد په لاس راغلی. که چيرې د ۹۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد زيات شي، کوم عدد لاس ته راځي او څو رقمي دی؟ د جدول په اړوند مرتبو کې وليکئ.

څلورم لوست

له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې د عددونو پېژندنه

هدف: زده کونکي به وکړای شي چې تر ۱۰۰۰۰۰ پورې عددونه ولولي او د طبقو په اړوندو مرتبو کې یې وليکي.

تا سو د ۹۹۹۹ عدد پېژندلی دی. که چېرې اوس په دې عدد باندې د (۱) عدد زیات کړو، د ۱۰۰۰۰ په لاس راځي چې دا عدد یو پنځه رقمي عدد دی او نوموړی عدد د (۱) رقم د دویمې طبقې د لس زیرو په مرتبه کې قرار لري. که چېرې اوس د لس زیرو په مرتبه کې د (۱) د عدد په ځای د ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه وليکو د ۲۰۰۰۰، ۳۰۰۰۰، ۴۰۰۰۰، ۵۰۰۰۰، ۶۰۰۰۰، ۷۰۰۰۰، ۸۰۰۰۰، ۹۰۰۰۰ عددونه په لاس راځي.

لومړۍ طبقه (د یويزو طبقه)			دويمه طبقه (د زیرو طبقه)		
د یويزو مرتبه	د لسيزو مرتبه	د سليزو مرتبه	د زیرو مرتبه	د لس زیرو مرتبه	د سل زیرو مرتبه
۹	۹				
۰	۰	۱			
۹	۹	۹			
۰	۰	۰	۱		
۹	۹	۹	۹		
۰	۰	۰	۰	۱	
۹	۹	۹	۹	۹	
۰	۰	۰	۰	۰	۱

اوس که چېرې د ۹۰۰۰۰ د لومړۍ طبقې د یويزو په مرتبه کې د ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه وليکو، د ۱۰۰۰۰، ۲۰۰۰۰، ۳۰۰۰۰، ۴۰۰۰۰، ۵۰۰۰۰، ۶۰۰۰۰، ۷۰۰۰۰، ۸۰۰۰۰، ۹۰۰۰۰، ۹۰۷۶۸، ۹۶۰۲۵، ۹۷۵۴۲، ۹۹۹۹۹..... عدد په لاس راځي. که چېرې د ۹۹۹۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد ورزیات شي، د ۱۰۰۰۰۰ عدد په لاس راځي تاسو کولای شئ، ځنې عددونه د لاندې جدول په اړوندو طبقو او مرتبو کې وگورئ.

مشق لوستون

لاندې تش ځايونه په مناسبو رقمونو سره د حل شوي مثال په ډول په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

مثال: شپږ او يازره دوه سوه

۷	۲	۲	۰	۰
---	---	---	---	---

پوښتنې:

۱) شل زره

۲) اوولس زره شپږ سوه پنځه څلوېښت

۳) دوه دېرش زره

۴) اته ويشت زره پنځه دېرش

	۰	۰	۰	۰
--	---	---	---	---

۱		۲		۵
---	--	---	--	---

۳	۲			
---	---	--	--	--

۲				۵
---	--	--	--	---

لاندې عددونه لکه حل شوي مثال په حروفو باندې وليکئ.

مثال: ۳۸۹۳۰ - اته دېرش زره نهه سوه دېرش

۱ - ۶۵۰۰۴

۲ - ۷۳۶۴۲

۳ - ۱۰۰۰۰۰

۴ - ۸۷۰۰۷

۵ - ۹۹۹۹۹

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د طبقو او مرتبو جدول په خپلو کتابچو کې رسم کړي، بيا دې لاندې عددونه د جدول په اړوندو مرتبو کې وليکي او په تورو دې وليکي.

۳۴۰۰۳ ، ۱۰۰۰۰۰ ، ۹۵۹۹۹

- ۱- څو داسې عددونه وليکئ چې د سليزو په مرتبه کې يې ۹ او د لسيزو په مرتبه کې يې ۳ وي.
- ۲- يو داسې عدد وليکئ چې د سليزو په مرتبه کې يې ۴ او د زريزو په مرتبه کې يې ۲ راغلي وي.
- ۳- يو داسې عدد وليکئ چې د يويزو په مرتبه کې يې ۴ او د لس زريزو په مرتبه کې يې ۷ راغلي وي.
- ۴- داسې يو عدد وليکئ چې د لس زريزو په مرتبه کې يې ۴ او د سليزو په مرتبه کې يې ۶ راغلي وي.
- ۵- داسې يو عدد وليکئ چې د لس زريزو په مرتبه کې يې ۹ او وواياست چې دا عدد څو رقمونه لري؟
- ۶- که چېرې د سلو زرو په مرتبه کې د (۱) رقم قرار ولري، د لومړۍ او دويمې طبقې په نورو مرتبو کې يې صفر ليکل شوی وي، کوم عدد لاس ته راځي؟

په خپلو کتابچو کې د طبقو يو جدول رسم او د ۱۶۰۷۰۴ عدد د لاندې جدول په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز	لس زريز	سل زريز

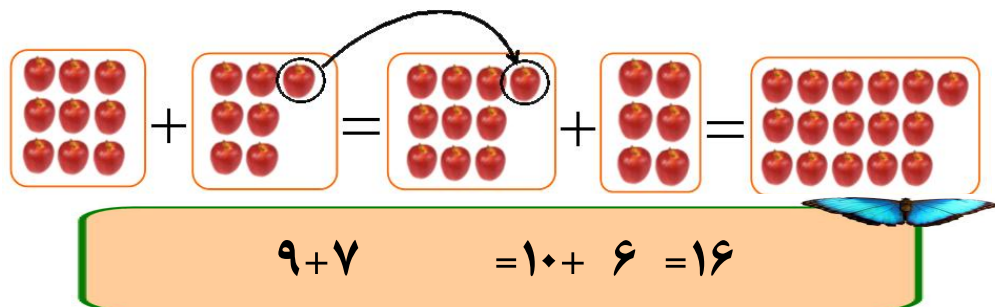
دریم فصل

جمع

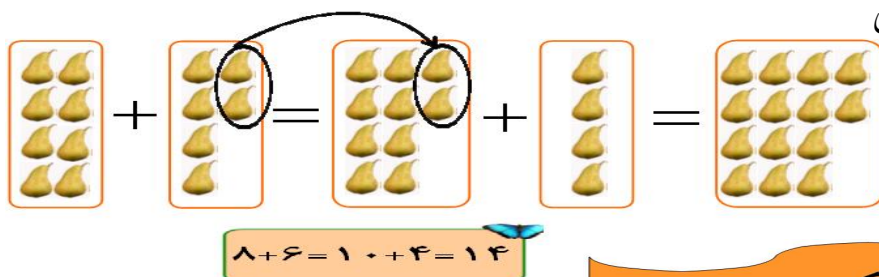
پنځم لوست: د جمعې په عملیې کې د لس دانه ییزو ډلو جوړول

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې د جمعې عملیه د لس دانه ییزو ډلو په جوړولو سره سرته ورسوي.

۱- مثال: لاندې شکلونو او دهغوی اړوندو عملیو ته پاملرنه وکړئ.

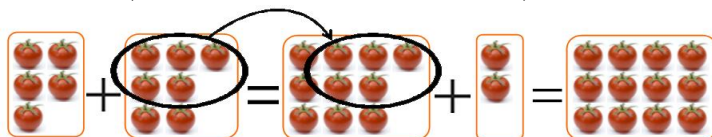

۲- مثال

فعالیت

حل شوي مثال په نظر کې ونیسئ او تش ځایونه یې ډک کړئ.

$$\square + \square = \square + \square = \square$$

۱- مثال ته په کتو سره د جمعې په عملیې کې لاندې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

$$\boxed{6} + \boxed{7} = \boxed{10} + \boxed{3} = \boxed{13}$$

$$\boxed{7} + \boxed{9} = \boxed{10} + \boxed{} = \boxed{}, \quad \boxed{5} + \boxed{6} = \boxed{10} + \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{8} + \boxed{7} = \boxed{10} + \boxed{} = \boxed{}, \quad \boxed{9} + \boxed{6} = \boxed{10} + \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{8} + \boxed{9} = \boxed{10} + \boxed{} = \boxed{}$$

۲- د لاندې مثال په ډول د لس جمع یو عدد په جوړولو سره لاندې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

$$\boxed{8} + \boxed{6} = \boxed{10} + \boxed{4} = \boxed{14}$$

$$\boxed{7} + \boxed{8} = \boxed{} + \boxed{} = \boxed{15}, \quad \boxed{9} + \boxed{4} = \boxed{} + \boxed{} = \boxed{13}$$

$$\boxed{9} + \boxed{7} = \boxed{} + \boxed{} = \boxed{16}, \quad \boxed{3} + \boxed{9} = \boxed{} + \boxed{} = \boxed{12}$$

$$\boxed{7} + \boxed{6} = \boxed{} + \boxed{} = \boxed{13}$$

۳- د جمعې په عملیې کې لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

$$\boxed{6} + \boxed{8} = \boxed{} + \boxed{4} = \boxed{}$$

$$\boxed{3} + \boxed{7} = \boxed{10} + \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{4} + \boxed{6} = \boxed{} + \boxed{0} = \boxed{}$$

څو داسې عددونه پیدا کولای شئ چې د ۴ سره جمع شي او د جمعې حاصل یې ۱۰ شي.

شپږم لوست

د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعې حاصل يې له ۱۰۰۰۰۰ زيات نشي

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې د څو رقمي عددونو د جمعې حاصل په لاس راوړي.
زده کوونکي به دې وپوهیږي چې په هره مرتبه کې یوازې یو رقم لیکلای شو.

پاملرنه وکړئ: تاسو په دوهم ټولگي کې د حاصل لرونکو عددونو جمع په کوچنیو عددونو کې ولوستل او زده مو کړل، د جمعې دا عملیه په لویو عددونو کې داسې په نظر کې ونیسئ.

یويز	لسيز	سليز	زريز
			۰
۴	۳	۵	۲
۷	۶	۷	+ ۶
۱۱	۱۰	۱۳	۹

$$\begin{array}{r}
 000 \\
 2534 \\
 + 6767 \\
 \hline
 9301
 \end{array}$$

مثال:

مخامخ پوښتنې حل کړئ:

$$\begin{array}{r}
 7321 \\
 + 2609 \\
 \hline
 \square
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 5843 \\
 + 6080 \\
 \hline
 \square
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 6435 \\
 + 1586 \\
 \hline
 \square
 \end{array}$$

لاندې پوښتنې حل کړئ:

$$\begin{array}{r}
 34056 \\
 + 64967 \\
 \hline
 \square
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 1087 \\
 + 994 \\
 \hline
 \square
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 2703 \\
 + 9619 \\
 \hline
 \square
 \end{array}$$

۱- د حاصل څخه په کار اخستني سره لاندې د جمعې پوښتنې حل کړئ:

$$\begin{array}{r} 1443 \\ + 1858 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 10047 \\ + 9993 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 3456 \\ + 40907 \\ \hline \end{array}$$

۲- لاندې پوښتنې خپلو کتابچو کې وليکئ او په تشو ځایونو کې يې مناسب عددونه وليکئ.

$$\begin{array}{r} \textcircled{1} \\ 8 \quad 8 \quad 6 \\ + \square \quad 0 \quad \square \\ \hline 13 \quad 9 \quad 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \\ \square \quad 7 \quad 3 \\ + 3 \quad 4 \quad \square \\ \hline 5 \quad 2 \quad 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \quad \square \quad \square \\ + 4 \quad 7 \quad 8 \\ \hline 4 \quad 7 \quad 8 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \textcircled{1} \\ 7 \quad \square \quad \square \quad 6 \\ + \quad 4 \quad 3 \quad \square \\ \hline 7 \quad 7 \quad 9 \quad 0 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \textcircled{1} \\ 8 \quad 7 \quad 6 \\ + \square \quad \square \quad \square \\ \hline 11 \quad 0 \quad 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \\ 6 \quad 7 \quad 8 \\ + 3 \quad 2 \quad \square \\ \hline 10 \quad 0 \quad 1 \end{array}$$

۳- احمد ۲۸ افغانۍ لري، پلار يې د سوداخيستلو لپاره ۷۰۶ افغانۍ نورې هم ورکړې اوس له احمد سره څو افغانۍ دي؟

۴- په يوه بڼ کې د بادامو ۱۸۰۰ نياگي او د زرد الو ۵۵۰ نياگي موجود دي، معلوم کړئ چې د بڼ ټول نياگي څومره دي؟

۵- کریمه له ذبیح څخه ۱۸۰ افغانۍ زیاتې لري. که چیرې ذبیح ۳۸۰ افغانۍ ولري، د کریمې پیسې معلومې کړئ.

د اختر په ورځ پلار خپل زوی کریم ته ۵ افغانۍ او نور ۴ زامنو ته یې ۵، ۵ افغانۍ ورکړې، معلوم یې کړئ چې پلار یې زامنو ته څو افغانۍ ورکړي دي؟

اووم لوست

د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زیاتې اجزاوې ولري

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې د جمعې عملیه چې له دوو جزو څخه زیاتې اجزاوې ولري سرته ورسوي.

①	①	
۱	۴	۸
۲	۶	۵
+	۰	۰
۵	۱	۳

①	①	
۱	۷	۶
۲	۰	۰
۵	۲	۰
+	۶	۴
۹	۶	۰

د جمعې لومړۍ جز	→	۲	۵
د جمعې دویم جز	→	۱	۲
د جمعې درېیم جز	→	۱	۰
د جمعې حاصل	→	۴	۷

مثالونه:

فعالیتونه

۱- جمع یې کړئ:

$$\begin{array}{r} ۳۴۷ \\ ۱۱۲ \\ ۶۲۳ \\ \hline \end{array}$$

ج:

$$\begin{array}{r} ۱۰۱ \\ ۲۳۴ \\ ۵۶ \\ ۱۲ \\ \hline \end{array}$$

ب:

$$\begin{array}{r} ۳۴۷ \\ ۱۰۰ \\ ۱۲۳ \\ ۱۴۷ \\ \hline \end{array}$$

الف:

۲- څو داسې عددونه ولیکئ چې د جمعې حاصل یې ۹ شي، په

داسې حال کې چې اجزاوې یې تکرار نشي.

۳- څو داسې عددونه ولیکئ چې د جمعې حاصل یې ۱۲ او

مساوي اجزاوې ولري.

کورنۍ دنده

جمع یې کړئ:

$$\begin{array}{r} ۳۵ \\ ۷۴۳ \\ ۳۷۱ \\ ۱۰۰ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۷۰۰۲ \\ ۱۸۷۰ \\ ۹۴۰۲ \\ ۸ \\ \hline \end{array}$$

۱- یوه بڼوال د ۳۶۲۰۰ افغانیو منډې د ۱۲۰۰۰ افغانیو ناک او د ۶۱۰۰ افغانیو شفتالو وپلورل. معلوم کړئ چې نوموړي بڼوال ټولې څو افغانۍ لاس ته راوړي دي؟

۲- یوه هټۍ وال په لومړۍ ورځ د ۱۲۰۰ افغانیو، په دوهمه ورځ د ۱۲۰ افغانیو، په دریمه ورځ د ۱۸۰۰ افغانیو او په څلورمه ورځ د ۲۰۲۰۰ افغانیو اجناس پلورلي دي، معلوم کړئ چې هټۍ وال په څلورو ورځو کې ټولې څو افغانۍ لاس ته راوړي دي؟

۳- لاندې پوښتنې لومړۍ په خپلو کتابچو کې ولیکئ او بیایې تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

$$\begin{array}{r}
 \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \\
 \square \quad 9 \quad \square \quad 5 \quad 5 \\
 + \quad 7 \quad 0 \quad 9 \quad \square \quad 5 \\
 \hline
 1 \quad 0 \quad 0 \quad 0 \quad \square
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \\
 \square \quad 3 \quad \square \quad 7 \quad 3 \\
 + \quad 6 \quad \square \quad 4 \quad 3 \quad 8 \\
 \hline
 7 \quad 1 \quad 1 \quad 1 \quad 1
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \quad \textcircled{1} \\
 1 \quad 0 \quad 6 \quad \square \quad 8 \\
 + \quad \square \quad \square \quad \square \quad 7 \quad \square \\
 \hline
 1 \quad 2 \quad 3 \quad 5 \quad 6
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \textcircled{0} \quad \textcircled{0} \quad \textcircled{0} \\
 7 \quad 8 \quad 8 \quad 4 \quad 2 \\
 + \quad 9 \quad 8 \quad 8 \quad 7 \\
 \hline
 \square \quad \square \quad \square \quad \square \quad \square
 \end{array}$$

کورنۍ دنده

د ټوکر اوبدلو یوې فابریکې په لومړۍ ورځ ۴۳۰ متره ټوکر، په دویمه ورځ ۷۴۰ متره ټوکر او په دریمه ورځ ۱۰۲۰ متره ټوکر تولید کړی دی. معلوم یې کړئ چې په درې واړو ورځو کې نوموړې فابریکې څو متره ټوکر او بدلي دي.

اتم لوست

د جمعې د عمليې ازموینه

هدف: زده کړونکي به وکولای شي چې د جمعې عمليې امتحان کړي.

$$\begin{array}{r} 322 \\ + 1076 \\ \hline 1398 \end{array} ?$$

$$\begin{array}{r} 322 \\ + 1076 \\ \hline 1398 \end{array}$$

شاګر، فهیم ته وویل: کولای شې چې د ۳۲۲ عدد د ۱۰۷۶ له عدد سره جمع کړې؟
فهیم وویل هو، داسې یې جمع کوم:

شاګر وویل: څرنگه پوهیږې چې پوښتنه دې صحیح حل کړې ده او که غلطه؟

$$\begin{array}{r} 1076 \\ + 322 \\ \hline 1398 \end{array}$$

فهیم وویل: ددې کار لپاره د جمعې د اجزاوو ځایونه بدلوو او د جمعې عملیه سرته رسوو.
څرنگه چې په دواړو حالتونو کې عین عدد لاس ته راغی نو ځواب صحیح دی.

لاندې پوښتنې لومړۍ په کتابچو کې جمع او بیا یې و آزمایئ.

$$\begin{array}{r} 29764 \\ + 50235 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10860 \\ + 28015 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2345 \\ + 1023 \\ \hline \end{array}$$

۱. لاندې عددونه لومړی جمع او بیا یې امتحان کړئ.

$$\begin{array}{r}
 ۱۷۸۹۱ \\
 + ۷۱۸۶۴ \\
 \hline
 \end{array}
 \qquad
 \begin{array}{r}
 ۷۶۵۰ \\
 + ۶۳۴۲۵ \\
 \hline
 \end{array}
 \qquad
 \begin{array}{r}
 ۳۷۶۴ \\
 + ۱۵۳۲۱ \\
 \hline
 \end{array}$$

۲. د ۷۲۰۳۵ او ۶۰۱۰ عددونه یو له بله سره جمع او امتحان کړئ.

۳. د ۹۰۹۹ او ۹۹۹۹ عددونه یو له بل سره جمع او امتحان یې کړئ.

۴. په یوه بڼ کې ۸۰۰۰۰ د منډو نیا لگي وه، په نوموړي بڼ کې ۱۶۷۴۵ نور نیا لگي یې کینول شول اوس په بڼ کې څو نیا لگي موجود دي. په دوه ډوله یې ځواب په لاس راوړئ.

لاندې پوښتنې لومړی په خپلو کتابچو کې حل او بیا یې آزمایئ.

$$\begin{array}{r}
 ۷۰۰۴۲ \\
 + ۲۰۸۰۰ \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 ۱۶۴۲ \\
 + ۸۶۰۷ \\
 \hline
 \end{array}$$

څلورم فصل

د تفریق عملیه

نهم لوست: له یو بل څخه د دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو تفریق

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې په دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو کې د تفریق عملیه سرته ورسوي.

پاملرنه وکړئ:

حمیده ۹۴ افغانۍ لري په ۴۲ افغانیو یې قلم او کتابچه واخیستل اوس د حمیده سره څو افغانۍ پاتې دي؟

۹۴	مفروق منه
۴۲	مفروق
۵۲	د تفریق حاصل

$$94 - 42 = 52$$

یا:

محسن ۱۳۸ کرېته منې لري، که چېرې د هغو څخه ۲۸ کرېته منې خرڅې کړي، څو کرېته منې به له هغه سره پاتې شي؟

۱۳۸
۲۸
۱۱۰

یوه هټۍ وال ۳۹۸۰ متره ټوکر درلود، که چېرې له هغو څخه یې ۷۸۰ متره ټوکر پلورلی وي څو متره ټوکر نور ورسره پاتې دی؟

۳۹۸۰
۷۸۰
۳۲۰۰

یوه عبارتې پوښتنه ترتیب او حل کړي.

مشتق او تمرین

۱- لاندې پوښتنې حل کړئ.

$\begin{array}{r} 6742 \\ - 1030 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 68927 \\ - 56706 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 19999 \\ - 6999 \\ \hline \end{array}$
---	---	--

۲- لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

$\begin{array}{r} 17760 \\ - 2642 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 19952 \\ - 17310 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 19952 \\ - 2642 \\ \hline \end{array}$
--	---	--

۱- د اووه او یا زره له عدد څخه د اووه زره عدد تفریق کړئ.

کوانی دنده

لاندې د تفریق عملیې په خپلو کتابچو کې سرته ورسوئ.

$\begin{array}{r} 17978 \\ - 1847 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 18979 \\ - 1847 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 18979 \\ - 17132 \\ \hline \end{array}$
--	--	---

لسم لوست

د پور اخیستلو په صورت کې د تفریق د عملیې سرته رسول

هدف: که چیرې د مفروق منه د کومې مرتبې رقم د مفروق د هم هغې مرتبې څخه کوچنی وي زده کوونکي د وروستي رقم څخه په پور اخیستلو سره د تفریق عملیه سرته رسولای شي.

څرنگه چې د عددونو په جمع کولو کې مو یو لسي د یويزو له مرتبې څخه لسيزو ته او یو سلي د لسيزو له مرتبې څخه د سليزو مرتبې ته انتقال کړل، د عددونو په تفریق کې کولای شئ د لسيزو له مرتبې څخه یو لسي د یويزو مرتبې ته او یا د سليزو له مرتبې څخه لسيزو ته او یا د زیريزو له مرتبې څخه د سليزو مرتبې ته انتقال کړئ او د تفریق د عملیې په حل کې له هغه څخه کار واخلئ.

$$\begin{array}{r}
 \textcircled{2} \textcircled{14} \textcircled{12} \\
 \hline
 \begin{array}{r}
 3 \ 5 \ 2 \\
 1 \ 7 \ 5 \\
 \hline
 1 \ 7 \ 7
 \end{array}
 \end{array}$$

فعالیت:

لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$\begin{array}{r}
 7 \ 3 \ 5 \ 8 \\
 - 6 \ 3 \ 5 \ 9 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 3 \ 0 \ 0 \ 0 \ 6 \\
 - 1 \ 1 \ 2 \ 4 \ 8 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \\
 - 9991 \\
 \hline
 \end{array}$$

د جمعې او تفریق تمرینونه:

۱- په چوکاټ کې دوه عددونه یو له بل سره جمع کړئ

۷۰۳ او ۸۴۰

۵۸۳ او ۶۰۷

۱۱۱ او ۱۰۴

۸۴ او ۲۵۶۴

۲۱۳ او ۱۰۰

۶۴۱ او ۳۷۲

۲- په چوکاټ کې دوه عددونه په نظر کې ونیسئ، د لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کړئ.

۱۷۳۲ او ۴۸۱

۹۷۸ او ۱۰۰۰

۷۸۶ او ۳۲۵

۶۴۰ او ۱۹۲

۱۰۹ او ۳۰۰۵

۸۷ او ۱۷۶

۳- ۱۸۰ کسانو چې سړې او شنې جامې یې اغوستې وې، د خفاستې په یوې لوبې کې یې گډون وکړ، که چېرې ۹۲ تنو یې سړې جامې اغوستې وي خو تنو یې شنې جامې اغوستې دي؟

کونۍ دنده

په یوه لومړني ښوونځي کې ۴۸۲ زده کوونکي دي، که چېرې ۱۷۴ یې نجونې وي د هلکانو شمېر معلوم کړئ.

۴- په یوه الوتکه کې ۳۵۰ تنه مسافر دي، ۲۳۰ تنه یې په یوه هوایي ډگر کې کوز شول او ۱۲۰ تنه نور نوموړې الوتکې ته وختل. اوس د مسافرینو شمېر څو تنه دی؟

۵- په یوه کارتن کې ۱۰۰ دانه ییز دوه قطیه قلمونه و، که چېرې ۶۸ دانې قلمونه زده کوونکو ته ویشل شوي وي، نور څو دانې قلمونه پاتې دي؟

۶- که چېرې د دریم (الف) په ټولګي کې ۳۷ زده کوونکي او د دریم (ب) په ټولګي کې ۴۳ زده کوونکي شامل وي، په داسې حال کې که په دواړو ټولګیو کې ۲۰ نجونې وي، په دواړو ټولګیو کې د هلکانو شمېر معلوم کړئ؟

۷- د چرګانو په دوو فارمونو کې ۶۰۰ چرګان دي، که چېرې په یوه فارم کې ۲۷۹ چرګان وي د بل فارم د چرګانو شمېر معلوم کړئ.

۸- د چرګانو په یوه فارم کې ۲۰۵ چرګې او په بل کې ۳۱۱ چرګې دي، په دواړو فارمونو کې د روغو چرګو شمېر معلوم کړئ، په داسې حال کې چې د ناروغو چرګو شمېر ۲۱ دی؟

کورنۍ دنده

د تفریق یوه عبارتې پوښتنه ولیکئ او حل یې کړئ.

$$\begin{array}{r}
 ۱۴۲۱ \\
 ۲۱۸ \\
 + \\
 \hline
 \end{array}$$

۹- لومړی یې جمع کړئ بیا له لاسته راغلی د
 جمعې حاصل څخه هر یو د جمعې جز
 تفریق کړئ.

۱۰- احمد یو خوراک، محمود دوه خوراکه او سلیم درې
 خوراکه کباب وخور او د هوتل خاوند ته یې ۵۰۰ افغانۍ
 ورکړې، که چېرې د یو خوراک کباب قیمت ۵۰ افغانۍ وي
 معلوم کړئ چې هوتلي څو افغانۍ بیرته ورکړي؟

۱۱- کریم ۹۸۰ افغانۍ درلودې خپلو درېوو زامنو هر یوه ته
 ۹۹ افغانۍ د ښوونځي د اړتیا شیانو لپاره ورکړې، معلوم
 کړئ چې د کریم سره څو افغانۍ پاتې دي؟

۱۲- د $۱۲۵ - ۶۴ = ?$ د تفریق عملیه په نظر کې ونیسئ او حل یې
 کړئ، بیا داسې عبارت ورته ولیکئ چې د عملیې مفهوم
 وښيي.

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې وليکي او بیا
 دې حل کړي.

۳-	۲-	۱-
۸۱۱۰	۴۰۳۹	۱۰۹
۶۱۸	۷۰۴۷	۶۱۳
-	+	+
۲۰	۷۸	

۱۳- د (۷۸۶۴۲) او (۱۹۸۷۶) عددونو څخه کوم یو یې لوی او کوم یې کوچنی دی؟ له لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کړئ.
۱۴- د لاندې پوښتنو تش ځایونه د $<$ ، $=$ او $>$ په مناسبو نښو سره ډک کړئ.

$$۲۳۴۵۱ \quad \square \quad ۷۶۴۲$$

$$۴۳۵۲۰ \quad \square \quad ۴۳۲۱۶ + ۳۰۴$$

$$۴۳۲۱۶ \quad \square \quad ۴۳۵۲۰ - ۳۰۴$$

$$۷۸۴۳۰ \quad \square \quad ۸۷۹۸۶$$

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} ۱۸۰۴۲ \\ - ۸۷۲۴ \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۷۶۴۲۱ \\ - ۶۷۸۴۰ \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۷۶ \\ - ۹۳۲۷ \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ - ۹۲۴۶۸ \\ \hline \square \end{array}$$

یوولسم لوست

د تفریق د عملیې ازمايل

مستطیل
۲ ۱ ۲
۲ ۲ ۲
۸ ۳ ۴

مثال
۸ ۳ ۴
۲ ۲ ۲
۴ ۱ ۲

هدف: زده کوونکي په دې پړه شي چې د تفریق پوښتنه یې په سمه توګه حل کړې ده او

که نه

د دې لپاره چې باوري شو د تفریق پوښتنه مو په سمه توګه حل کړې ده او که نه؟ هغه په لاندې توګه آزمویو:

آزموینه	مثال
د تفریق حاصل	مفروق منه
۴ ۱ ۲	۸ ۳ ۴
مفروق + ۴ ۲ ۲	مفروق - ۴ ۲ ۲
مفروق منه	د تفریق حاصل
۸ ۳ ۴	۴ ۱ ۲

د تفریق د عملیې د ازمايلو لپاره لومړی د تفریق حاصل له مفروق سره جمع کوو، که چېرې مفروق منه لاس ته راشي پوښتنه سمه ده او له هغه پرته غلطه ده.

فعالیت

- د پورته حل شوي مثال په توګه لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل او و آزمایئ.

$$\begin{array}{r} 7629 \\ - 4552 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8447 \\ - 6245 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1024 \\ - 635 \\ \hline 389 \end{array}$$

کورنی دنده

هر زده کوونکی دې په خپله یوه پوښتنه ولیکي او حل

دې کړي بیا دې و آزمويي.

۱- لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل او امتحان کړئ.

ج: $\begin{array}{r} 10000 \\ - 9999 \\ \hline \end{array}$	ب: $\begin{array}{r} 7325 \\ - 1976 \\ \hline \end{array}$	الف: $\begin{array}{r} 6420 \\ - 1840 \\ \hline \end{array}$
---	--	--

۲- یوه بڼوال ۱۰۸۰ نیالګي وپلورل، ۲۱۰ نیالګي له هغه سره پاتې

شول، معلوم کړئ چې نوموړي بڼوال ټول څو نیالګي درلودل؟

۳- یوه مال دار ۱۲۰۰۰ میږې درلودې، نوموړي ۹۰۴ میږې

و پلورلې، معلوم کړئ چې څو میږې ورسره پاتې دي؟

۴- یوه دکان دار په څلورو ورځو کې د ۸۷۶۰۲ افغانیو ټوکر

پلورلی دی، که چېرې په لومړۍ ورځ یې د ۱۰۸۰۰ افغانیو، په

دویمه ورځ یې د ۱۶۰۷۰ افغانیو او په دریمه ورځ یې د ۳۸۰۰۰

افغانیو ټوکر پلورلي وي، د هغه د څلورمې ورځې پلورنه

معلومه کړئ؟

۵- یو تن مامور په میاشت کې ۳۴۰۰ افغانۍ معاش اخلي، که چېرې

په ۹۰۰ افغانۍ اوږه واخلي، ۲۰۰۰ افغانۍ د کور کرایه ورکړي،

څو افغانۍ له هغه سره پاتې کیږي؟

یوه بزګر په یو کال کې ۵۰۰ منه د غنمو حاصل، ۲۰۰ منه یې د

خپل خوراک لپاره وساتل، پاتې څومره غنم باید وپلوري تر

څو خپلې نورې اړتیاوې بشپړې کړي؟

پنځم فصل

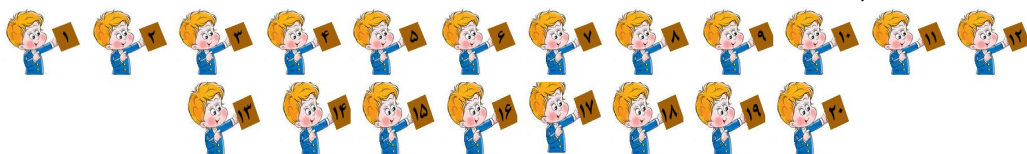
د عددونو خط

دولسم لوست: د عددونو خط

هدف: زده کوونکي به د عددونو خط وپېژني او په ترتیب سره به عددونه په هغه باندې ولیکلی شي.

فعالیت

۱- د عددي کارتونو د شکلونو څخه په ګټه اخیستنې سره د لاندې جدول تش ځایونه ډک کړئ.

۱		۳			۶				۱۰		۱۲			۱۵			۱۸		
---	--	---	--	--	---	--	--	--	----	--	----	--	--	----	--	--	----	--	--

۲- د پورته ډک شوي جدول څخه په ګټه اخیستنې سره د لاندې خط په هغو ټکو باندې چې عدد لیکل شوی نه دی، په ترتیب سره په خپلو کتابچو کې د هغو اړوند عدد ولیکئ.

پاملرنه:

- الف: صفر د پیل په نقطه کې قرار لري.
- ب: د صفر نقطه د عددي خط د پیل (مبدأ) په نامه یادېږي.
- ج: دا ډول خط د عددونو د خط په نامه یادېږي.
- د: د ۳، ۲، ۴، ۱، ۷، ۶، ۵ د عددونه داسې ترتیب کوو.
۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۱، ۲

مشق او تمرین

۱- د عددونو یو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ، د هغه په مخ باندې لس نقطې په مساوي فاصلو سره جلا کړئ، په ترتیب سره عددونه له کین لوري څخه ښي لوري ته ولیکئ.

۲- یو زده کوونکی دې د ټولګي مخې ته په قدم وهلو پیل وکړي، نور زده کوونکي دې د هغه قدمونه حساب کړي او د عددونو د خط په مخ باندې دې وښيي.

۳- د ۳، ۵، ۲، ۷، ۶ او ۴ عددونه په ترتیب سره د عددي خط په مخ ولیکئ.

۴- د ۹، ۳، ۶، ۲، ۵، ۷، ۱۰، ۸، ۱ او ۴ عددونه په ترتیب سره د کوچنیو عددونو، څخه د لویو عددونو خواته ولیکئ.

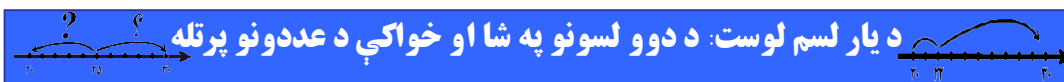
۵- د لاندې عددونو عددي خط نقطې په نظر کې ونیسئ، عددونه په ترتیب سره د کین لوري څخه ښي لوري ته ولیکئ.

کورنی دنده

د عددونو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ، د ۳، ۸، ۶، ۷، ۵، ۴، ۲، ۱ او ۳ عددونه په ترتیب سره د عددونو په خط باندې ولیکئ.

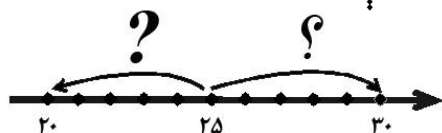
هدف: زده کوونکي به لسونو ته نژدې عددونه یعنې (۱۰، ۲۰، ۳۰، ۴۰، ته نژدی عددونه) تشخیص کړای شي.

مثال: د ۲۲ عدد د عددونو په خط باندې په لاندې توگه بنودل شوی دی، د ۲۲ عدد کوم یوه لسونو ته نژدې دی؟ یعنې ۲۰ ته او که ۳۰ ته نژدې دی؟

د خط په مخ باندې لیدل کېږي چې د ۲۲ عدد د ۲۰ او ۳۰ عددونو په منځ کې قرار لري، څرنگه چې ۲۲ له ۲۰ څخه د ۲ واحدونو په اندازه او له ۳۰ څخه د ۸ واحدونو په اندازه فاصله لري، نو ۲۲ د ۳۰ عدد په نسبت د ۲۰ عدد ته نژدې دی، نوموړې ۲۲ د ۲۰ په نژدې والی کې حساب وو.

فعالیت: آیا د ۲۵ عدد ۲۰ ته نژدې دی او که ۳۰ ته؟

۲۵ د ۲۰ او ۳۰ په منځ کې پروت دی، کله چې داسې پېښه شي، مونږ وایو دواړو ته یو شان فاصله لري.

۱- هغه عددونه چې د ۱۰ او ۲۰ په منځ کې قرار لري کوم یې ۱۰ ته او کوم یې ۲۰ ته نژدې دی؟ جلا جلا یې ولیکئ او کوم عدد د ۱۰ او ۲۰ په منځ کې پروت دی.

۲- هغه عددونه چې د ۳۰ او ۴۰ په منځ کې پراته دي کوم عددونه چې ۴۰ ته نژدې دي؟ ویې لیکئ!

د ۹۳، ۹۷، ۹۸، ۹۵ او ۹۱ په عددونو کې کوم عددونه ۹۰ او کوم عددونه ۱۰۰ ته نژدې دي جلا، جلا یې ولیکئ.

۱- د عددونو خط ته په پاملرنې سره د حل شوي مثال په توګه لاندې عددونه کوم عددونه ۶۰ او کوم عددونه ۷۰ ته نژدې دي.

مثالونه:

	۶۴		۶۷		۶۰	۶۱
	۶۶		۶۳		۷۰	۶۹

۲- د لاندې عددونو خط په نظر کې ونیسئ، کوم عددونه ۴۰ ته او کوم عددونه ۵۰ ته نژدې دي؟

	۴۶		۴۸		۴۴
	۴۴		۴۲		۴۵

۳- هغه عددونه چې ۷۰ ته نژدې دي په خپلو کتابچو کې په ترتیب سره ولیکئ.

۴- د ۴۰ او ۶۰ په منځ کې څو عددونه ۵۰ ته نژدې دي؟ په ترتیب سره یې ولیکئ.

د ۷۹، ۷۵ او ۷۶ عددونو څخه کوم عددونه او یا او کوم یې اتیا ته نژدې دي؟ په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

څوار لسم لوست

په عددي خط باندې د جمعې عملیه

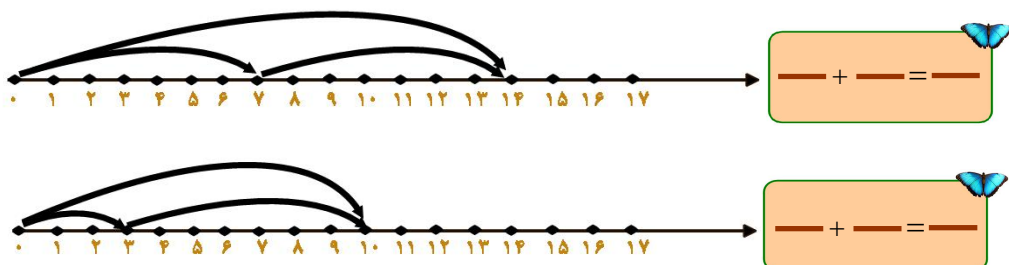
هدف : زده کوونکی به وکړای شي د جمعې عملیه په عددي خط باندې سرته ورسوي.

د $8+5=13$ د جمعې عملیه په عددي خط باندې داسې سرته رسوو. لومړی د لاندې عددي خط په مخ باندې د صفر څخه د ۸ واحدونو په اندازه بنسې خواته حرکت کوو او په نښه کوو، وروسته له هغه په نښه شوې نقطې څخه د ۵ واحدونو په اندازه بنسې خواته حرکت کوو، لیدل کیږي چې د ۱۳ عدد ته رسیږو، دا عدد د ۸ او ۵ عددونو د جمعې حاصل نښي.

فعالیتونه

د لاندې شکلونو له مخې د هر یوه ریاضي افاده ولیکئ او د جمعې عملیه سرته ورسوئ.

کورنۍ دنده

لاندې عملیې د عددونو د خط پر مخ باندې سرته ورسوئ.

$$3+6=9$$

$$3+4=7$$

پنځلسم لوست

د عددونو په خط باندې د تفریق عملیه

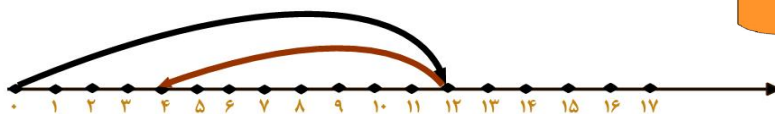
هدف: زده کوونکي به وکړای شي د عددونو په خط باندې د تفریق عملیه سرته ورسوي.

غواړو د عددي خط پر مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه د ۶ عدد تفریق کړو. د عددي خط په مخ باندې د صفر له نقطې څخه د ۱۱ واحدو په اندازه بنی خواته حرکت کوو. وروسته د همدغه عددي خط پر مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه کینې خواته د ۶ واحدو په اندازه شاته گرځو او حرکت کوو. لیدل کیږي داسې نقطې ته رسیږو چې د ۵ عدد رابنډي. د شکل له مخې معلومیږي چې د ۵ د عدد او د حرکت د لومړنۍ نقطې تر منځ فاصله ۵ واحده دی او په ریاضي کې هغه عملیه داسې لیکو.

$$11 - 6 = 5$$

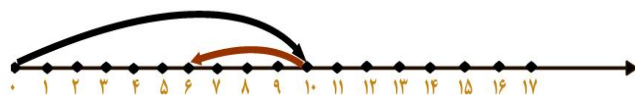

فعالیتونه

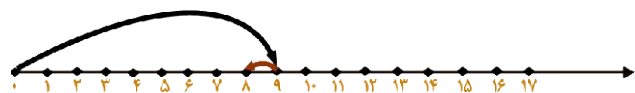

$$12 - 8 = 4$$

۱- د پورته مثال په پام کې نیولو سره دلاندې شکلونه مخې د تشو ځایونو په ډکولو سره عمليې سرته ورسوئ.

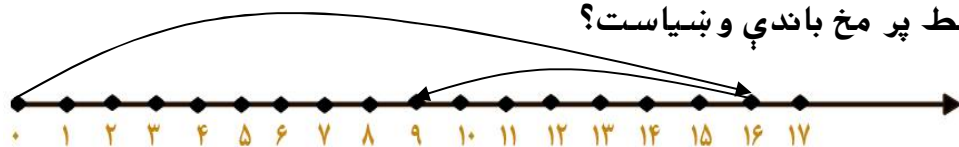

$$\square - \square = \square$$

$$\square - \square = \square$$

۲ - د لاندې تفریق عملیې په خپلو کتابچو کې سرته ورسوئ او د عددونو
خط پر مخ باندې ونیاست؟

$$۱۶ - ۷ = ?$$

$$۱۴ - ۸ = ?$$

$$۸ - ۳ = ?$$

کورنۍ دنده

د خط پر مخ باندې د لاندې عددونو د تفریق عملیه سرته ورسوئ.

$$۷ - ۳ = ?$$

شپږم فصل

ضرب

شپاړسم لوست: د ضرب د عمليې پېژندنه

هدف: زده کوونکي د ضرب عمليه چې د څو مساوي عددونو د جمعې لنډې طريقې په مفهوم وپوهېږي.

فعالیتونه

لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ او په شفاهي توګه ورته ځواب وواياست:

۱- په دوه ښاخونو باندې دوه، دوه مرغۍ ناستې دي او ټولې څو کیږي؟

۲- په لاندې تصویر کې څو گلدانۍ وینئ او په هره گلدانۍ کې څو گلان دي؟ ټول څو گلان کیږي؟

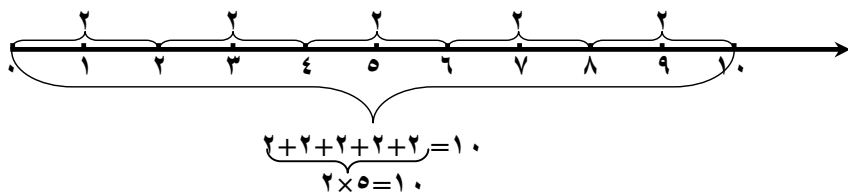
لومړی مثال:

څو قابه وینئ، په هر قاب کې څو دانې ناکه دي او د ټولو ناکو شمېر څو کیږي؟

$$۲+۲+۲+۲=۸$$

په پورته عمليه کې د ۲ رقم ۴ وارې لیدل کیږي، په دې معنا چې: ۴ وارې د ۲ سره مساوي کیږي او د ضرب په شکل یې داسې لیکو: $۲ \times ۴ = ۸$. داسې لوستل کیږي، ۲ ضرب په ۴ کې مساوي له ۸ سره کیږي.

دویم مثال: د لاندې عددې خط په مخ باندې د ضرب افاده په پام کې نیسو:

دریم مثال:

شپږ ستوري په څو گروپونو کې وینئ، ټول څو ستوري کیږي؟

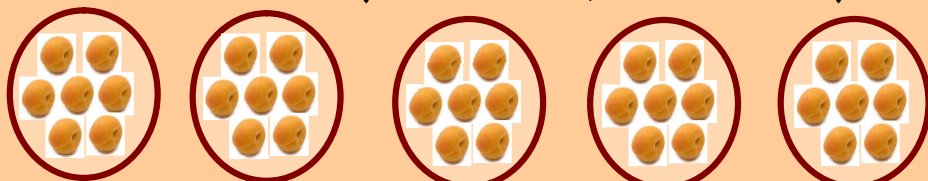
$$6+6+6+6=24$$

$$6 \times 4 = 24$$

هغه د ضرب په شکل داسې لیکو:

۱- د لاندې شکلونو د جمعې او ضرب افادې ولیکئ:

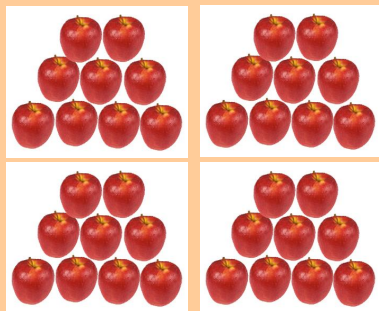
۲- د چاپیریال د موادو په واسطه د 3×3 افاده د جمعې په شکل وښیاست!

۳- د لاندې عددونو مجموعه د ضرب په شکل په خپلو کتابچو کې ولیکئ

$$5+5+5+5+5+5+5+5$$

او حل یې کړئ.

$$\text{—} \times \text{—} = \text{—}$$

مخامخ شکلونه په نظر کې ونیسئ، د هغو د

جمعې او ضرب افادې په خپلو کتابچو کې

ولیکئ او حل یې کړئ.

$$\text{—} + \text{—} + \text{—} + \text{—} + \text{—} + \text{—} + \text{—} = \text{—}$$

$$\text{—} \times \text{—} = \text{—}$$

اوولسم لوست

د یوه رقمي عدد ضربول په دوه رقمي عددونو کې

هدف هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې یو رقمي عدد په دوه رقمي

تاسو په دویم ټولگي کې د یو رقمي او دوه رقمي عددونو ضرب ولوستل، اوس د لاسه پوهیدو لپاره د 5×63 د ضرب حاصل له نظره تیر وو. په دې پوښتنه کې لومړی ۵ د یويزو له رقم یعنې ۳ سره ضربوو چې ۱۵ کیږي، د ۵ رقم د ضرب حاصل د یويزو په مرتبه کې لیکو د لسيزو مرتبه یې چې له ۱ لس څخه عبارت دي د لسيزو د مرتبې د عدد په سري یاد داشت کوو. لکه:

$$\begin{array}{r} 5 \\ \times 63 \\ \hline \end{array}$$

اوس ۵ د لسيزو په مرتبه یعنې ۶ کې ضربوو چې د ضرب حاصل یې ۳۰ کیږي او د حاصل سره (۱) چې یاد داشت شوی دی جمع کوو او په حاصل ضرب کې یې لیکو.

$$\begin{array}{r} 5 \\ \times 63 \\ \hline 315 \end{array}$$

فعالیتونه

لاندې عددونه یو له بل سره ضرب کړئ.

$$\begin{array}{r} 44 \\ \times 6 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 22 \\ \times 6 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ \times 7 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 53 \\ \times 7 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 41 \\ \times 8 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ \times 6 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 15 \\ \times 8 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ \times 9 \\ \hline \square \end{array}$$

یوښتنی:

۱- تش ځایونه د ژبني ضرب او د ضرب د معلوم جز څخه په ګټه اخیستنې سره په مناسبو عددونو ډک کړئ.

$$\square \times 4 = 16$$

$$\square \times 3 = 27$$

$$\square \times 2 = 18$$

$$5 \times \square = 35$$

$$4 \times \square = 24$$

$$3 \times \square = 24$$

۲- د کین لوري د جدول له بشپړولو وروسته د ښي لوري د جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو ډک کړئ.

۵	×	۵	=	۲۵
۶	×	۵	=	
۷	×	۵	=	
۸	×	۵	=	
۹	×	۵	=	
۱۰	×	۵	=	

۵	×	۵	=	۲۵
۵	×	۶	=	
۵	×	۷	=	
۵	×	۸	=	
۵	×	۹	=	
۵	×	۱۰	=	

کوانی دنده

له لوبیا، وړو ډبرو او یا د چاپیریال له نورو توکو څخه په ګټه اخیستنې سره د لاندې جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱										
۲										
۳										
۴										
۵										

اتلسم لوست

د ۶ او ۷ ژبني ضرب جدول

هدف: زده کوونکي به د ۶ او ۷ ژبني ضرب زده کړي.

پاملرنه و کړئ!

۱	×	۲	=	۲
۲	×	۲	=	۱۲
۳	×	۲	=	۱۸
۴	×	۲	=	۲۴
۵	×	۲	=	۳۰
۶	×	۲	=	۳۶
۷	×	۲	=	۴۲
۸	×	۲	=	۴۸
۹	×	۲	=	۵۴
۱۰	×	۲	=	۶۰

۱	×	۷	=	۷
۲	×	۷	=	۱۴
۳	×	۷	=	۲۱
۴	×	۷	=	۲۸
۵	×	۷	=	۳۵
۶	×	۷	=	۴۲
۷	×	۷	=	۴۹
۸	×	۷	=	۵۶
۹	×	۷	=	۶۳
۱۰	×	۷	=	۷۰

کورنۍ دنده

د جدول له مخې د ۶ او ۷ عددنو ژبني ضرب له ياده زده کړي.

مشق اور تمرین

۱. د ژبني ضرب څخه په گټه اخیستنې سره لاندې تش
ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

$$۴ \times \square = ۲۴$$

$$۴ \times ۷ = \square$$

$$\square \times ۶ = ۲۴$$

$$۷ \times \square = ۴۹$$

$$\square \times ۷ = ۲۸$$

$$۶ \times \square = ۳۶$$

$$۷ \times \square = ۳۵$$

$$\square \times ۷ = ۴۹$$

$$۶ \times ۵ = \square$$

$$۷ \times \square = ۵۶$$

$$\square \times ۶ = ۴۲$$

$$\square \times ۶ = ۵۴$$

$$۶ \times \square = ۴۸$$

$$۹ \times ۷ = \square$$

$$\square \times ۷ = ۵۶$$

$$۶ \times \square = ۵۴$$

$$۷ \times ۶ = \square$$

$$\square \times ۷ = ۶۳$$

$$\square \times ۵ = ۳۵$$

$$\square \times ۶ = ۴۸$$

کورنی دنده

لاندې عددونه ضرب کړئ.

$$۳ \times ۷ = \square$$

$$۴ \times ۹ = \square$$

$$۵ \times ۸ = \square$$

$$۷ \times ۳ = \square$$

$$۹ \times ۴ = \square$$

$$۸ \times ۵ = \square$$

۲- لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$۴ \times ۷ = \square$$

$$۷ \times ۴ = \square$$

$$۵ \times ۷ = \square$$

$$۷ \times ۵ = \square$$

$$۶ \times ۷ = \square$$

$$۷ \times ۶ = \square$$

$$۳ \times ۸ = \square$$

$$۸ \times ۳ = \square$$

$$۴ \times ۸ = \square$$

$$۸ \times ۴ = \square$$

$$۵ \times ۸ = \square$$

$$۸ \times ۵ = \square$$

۳- لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} ۶۴ \\ \times ۷ \\ \hline \square \\ \hline ۷۶ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times ۷ \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۳۲ \\ \times ۶ \\ \hline \square \\ \hline ۴۶ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times ۶ \\ \hline \square \end{array}$$

کورنۍ دنده

د ۸ او ۷ ژبني ضرب جدول په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

نولسم لوست

د ۸، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبني ضرب جدولونه

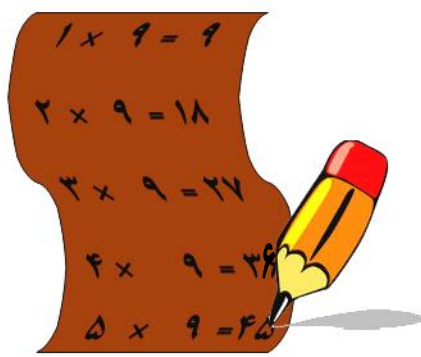
هدف : زده کوونکي به د ۸، ۹ او ۱۰ عددونو په ژبني ضرب پوه شي او په ورځني ژوند کې ورڅخه ګټه واخلي.

د ژبني ضرب لاندې هر یوه جدول ته پاملرنه وکړئ.

۱	×	۱۰	=	۱۰
۲	×	۱۰	=	۲۰
۳	×	۱۰	=	۳۰
۴	×	۱۰	=	۴۰
۵	×	۱۰	=	۵۰
۶	×	۱۰	=	۶۰
۷	×	۱۰	=	۷۰
۸	×	۱۰	=	۸۰
۹	×	۱۰	=	۹۰
۱۰	×	۱۰	=	۱۰۰

۱	×	۹	=	۹
۲	×	۹	=	۱۸
۳	×	۹	=	۲۷
۴	×	۹	=	۳۶
۵	×	۹	=	۴۵
۶	×	۹	=	۵۴
۷	×	۹	=	۶۳
۸	×	۹	=	۷۲
۹	×	۹	=	۸۱
۱۰	×	۹	=	۹۰

۱	×	۸	=	۸
۲	×	۸	=	۱۶
۳	×	۸	=	۲۴
۴	×	۸	=	۳۲
۵	×	۸	=	۴۰
۶	×	۸	=	۴۸
۷	×	۸	=	۵۶
۸	×	۸	=	۶۴
۹	×	۸	=	۷۲
۱۰	×	۸	=	۸۰

زده کوونکي دې د ۸ او ۹ ژبني ضرب د کاغذ په ټوټو باندې وليکي او یاد دې کړي.

مشق او تمرین

۱- د ۸ ژبني ضرب څخه په گټه اخستني سره لاندې تش
خايونه ډك كړئ.

۸			۲۴			۵۶		۸۰
---	--	--	----	--	--	----	--	----

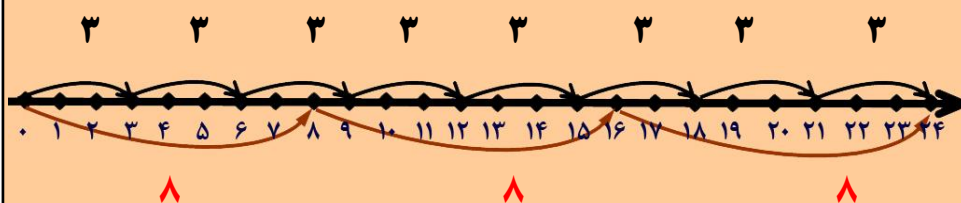
۲- د ۹ او ۷ د ژبني ضرب په نظر كې نيولو سره لاندې تش
خايونه ډك كړئ.

۹	۱۸		۳۶					۸۱	
---	----	--	----	--	--	--	--	----	--

۷		۲۱			۴۲			۶۳	
---	--	----	--	--	----	--	--	----	--

۳- په يوه بڼ كې ۸ هلکان د منو په ټولولو بوخت دي، كه
چېرې هر هلك ۷ دانې منې ټولې كړې وي، معلوم كړئ
چې ټولې يې څو منې ټولې كړې دي.
يادونه: لاندې مثال په پام كې ونيسئ.

$$۸ \times ۳ = ۲۴ \quad \text{يا} \quad ۳ \times ۸ = ۲۴$$

د پورته مثال سره سم لاندې پوښتنې په عددي خط
باندې حل كړئ.

$$۹ \times ۲ = ۱۸ \quad ۲ \times ۹ = ۱۸ \quad \text{الف:}$$

$$۴ \times ۶ = ۲۴ \quad ۶ \times ۴ = ۲۴ \quad \text{ب:}$$

لاندې پوښتنې د حل شوي مثال په ډول حل کړئ.

۱ مثال:

$$\begin{array}{r} 128 \\ \times 9 \\ \hline 1152 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 \\ \times 8 \\ \hline 376 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ \times 8 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 24 \\ \times 9 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 114 \\ \times 7 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 289 \\ \times 8 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 98 \\ \times 7 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 178 \\ \times 9 \\ \hline \square \end{array}$$

۲- د لاندې شکل په پام کې نیولو سره د ضرب ریاضیکي افادې ولیکئ.

کوانتي دنده

ټول زده کوونکي دې ۸، ۹، او ۱۰ ژبني ضرب له یاده زده کړي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

شلم لوست

د (۱-۱۰) پوري د ژبني ضرب له جدول څخه د کار اخستلو طريقه

هدف: زده کوونکي د ژبني ضرب جدول وپېژني او له هغه څخه ګټه واخستلای شي.

لاندې د ژبني ضرب جدول ته پاملرنه وکړئ:

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۲	۲	۴	۶	۸	۱۰	۱۲	۱۴	۱۶	۱۸	۲۰
۳	۳	۶	۹	۱۲	۱۵	۱۸	۲۱	۲۴	۲۷	۳۰
۴	۴	۸	۱۲	۱۶	۲۰	۲۴	۲۸	۳۲	۳۶	۴۰
۵	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	۴۵	۵۰
۶	۶	۱۲	۱۸	۲۴	۳۰	۳۶	۴۲	۴۸	۵۴	۶۰
۷	۷	۱۴	۲۱	۲۸	۳۵	۴۲	۴۹	۵۶	۶۳	۷۰
۸	۸	۱۶	۲۴	۳۲	۴۰	۴۸	۵۶	۶۴	۷۲	۸۰
۹	۹	۱۸	۲۷	۳۶	۴۵	۵۴	۶۳	۷۲	۸۱	۹۰
۱۰	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰

د جدول نه د کار اخستنې طريقه:

د ۵×۴ د ضرب د پیدا کولو له پاره د بني لاس يوې ګوتې ته د لومړۍ ليکې د ۴ له عدد څخه کښته خواته حرکت ورکړئ او د کيڼ لاس يوې ګوتې ته د لومړۍ ستنې (ستون) د ۵ له عدد څخه بني خواته حرکت ورکړئ، په نتيجه کې دواړه ګوتې په يوه عدد باندې سره يو ځای کيږي، کله چې عدد ولولئ ليدل کيږي چې د ۲۰ عدد دی چې د ۵×۴ د عمليې د ضرب حاصل دی. يعنې: $۵ \times ۴ = ۲۰$

۱- د جدول څخه په گټې اخېستو سره ځوابونه په خپلو کتابچو کې په تشو ځایونو کې ولیکئ.

$$5 \times 6 = \boxed{}$$

$$10 \times 1 = \boxed{}$$

$$7 \times 8 = \boxed{}$$

$$6 \times 8 = \boxed{}$$

$$9 \times 6 = \boxed{}$$

$$4 \times 8 = \boxed{}$$

۲- لاندې عددونه یو له بله سره ضرب کړئ او ځوابونه یې د ژبني ضرب په جدول کې پیدا کړئ.

۴	۶	۵	۹	۸	۷
$\times 5$	$\times 8$	$\times 7$	$\times 6$	$\times 8$	$\times 6$
$\overline{}$	$\overline{}$	$\overline{}$	$\overline{}$	$\overline{}$	$\overline{}$

۳- په متناوب ډول ، اته ، اته وشمیرئ او تش ځایونه پرې ډک کړئ.

$\boxed{}$	۷۲	$\boxed{}$	۵۶	$\boxed{}$	$\boxed{}$	۳۲	$\boxed{}$	$\boxed{}$	۸
------------------------	----	------------------------	----	------------------------	------------------------	----	------------------------	------------------------	---

۴- د ژبني ضرب څخه په گټې اخېستني سره لاندې تش ځایونه په مناسبو عددونو ډک کړئ.

$\begin{array}{r} \boxed{} \\ \times \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} \boxed{} \\ \times 9 \\ \hline 72 \end{array}$	$\begin{array}{r} 9 \\ \times 6 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 9 \\ \times \boxed{} \\ \hline 45 \end{array}$	$\begin{array}{r} \boxed{} \\ \times 6 \\ \hline \end{array}$
---	--	---	--	--

$\begin{array}{r} 8 \\ \times \boxed{} \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 8 \\ \times \boxed{} \\ \hline 8 \end{array}$	$\begin{array}{r} 6 \\ \times \boxed{} \\ \hline 54 \end{array}$	$\begin{array}{r} 7 \\ \times \boxed{} \\ \hline \end{array}$
--	---	--	--

۵- په ۸، ۶ او ۴ عددونو کې ډیر لوی عدد له ډیر کوچني عدد سره ضرب او د ضرب حاصل یې پیدا کړئ.

۶- لطیفې ۹ قطي تباشیر راواخیستل که چېرې په هرې قطي کې ۸ قلمه تباشیر وي معلوم یې کړئ چې لطیفې څو قلمه تباشیر اخیستلي دي؟

۷- د ژبني ضرب د جدول په مرسته لاندې جدول ډک کړئ.

×	۸	۷	۹	۵	۶
۸					
۷					
۹					

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې حل کړي.

$$\begin{array}{r} 22 \\ \times 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 15 \\ \times 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 14 \\ \times 7 \\ \hline \end{array}$$

یو ویشتم لوست

د ضرب په عملیه کې د بدلون خاصیت

هدف: زده کړونکي به د ضرب په عملیه کې د بدلون په خاصیت پوه او په ضرب کې به د بدلون خاصیت سر ته ورسوي.

مثال: تاسو پوهیږئ چې: $6+6+6+6+6=30$

یا:

د ضرب حاصل	د ضرب دویم جز	د ضرب لومړی جز
۳۰	۵	۶

$6 \times 5 = 30$

اوس غواړو چې د ۵ عدد ۶ واري جمع کړو.

یا:

د ضرب حاصل	د ضرب دویم جز	د ضرب لومړی جز
۳۰	۶	۵

$5 \times 6 = 30$

د دوو پورتنیو افادو له پرتله کولو څخه دا نتیجه اخستل کیږي چې د ضرب د اجزاوو د ځایونو په بدلون سره د ضرب حاصل بدلون نه کوي. یعنې:

$6 \times 5 = 5 \times 6 = 30$

فعالیت

۱- د ۵۶ = $7 \times \square$ افاده په نظر کې ونیسئ:

الف: د ضرب کوم جز نامعلوم دی؟

ب: د ۷ عدد د ضرب کوم جز دی؟

ج: د ۵۶ عدد په څه نامه یادېږي؟

د: نامعلوم جز یا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډک کړئ.

۲- د $56 = 7 \times \square$ په افاده کې .

الف: د ضرب کوم جز نامعلوم دی؟

ب: نامعلوم جز یا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډک کړئ.

ج: د (۱) او (۲) پوښتنو افادې یو له بله سره پرتله کړئ او وواياست چې څه

توپیر لري؟

د: کومه پایله چې د (۱) او (۲) پوښتنو له پرتله کولو څخه لاس ته راغلې په

خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

کورنۍ دنده

د نمونې په ډول خالي ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ:

۷	×	۶	=	۶	×	۷	=	۴۲
۶	×		=		×	۶	=	۵۴
۷	×	۸	=		×	۷	=	۵۶

نمونه:

پوښتنې:

۱- د کین لوري د ضرب څخه په گټې اخستنې سره د ښي لوري د ضرب تش ځایونه بشپړ کړئ.

$6 \times 7 = \square$	$\longleftrightarrow$	$7 \times \square = 42$
$9 \times 7 = \square$	$\longleftrightarrow$	$\square \times 9 = 63$
$3 \times 8 = \square$	$\longleftrightarrow$	$8 \times \square = 24$
$6 \times 4 = \square$	$\longleftrightarrow$	$\square \times 6 = 24$
$7 \times \square = 21$	$\longleftrightarrow$	$3 \times \square = 21$

۲- په لاندې پوښتنو کې تش ځایونه ډک کړئ.

ج: ۷

$$\begin{array}{r} \times \square \\ \hline 7 \end{array}$$

ب: ۶

$$\begin{array}{r} \times \square \\ \hline 0 \end{array}$$

الف: $\square$

$$\begin{array}{r} \times 4 \\ \hline 4 \end{array}$$

۳- لاندې جدولونه بشپړ کړئ.

$\times$	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۰			۳۰			۶۰			۹۰	

$\times$	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۷	۷			۲۸			۴۹			

$\times$	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۸		۱۶			۴۰		۵۶		۷۲	

په لاندې تشو ځایونو کې داسې عددونه ولیکئ چې د ضرب حاصل یې بدلون ونکړي.

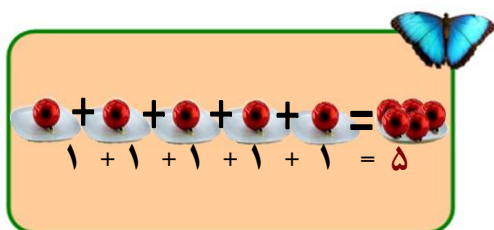
$$\square \times 4 = 4 \times 7 = \square$$
$$8 \times 4 = \square \times 8 = \square$$

دوه ویشتم لوست

په ۱، ۱۰، او ۱۰۰ کې د یوه عدد ضربول

هدف: زده کوونکي به په ۱، ۱۰، او ۱۰۰ کې د یوه عدد ضربول د یوې آسانې طریقې په توګه وپېژني.

په لنډ ډول داسې لیکل کیږي:

$$1 \times 5 = 5$$

کولای شو چې د ضرب عملیه په لاندې ډول هم وښیو.

په پورته شکل کې ۵ دانې منې یو وارې وینو نو د ضرب عملیه یې داسې

$$1 \times 5 = 5$$

لیکو.

له پورته دوو عملیو څخه دا نتیجه لاس ته راځي، که چیرې (۱) په هر عدد کې او یا هر عدد په (۱) کې ضرب شي د ضرب حاصل یې په خپله هم هغه عدد دی، نو لیکلی شو چې:

$$1 \times 8 = 8$$

$$8 \times 1 = 8$$

$$4 \times 1 = 4$$

$$1 \times 4 = 4$$

$$64 \times 1 = 64$$

$$1 \times 64 = 64$$

په تشو ځایونو کې د حل شوي مثال په ډول مناسب عددونه ولیکئ.

مثال: $1 \times 9 = 9$

$$1 \times 182 = \boxed{}$$

$$1 \times 71 = \boxed{}$$

$$1 \times 1 = \boxed{}$$

$$\boxed{} \times 420 = 420$$

$$\boxed{} \times 254 = 254$$

$$\boxed{} \times 1 = 1278$$

$$307 \times \boxed{} = 307$$

$$194 \times 1 = \boxed{}$$

$$2781 \times 1 = \boxed{}$$

$$4005 \times \boxed{} = 4005$$

$$7002 \times 1 = \boxed{}$$

$$1 \times \boxed{} = 2764$$

$$\boxed{} \times 265 = 265$$

$$7640 \times \boxed{} = 7640$$

$$601 \times 1 = \boxed{}$$

زده کوونکي دې د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړي.

$$61 \times 1 = ?$$

$$184 \times 1 = ?$$

$$1 \times 740 = ?$$

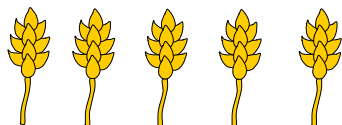
د ۱۰ ضربول په يوه عدد کې:

۱ مثال: $۱۰ + ۱۰ + ۱۰ + ۱۰ + ۱۰ = ۵۰$

تاسو پوهیږئ چې:

۱۰ پنځه وارې جمع شوي دي.

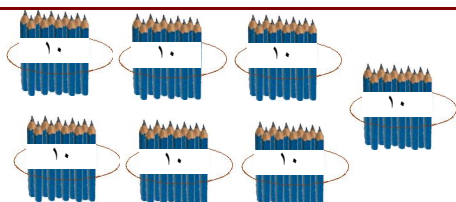
$$۱۰ \times ۵ = ۵۰$$

۲ مثال: $۱۰ + ۱۰ + ۱۰ + ۱۰ + ۱۰ + ۱۰ + ۱۰ + ۱۰ = ۷۰$

۱۰ اووه وارې جمع شوي دي.

$$۱۰ \times ۷ = ۷۰$$

له پورته شکلونو او عملیو څخه معلومیږي، که چېرې ۱۰ په هر عدد کې ضرب شي او یا هر عدد په ۱۰ کې ضرب شي، لومړی یو په هم هغه عدد کې ضربوو بیا د ضرب د حاصل بنسټ خواته یو صفر لیکو یا په لنډ ډول د هم هغه عدد بنسټ خواته یو صفر ږدو او د ضرب د حاصل په ځای کې یې لیکو.

فعالیت: لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$۱۰ \times ۹ =$$

$$۱۰ \times ۱۳۴ =$$

$$۱۰ \times ۷۶۸ =$$

$$۸ \times ۱۰ =$$

$$۷۲۱ \times ۱۰ =$$

$$۲۳۵۶ \times ۱۰ =$$

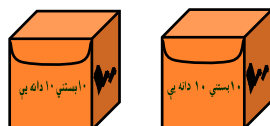
کورنۍ دنده

په یو رقمي عددونو کې د (۱) عدد ضرب او په یو رقمي عددونو کې د (۱۰) عدد ضرب د لاندې جدول په خالي ځایونو کې ولیکئ او نتیجه یې ولیکئ چې یو له بل څخه څه توپیر لري.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱			۳		۵			۸	
۱۰			۳۰		۵۰			۸۰	

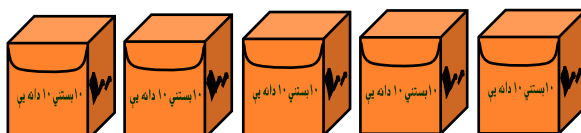
په يوه عدد کې د ۱۰۰ ضربول:

لومړی مثال:

$$۱۰۰ + ۱۰۰ = ۲۰۰$$

دوه ځلي ۱۰۰ لیدل کیږي. $۱۰۰ \times ۲ = ۲۰۰$

دویم مثال:

$$۱۰۰ + ۱۰۰ + ۱۰۰ + ۱۰۰ + ۱۰۰ = ۵۰۰$$

$$۱۰۰ \times ۵ = ۵۰۰$$

د پورتنیو عملیو او شکلونو څخه نتیجه لاس ته را ځي، که چېرې ۱۰۰ په یوه عدد کې یا یو عدد په ۱۰۰ کې ضرب شي، کولی شو عدد د ضرب د حاصل په ځای کې ولیکو او ښي خواته یې دوه صفرونه کیږدو.

فعالیت

دلاندې عملیو د ضرب حاصل پیدا کړئ:

$$۶ \times ۱۰۰ = ?$$

$$۶۷ \times ۱۰۰ = ?$$

$$۲۱۳ \times ۱۰۰ = ?$$

$$۴۷ \times ۱۰۰ = ?$$

$$۱۶ \times ۱۰۰ = ?$$

کورنی دنده

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې حل کړي:

$$۱۰۰ \times ۵$$

$$۱۰۰ \times ۴$$

$$۱۰۰ \times ۳$$

لاندې پوښتنې د حل شوو مثالون په څیر په خپلو کتابچو کې
حل کړئ.
مثالونه

$$۱۰۰ \times ۲ = ۲۰۰$$

$$۱۰۰ \times ۱۰ = ۱۰۰۰$$

۱:-

۱۰۰	×		=	۴۰۰
	×	۶	=	۶۰۰
۱۰۰	×		=	۹۰۰
۹	×		=	۹۰۰

	×	۱۱	=	۱۱۰۰
۱۰۰	×		=	۲۵۰۰
	×	۲۰	=	۲۰۰۰
	×	۱۰۰	=	۲۰۰۰

۲- یو سړي یو کارتن منې په ۱۰۰ افغانۍ وپلورلې، د ۸ کارتنو
قیمت معلوم کړی .

۲- که یو کس په یوه ورځ ۲۵۰ افغانۍ اجوره واخلي، د ۱۰۰
ورځو اجوره یې څو افغانۍ کیږي؟

کورنی دنده

که چېرې په یوه کارتن کې ۱۰۰ پاکټه چاکلېټ وي، معلوم یې
کړئ چې په ۷ کارتنو کې به څو پاکټه چاکلېټ موجود وي؟

۱ - لاندې عددونه یوله بله سره ضرب کړئ.

$\begin{array}{r} 100 \\ \times 86 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 10 \\ \times 82 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 100 \\ \times 84 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 100 \\ \times 240 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 100 \\ \times 890 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 100 \\ \times 760 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 604 \\ \times 10 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 10 \\ \times 604 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 740 \\ \times 100 \\ \hline \end{array}$

۲ - یوه هتیاوال په یوه ورځ کې ۱۰۰ متره توکر وپلورل، که چېرې د یو متر توکر بیه ۱۸ افغانۍ وي، معلوم یې کړئ چې څو افغانۍ یې په لاس راوړې دي.

۳ - که چېرې یوې کورنۍ په یوه میاشت کې د ۱۰۰ افغانیو بوره اخیستې وي، معلوم یې کړئ چې نوموړې کورنۍ به په ۱۲ توکې د څو افغانیو بوره راواخلي؟

د ۷۰، ۸۴، ۹۳، ۹۰ او ۳۵ عددونه د (۱۰) او (۱۰۰) عددونو کې ضرب کړئ، د ۱۰ او ۱۰۰ د ضرب حاصل یې یوله بله سره پر تله او نتيجې یې ولیکئ.

اووم فصل

داندازه کولو واحدات

در ویشتم لوست: د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)

هدف: زده کوونکي به متر د اوږدوالي د واحد په توګه وپېژني او له هغه څخه به په ورځني ژوند کې کار واخستلی شي.

فهمې خپلې خورته وليکل چې زه د کړکۍ يوې پردې ته اړتيا لرم، مهرباني وکړه داسې يوه پرده راوليږه چې جګوالي يې ۱۰ لوېشتې او سور يې ۱۲ لوېشتې وي. د فهمې خور ښارته ولاړه د خپلې خور له هدايت سره سم يې ټوکر واخيسته پرده يې ور څخه و ګنډله او ور وپيلېږله. کله چې فهمې پرده په کړکۍ باندې را وځړوله ډېره خواشېنې شوه، د هغې د خواشينيتيا علت څه وي؟ څرنگه چې لويشتې يوله بله سره توپير لري او پرده يې د اړتيا سره سمه نه وه لنډه شوه اوس تاسو وواياست چې څه بايد وکړو.

څرنگه چې د نړۍ ټول خلک د دغه ډول ستونزو سره مخامخ اولاس په ګرېوان وو، نو د نړۍ پوهانو او علماؤ د اوږدوالي واحد چې متر بلل کيږي ومانه چې نن د اوږدوالي له همدې واحد څخه کار اخستل کيږي.

فعالیتونه: بنوونکی دې دوه تنه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي او یو د بل په واسطه دې دهغوی قدونه اندازه کړي.

- ۱- د خپل ټولگي اوږدوالی او سور د متر په واسطه اندازه کړئ
- ۲- ستاسو په ډله کې د کوم یوه د قد اوږدوالی له یو متر څخه زیات دی؟
- ۳- ستاسو په ډله کې د کوم یوه غړي د قد اوږدوالی له یوه متر څخه کم دی؟
- ۴- ستاسو د ټولگي اوږدوالی د هغه له سور څخه څومره زیات دی؟
- ۵- ستاسو د میز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات دی او که کم؟
- ۶- ستاسو د میز سور له یوه متر څخه څولوېشتې کم دی؟

د خپل کور د یوې کوټې اوږدوالی او سور د متر په واسطه اندازه کړئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

څلورويشتم لوست

سانتي متر

هدف: زده کونکي به سانتي متر د متر د جزء (د يوه متر دسليمې برخې) په توگه وپيژني او په ورځني ژوند کې به له هغه څخه کار واخلي.

تاسو به ليدلي وي چې ټوکر پلورونکي د ټوکر د اخیستلو او پلورلو لپاره د یوې فلزي ټوټې څخه کار اخلي، ترکانان، معماران او مهندسان د شيانو د اوږدوالي د اندازه کولو لپاره د متر له فیتو څخه کار اخلي ښاغلی ښوونکی دې په ټولگې د تختې په مخ باندې دیوه متر په اندازه یو خط رسم کړي او د زده کوونکو پام دې ورته را وگرځوي، بیادې زده کوونکو ته دنده ورکړي، هغه متر چې له لرگي، لښتې یا تار څخه یې جوړ کړی دی، څرنگه ورڅخه کار اخلي؟ ترڅو د ټولگي او میز اوږدوالی او سور اندازه کړي. په ځینو حالاتو کې به وویښی چې د میز اوږدوالی او سور له متر څخه زیات یا کم دی، په دې صورت کې اړتیا پیداکیږي چې د اوږدوالي کوچنی واحد هم وپیژنو، نو که چېرې یو متر په سلو مساوي برخو جلا کړو هرې برخې ته یې یو سانتي متر وایي. تاسو کولی شئ سانتي متر د خپل خط کش په لیدو سره وپېژنئ.

۱۰۰ سانتي متره = ۱ متر

=

۱- ستاسو خط کش څو سانتي متره دی؟

۲- ۱۰۰ سانتي متره څو متره کیږي؟

۳- د خپل کتاب اوږدوالی او سور اندازه کړئ.

۴- که چېرې ستاسو د مېز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات او له دوو مترو څخه لږ وي، د اندازه کولو د کوم واحد څخه کار اخلئ؟

۵- د ا ب ، ب ج ، او ا ج د قطعه خطونو اوږدوالی اندازه کړئ او ووايست چې هر یو څو سانتي متره دی؟

زده کوونکي دې د ۵ سانتي مترو، ۱۰ سانتي مترو او ۲۰ سانتي مترو په اندازه قطعه خطونه په خپلو کتابچو کې رسم کړي.

پنځه و یستم لوست

د یسی متر

هدف: زده کوونکي به وکولی شي چې د یسی متر د متر د جزء په توګه وپېژني او د اړتیا په وخت کې کار ور څخه واخلي.

فعالیتونه

- له خپل خط کش څخه په کار اخیستنې سره لاندې فعالیتونه سر ته وړ سوئ.
 - ۱- ستاسو خط کش څو سانتي مترو دی؟
 - ۲- د ۱۰ سانتي مترو په اندازه یو قطعه خط رسم کړئ.
 - ۳- د یوې لښتې یا د کاغذ له تړېشې څخه د ۱۰ سانتي مترو په اندازه جلا کړئ.
 - ۴- د جلا شوي لښتې یا د کاغذ د تړېشې په واسطه یو متر واټن اندازه کړئ.
 - ۵- و وایاست ستاسو د جلا شوي برخې څو لښتې یو متر کیږي؟
- هغو زده کوونکو چې په دقیقه توګه یې کار سر ته رسولی دی ښایې ووايي چې ۱۰ لښتې یا ۱۰ تړېشې یو متر کیږي، هغه دې تشویق شي او پوښتنې دې ور څخه وشي.
- په تاسو کې څوک ویلی شي چې دغه د ۱۰ سانتي مترو لښته په بل څه نامه یادېږي؟
- باید وپوهیږئ چې دا د ۱۰ سانتي مترو واټن یو دیسي متر بلل کیږي.
- نو ویلی شو:
- ۱۰ دیسي متره = یو متر ۱۰ سانتي متره = ۱ دیسي متر

- ۱- ۴ متره څو دیسي متره کیږي؟
- ۲- د کریم د قد اوږدوالی ۱۳۰ سانتي متره دی، د کریم د قد اوږدوالی په دیسي متر سره معلوم کړئ؟
- ۳- و وایاست چې ۱۲۵ سانتي متره څو دیسي متره او څو سانتي متره کیږي؟

کورنۍ دنده

د یو دیسي متر جلا شوي لښتې څخه کار واخلئ د خپل کور د یوه وره سور اندازه کړئ او و وایاست چې څو دیسي متره او څو سانتي متره کیږي؟

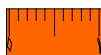
شپږ و یستم لوست

ملي متر

هدف: زده کړونکي به وکولی شي چې ملي متر و پېژني او د اوږدوالي د اندازه کولو د کوچني واحد په توګه ور څخه کار واخلي.

فعالیتونه

لاندې شکل ته پاملرنه وکړئ.

دا شکل د یوه سانتي متر واټن (فاصله) رابښي چې په لسو مساوي برخو ویشل شوی دی.

هرې برخې ته یې یو ملي متر وایي په دې صورت کې.
 0 ملي متره = 1 سانتي متر کېږي

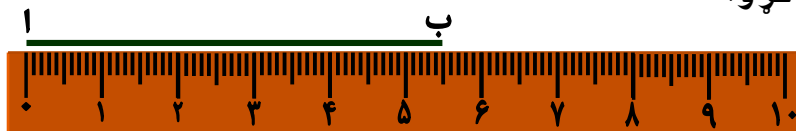
لومړۍ مثال: 2 سانتي متره څو ملي متره کېږي؟

حل: پوهیږو چې یو سانتي متر له لسو ملي مترو سره مساوي دی، نو 2 سانتي متره مساوي کېږي له.

$$20 \text{ ملي متره} = 10 \text{ ملي متره} + 10 \text{ ملي متره}$$

$$\text{یا } 20 \text{ ملي متره} = 10 \times 2 \text{ ملي متره}$$

دویم مثال: غواړو چې د لاندې قطعه خط اوږدوالی د خط کش په واسطه اندازه کړو.

د خط کش صفر د (۱) له ټکي سره سم ږدو لیدل کېږي چې د هغه د (ب) ټکي د 5 سانتي مترو څخه 5 ملي متره زیات دی، نو وایو چې ددې قطعه خط اوږدوالی 5 سانتي متره او 5 ملي متره دی.

په عمومي توگه ليکلی شو چې:

۱۰ ديسي متره = ۱ متر

۱۰۰۰ سانتي متره = ۱ متر

۱۰۰۰۰ ملي متره = ۱ متر

۱۰ سانتي متره = ۱ ديسي متر

۱۰ ملي متره = ۱ سانتي متر

د حل شوي مثال څخه په گټې اخيستنې سره لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

۱. ۴ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟

۲. ۶ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟

۳. د خپل خط کش څخه په گټې اخيستنې سره لاندې قطعه خطونه اندازه کړئ او ووايست چې هر یو څو سانتي متره او څو ملي متره کيږي؟

۴. ۵ سانتي مترو او ۵ ملي مترو په اندازه یو قطعه خط رسم کړئ

۵. یو قطعه خط رسم کړئ چې له ۵ سانتي مترو څخه ۲ ملي متره کم وي.

۳ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟

۵ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟

۴ ديسي متره څو سانتي متره او څو ملي متره کيږي؟

اووه ویشتم لوست

کیلو متر

هدف: زده کروونکي به وکولی شي چې د متر څخه لوی واحد،
(کیلو متر) وپېژني.

حامد له خپل پلار څخه پوښتنه وکړه، پلار جاننه کوچني و اتنونه (فاصلې) مو د دیسي متر، سانتی متر، ملي متر او متر په واسطه اندازه کړل، د دوو ښارونو تر منځ واټن په څه شي سره اندازه کولای شو؟ پلار یې ځواب ورکړ، زویه، لوی و اتنونه لکه: د ښارونو او هیوادونو تر منځ و اتنونه د کیلو متر په واسطه اندازه کیږي.

حامد پوښتنه وکړه کیلو متر څه شی دی؟ پلار یې ځواب ورکړ، زر (۱۰۰۰) متر واټن ته یو کیلو متر وایي. یعنې: ۱۰۰۰ متره = ۱ کیلو متر مثال: که چیرې د دوو ښارونو تر منځ واټن ۶ کیلو متره وي، نوموړی واټن په متر سره حساب کړئ.

$$۶۰۰۰ \text{ متره} = ۱۰۰۰ \text{ متر} + ۱۰۰۰ \text{ متر} + ۱۰۰۰ \text{ متر} + ۱۰۰۰ \text{ متر} + ۱۰۰۰ \text{ متر} + ۱۰۰۰ \text{ متر}$$

$$۶۰۰۰ \text{ متر} = ۱۰۰۰ \times ۶$$

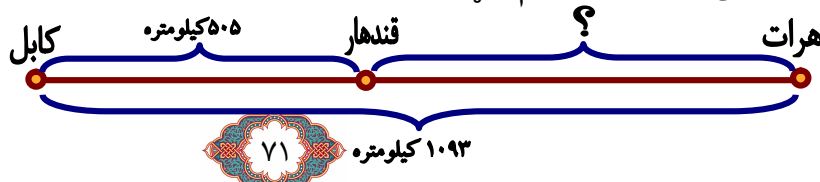
په پورته مثال کې سربېره پر دې چې د متر او کیلو متر تر منځ په رابطه پوه شوو، که چیرې یو عدد په ۱۰۰۰ کې ضرب شي کولی شو د ضرب په حاصل کې د هم هغه عدد ښی خوا ته درې صفرونه ولیکو.

۱. ۴ کیلو متره له څو مترو سره مساوي کیږي؟
۲. ۷ کیلو متره له څو مترو سره مساوي کیږي؟
۳. ۲ کیلو متره څو متره کیږي؟

۱- د کابل او هرات تر منځ واټن ۱۰۹۳ کیلو متره دی، که چیرې د کابل او قندهار تر منځ واټن ۵۰۵ کیلو متره وي، د قندهار او هرات تر منځ واټن معلوم کړئ.

اتم فصل

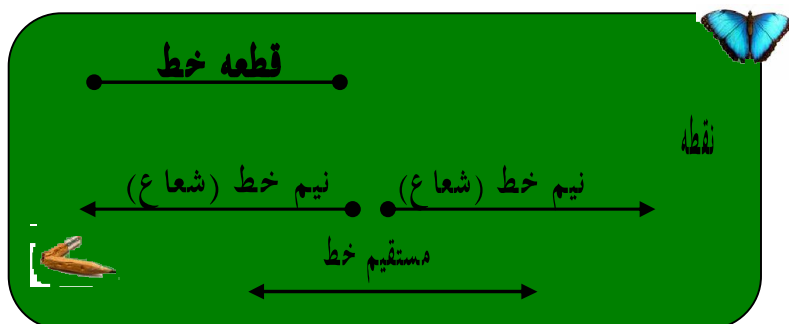
هندسه

اته و یستم لوست: نقطه، قطعه خط، نیم خط او مستقیم خط

هدف: زده کوونکي به نقطه، قطعه خط، نیم خط (شعاع) او مستقیم خط وپېژني او یو له بله سره یې توپیر وکړای شی.

فعالیتونه

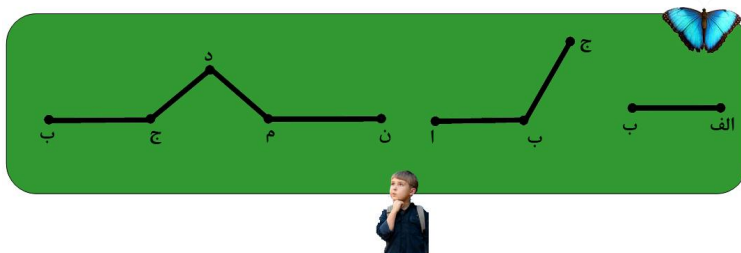
تا سو لاندې هندسي شکلونو او نومونو ته پاملرنه، و کړئ. او له هر یوه سره چې بلدتیا لرئ، نوم یې واخلئ او رسم یې کړئ.

پورتني شکلونه په نظر کې ونیسئ او لاندې پوښتنو ته ځواب وواياست:

- ۱- دا () نښه چې د پنبسل د څوکې په واسطه د کاغذ د پاڼې په مخ ایښودل شوې ده څه نومېږي؟
- ۲- د () شکل د څه په نامه یا دیږي؟
- ۳- که چیرې د خپل پنبسل څوکه په کاغذ باندې کيږدو او په مستقیم ډول حرکت ورکړو، څه شی لاس ته راځي؟

۴- په لاندې شکلونو کې څو قطعه خطونه وجود لري؟

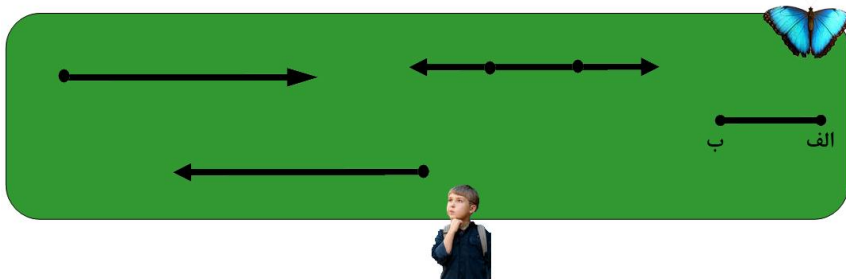
۵- که چېرې د (ا ب) قطعه خط تر بنسۍ او کینې خواته امتداد ورکړو، کوم هندسي شکل لاس ته راځي.

۶- که چېرې د (ب) له نقطې څخه بنسۍ خواته یو مستقیم خط رسم او ادامه ورکړو، کوم شکل لاس ته راځي؟ رسم یې کړئ.

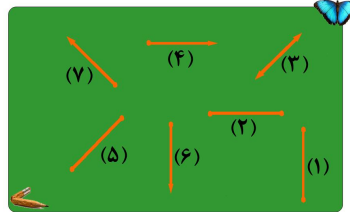
- زده کوونکي دې لاندې شکلونه په خپلو کتابچو کې رسم کړي او دهغو نومونه دې ولیکي.

- د کاغذ پرمخ دوه نقطې وټاکئ او بیا یې په مستقیمه توګه یو له بل سره ونښلوئ، په دواړو نقطو باندې نومونه کیږدئ. یعنې ا، ب، ووايست چې دا خط په څه نامه یادیږي؟

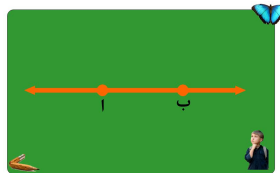

- ۱- له دې شکلونو څخه کوم یو یې مستقیم خط، کوم یو یې نیم خط (شعاع) او کوم یو یې قطعه خط دی؟

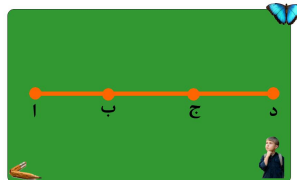

د لومړي پوښتنې شکلونه په نظر کې ونیسئ، د شکلونو له مخې لاندې پوښتنو ته ځواب ووايست:

- الف: آیا یو مستقیم خط او یوه شعاع یو له بله توپیر لري؟
ب: یوه شعاع او یو قطعه خط یو له بل سره څه توپیر لري؟
ج: یو قطعه خط او یو مستقیم خط یو له بل سره څه توپیر لري؟
۲- په لاندې شکل کې څو مستقیم خطونه او څو قطعه خطونه دي؟

په لاندې شکل کې څو قطعه خطونه لیدلی شئ؟ د دوو نقطو په واسطه یې وښیاست.

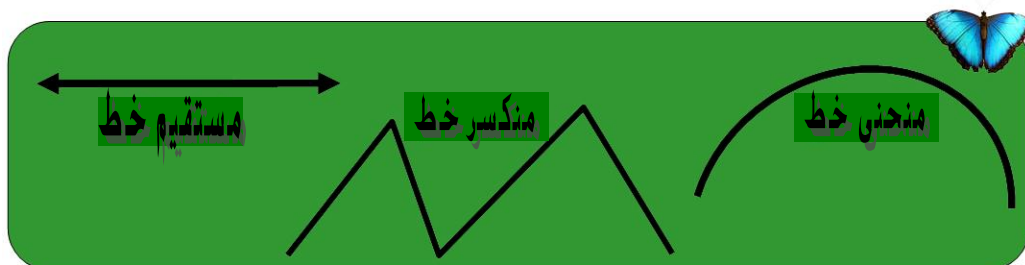
نهه ویشتم لوست

د خط ډولونه

هدف: زده کوونکي به مستقیم، منکسر او منحنی خطونه وپېژني او یو له بل سره یې توپیر وکړای شي.

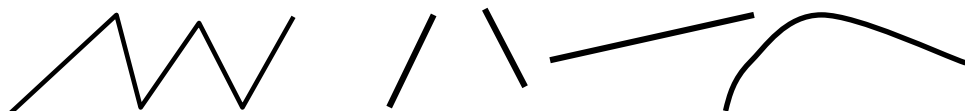
فعالیتونه

د چوکاټ د شکلونو نومونه ولولئ او په خپلو کتابچو کې یې رسم کړئ.

لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووايست.

الف: له لاندې شکلونو څخه کوم یو منکسر خط دی او کوم یې منکسر خط نه دی؟

ب: ستاسو د مېز یوه څنډه یا د کتاب یوه څنډه مستقیم خط دی او که منحنی خط؟

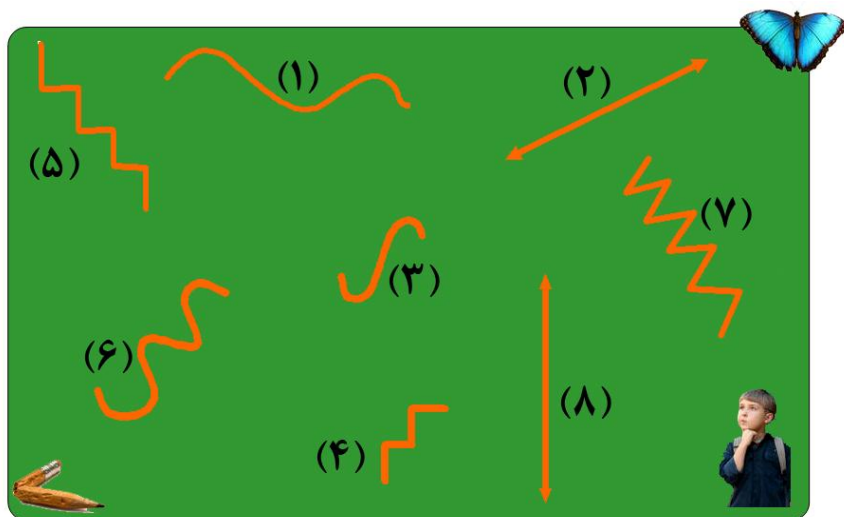
ج: د ا ← ب او ج → د شکلونه یو له بل سره څه توپیر لري؟

د: که چیرې یو تار د دواړو لاسونو په واسطه بڼه کش کړئ، کوم خط
بښي؟ که چیرې کش یې نکړئ او خپل لاسونه سره نژدې کړئ کوم
خط بښي؟

ه: په خپل ټولگي کې د خوشیانو نومونه واخلئ چې د منکسر خط او
منحني خط شکلونه ولري.

۱- لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ، هر یو شکل په خپلو کتابچو کې
رسم او نومونه یې ولیکئ.

۲- د خپل چاپیریال د هغو شیانو او شکلونو نومونه په خپلو کتابچو کې
ولیکئ چې د منکسر، منحني او مستقیم خطونو شکل ولري.

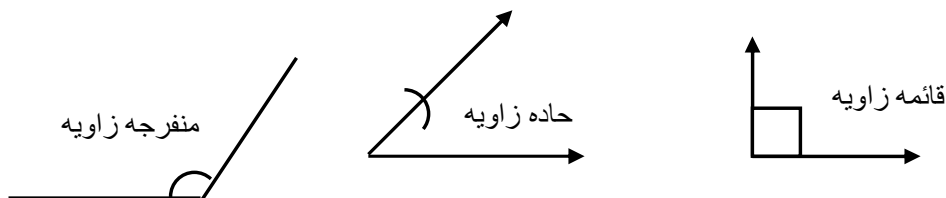
دېرشم لوست

د زاویو ډولونه

هدف: زده کوونکي به زاویه او د هغې ډولونه وپېژني.

فعالیتونه

تاسو له لاندې شکلونو سره پیژندګلوي لری.

اوس غواړو چې قایمه زاویه په عملي توګه له کاغذ څخه جوړه کړو او له هغې څخه په ګټې اخیستنې سره نورې زاوې وپېژنو.

ګرانو زده کوونکو! تاسو هر یو یوه توتیه کاغذ په لاس کې ونیسئ.

الف: هغه قات کړئ.

ب: قات شوی کاغذ په یو بل باندې داسې قات کړئ چې د قات شوي کاغذ څنډې په یو بل باندې منطبق راشي.

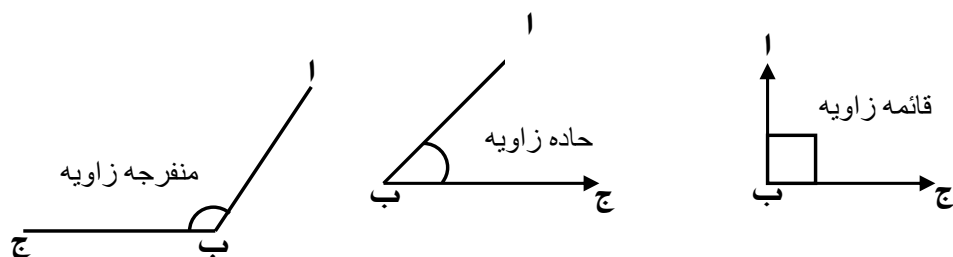
ج: د قات شوي کاغذ کټج یوه قایمه زاویه جوړوي.

د: قات شوي کټج د کاغذ په مخ باندې کیږدئ او زاویه رسم کړئ.

ه: خپلې رسم کړې زاوې ته پاملرنه وکړئ او وواياست چې د لاندې

کومې یوې زاوې سره برابره ده؟ او همدارنګه چې له کومې زاوې

څخه لویه او کومې یوې څخه کوچنۍ ده؟

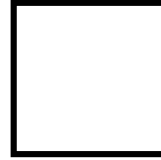
په پورته شکلونو کې به ووينئ چې ستاسو جوړه کړې زاويه د قايمې زاويې سره برابره، حاده زاويه له هغې څخه کوچنۍ او منفرجه زاويه له هغې څخه لويه ده.

زده کوونکي دې د کاغذ له یوې توتې څخه قايمه زاويه جوړه کړي او ټولگي ته دې راوړي.

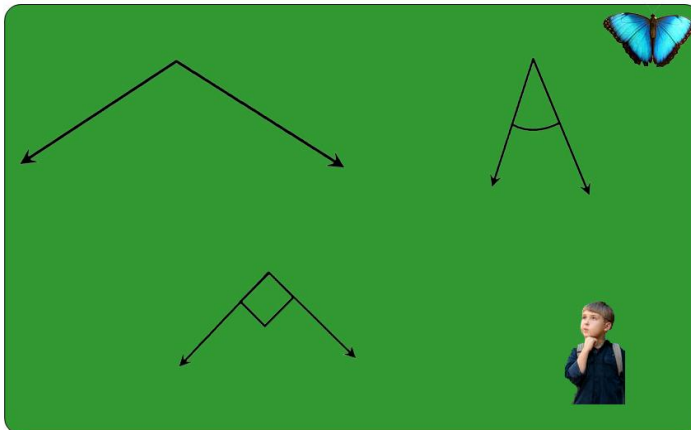

۱- د خپلې جوړې کړې قایمې زاوې په کارولو سره لاندې شکلو په خپلو کتابچو کې رسم او د هغو له زاویو سره یې پر تله کړئ. وایاست چې هر یو شکل څو زاوې لري او د هر شکل نوم ولیکئ.

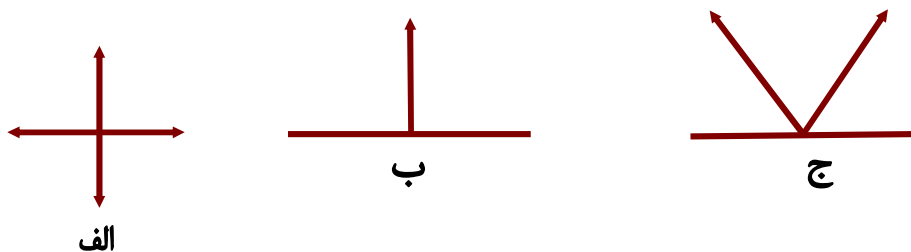

له پرته کولو وروسته به تاسو وینئ چې مربع د څلورو قایمو زاویو لرونکې او مستطیل هم څلور قایمې زاوې لري. اوس وایاست چې د هغو تر منځ توپیر څه شی دی؟

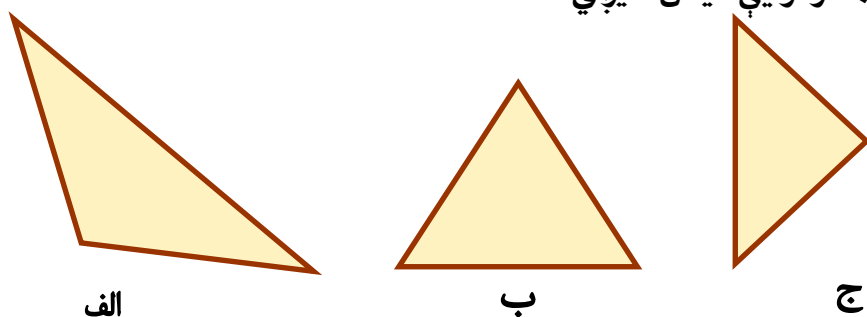
۲- د خپلې جوړې کړې قایمې زاوې څخه کار واخلئ او په لاندې شکلونو کې حاده، قایمه او منفرجه زاوې وښیاست.

۳- د خپلې قایمې جوړې کړې زاوېې څخه په کار اخستنې سره دلاندې شکلونو زاوېې اندازه کړئ او وویاست چې په هر شکل کې څو قایمې زاوېې لیدل کېږي او دهغو حاده او منفرجه زاوېې هم وښیاست.

۴- په لاندې شکلونه کې څو حاده زاوېې، څو منفرجه زاوېې او څو قایمه زاوېې لیدل کېږي.

د خپل ټولگي او کور ځينو اسبابونو ته ښه ځیر شئ، په نوموړو اسبابو کې (حاده، قایمه او منفرجه) زاوېې چې په ښه کړئ.

یو دېرشم لوست

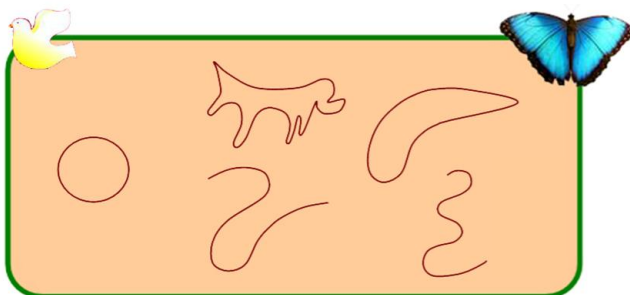
خلاص او تېرلي شکلونه

هدف: زده کړونکي به خلاص او تېرلي شکلونه وپېژني او یو له بله سره یې توپیر او تشخیص کړي.

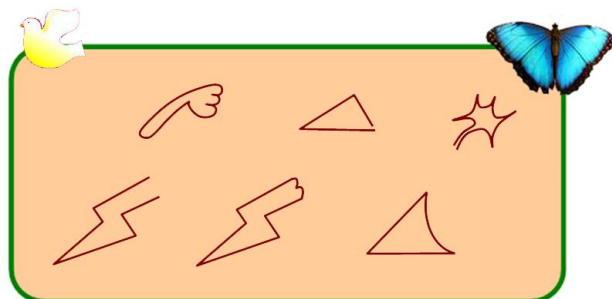
فعالیتونه

پاملرنه وکړئ:

دا یو خلاص شکل دی او دا یو تېرلی شکل دی. دا یوه خلاصه منحنی او دا یوه تېرلې منحنی ده.
۱- په لاندې شکلونو کې تېرلي او خلاص شکلونه وبنیاست.

۲- په لاندې شکلونو کې کوم یو خلاص او کوم یو تېرلی دی؟

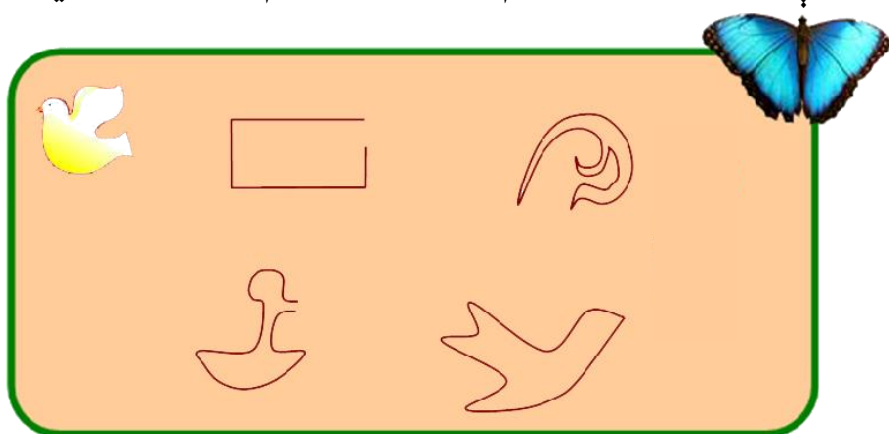
۳- الف: آیا مثلث خلاص شکل دی او که تر لی؟

ب: آیا مربع خلاص شکل دی او که تر لی؟

ج: آیا مستطیل خلاص شکل دی او که تر لی؟

د: آیا دایره خلاصه منحنی ده او که تر لی؟

۴- د لاندې شکلونو څخه کوم یو تر لی او کوم یو خلاص دي؟

۵- هغه خلاص او تر لی شکلونه چې په خپل ټولګي کې وینئ وښیاست.

۶- د دریو قطعه خطونو او څلورو قطعه خطونو په واسطه خلاص او تر لی شکلونه رسم کړئ.

په خپله خوښه یو خلاص او یو تر لی شکل په خپلو کتابچو کې رسم او په بل درسی ساعت کې یې راوړئ.

دوه دیرشم لوست

د اوږدوالي اټکلي او دقیق اندازه کول

هدف: زده کوونکي د تخمین په مفهوم پوه شي او وکولای شي په دقیق توګه کمیټونه اندازه کړي.

لومړی د لاندې هر قطعه خط اندازه تخمین کړئ او بیا د هر یوه اوږدوالي د خط کش په واسطه اندازه کړئ. په غور سره وګورئ چې ستاسو تخمین تر کومه حده واقعیت ته نژدې دی؟

د درکړل شوو قطعه خطونو د

اټکلي او دقیق اندازه کولو وروسته
مخامخ جدول بشپړ کړئ.

توتیه خطونه	اټکلي اندازه	دقیق اندازه
الف ب		
د ج		
ن م		
ه و		
ک ل		
ز ر		

الف

ج

د

م

ن

و

ه

ل

ک

ر

ز

کورنی دنده

زده کوونکي دې د پورتنیو قطعه خطونو اوږدوالی په نظر کې ونیسي،
له اوږده قطعه خط څخه دې د لنډې قطعه خط خواته ترتیب او ولیکي.

لاندې جدول ته پاملرنه وکړئ هرې ډلې ته دې د لاندې جدول په ډول یو جدول رسم کړي، د ډلو د یوه، یوه زده کوونکي قد دې په ترتیب سره د لومړۍ اټکل او وروسته دې په دقیقه توګه اندازه کړي.

د قد اندازه		د هرې ډلې د زده کوونکو نومونه
دقیق	اټکلي	

هره ډله دې د اړوند جدول د بشپړولو وروسته په خپله د ډلې زده کوونکي پر تله کړي چې د کوم یوه زده کوونکي اټکل حقیقت ته ډیر نژدې دی او هغه دې یادداښت کړي، بیا دې لومړۍ تن د هرې ډلې سره پر تله شي په ډلو کې دې لومړۍ، دویم او دریم معلوم کړي او ممتاز زده کوونکي دې پیدا کړي.

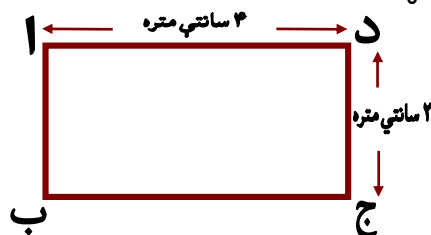
هر زده کوونکي دې د خپل کور د یوې کوټې پراخوالی د خپلو قدمونو په واسطه اټکل او بیا دې په دقیقه توګه د متر په واسطه اندازه کړي، بیا دې توپیر ولیکي.

دري دېرشم لوست

د مربع، مستطیل او مثلث د محیط پیدا کول

هدف: زده کوونکي به د مربع، مثلث او مستطیل محیط اندازه کړای شي.

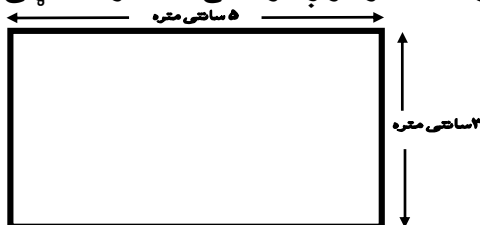
لاندې شکل ډې ته پاملرنه وکړئ:

پورته شکل یو ترلی شکل دی که چیرې د (۱) له نقطې څخه وځوځیږو او د هغه په ټولو ضلعو باندې په ترتیب سره ولاړ شو او بیا د (۱) نقطې ته راوړسېږو په حقیقت کې د مستطیل د ټولو ضلعو فاصله مو وهلې ده چې دا د مستطیل محیط بلل کیږي. څرنگه چې د مستطیل مخامخ ضلعې یو له بل سره مساوي دي، نو د نوموړي مستطیل د ضلعو مجموعه $۲+۴+۲+۴=۱۲$ سانتي متره کیږي. په دې صورت کې د راکړل شوي مستطیل محیط ۱۲ سانتي متره دی. څرنگه چې مربع هم ۴ مساوي ضلعې لري نو د مربع د څلورو واړو ضلعو داوډوالي مجموعه د هغه محیط بلل کیږي او همدارنگه د مثلث د درې واړو ضلعو داوډوالي مجموعه د هغه د محیط څخه عبارت دي.

فعالیتونه

- په لاندې مستطیل کې د دوو ضلعو اوږدوالی درکړل شوی دی، د دوو نورو ضلعو اوږدوالی اندازه کړئ او محیط یې په لاس راوړئ.

- د خط کش او قایمې زاوېې څخه استفاده وکړئ او یوه مربع رسم کړئ چې د هرې ضلعې اوږدوالی یې (۵) سانتي متره وي.

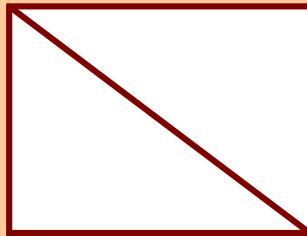
- ۱- که چیرې د یوې مربع هره ضلعه ۱۲ سانتي متره وي، د نوموړې مربع محیط پیدا کړئ.
- ۲- که چیرې د یوه ټولګي اوږدوالی ۸ متره او سوريې ۴ متره وي محیط یې پیدا کړئ.
- ۳- د یوې مربع محیط چې د هرې ضلعې اوږدوالی یې ۴ سانتي متره دی، د هغه مستطیل له محیط سره یې پرتله کړئ چې اوږدوالی یې ۶ سانتي متره او سور یې ۲ سانتي متره وي.
- ۴- که چیرې د یوه مستطیل شکله ټول اوږدوالی ۳۵۰ متره او سور یې ۲۳۰ متره وي، څو متره اغزن سیمه ته اړتیا ده تر څو د ټول محیط وتړي؟
- ۵- د یوې کوټې د فرشې اوږدوالی ۴ متره او سور یې ۳ متره وي محیط پیدا کړئ؟

کورنی دنده

- د کاغذ له یوې پاڼې څخه داسې یو مستطیل جوړ کړئ چې اوږدوالی یې ۷ سانتي متره او سور یې ۳ سانتي متره وي، بیا د نوموړي مستطیل محیط حساب کړئ.

۱- په لاندې شکل کې څو مستطیلونه او څو مثلثونه دي، د هرې ضلعې اوږدوالی یې اندازه او محیطونه یې معلوم کړئ.

۲- په لاندې شکل کې د (ز) او (ح) نقطې او همدارنگه د (ه) او (و) نقطې یو له بل سره ونښلوئ.

الف: څو مستطیلونه او څو مربع گانې لیدلای شئ؟
 ب: د هرې مربع محیط معلوم کړئ؟
 ج: د هر مستطیل محیط معلوم کړئ.

که چیرې د یوه مثلث اضلاع په ترتیب سره ۳، ۷ او ۵ سانتي متره وي محیط یې پیدا کړئ.

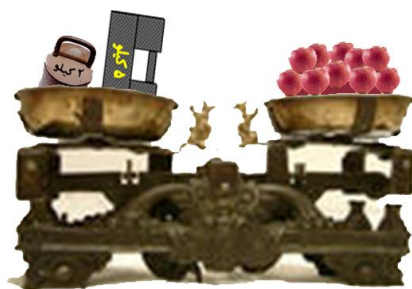
نهم فصل

د کتلې، وخت او مایعاتو اندازه کول

څلور دیرشم لوست: د کتلې د اندازه کولو واحد (کیلوگرام)

هدف: زده کوونکي به د کتلې د اندازه کولو نړیوال واحد وپیژني او په ورځني ژوند کې به ورڅخه کار واخستلی شي.

د تلې شکل ته وگورئ چې د هغې په یوه پله کې منې او په بله پله کې د کیلوگرام وزنونه ایښودل شوي دي پاملرنه وکړئ.

کیلوگرام: د دې لپاره چې د کتله لرونکو

شیانو پلورل او اخیستل په ځیر تیا سره

وشي، له هغو وزنونو څخه کار اخیستل

کيږي چې په ځای کې خلک ورسره بلدتیا

ولري. د دې وزنونو ډېر نامتو وزن ۱ کیلو

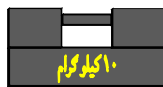
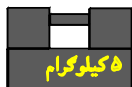
گرام دی چې په مخامخ شکلونو کې یې ښه لیدلی شئ.

د ۱ کیلو گرام څخه زیات وزنونه یعنې ۲ کیلوگرامه، ۵ کیلوگرامه، ۱۰

کیلوگرامه او ۲۰ کیلوگرامه دي چې د نړۍ په گوټ گوټ کې ورڅخه کار

اخلي. د ډېرو کوچنیو شیانو اندازه کولو لپاره د کوچنیو وزنونو څخه

چې هغه هم پیژندل شوي دي کار اخیستل کیږي.

لاندې شکلونو ته پاملرنه وکړئ، درانه او سپک وزنونه په ترتیب سره په خپلو کتابچو کې وليکئ.

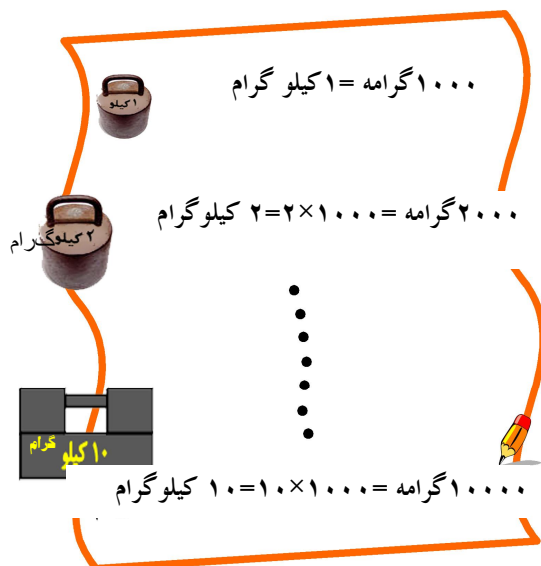

زده کوونکي: ښاغلیه ښوونکيه! گرام څه شی دی؟

ښوونکی: ۱ گرام په تقریبي ډول د ۱۰ عدسو (نسکو) په اندازه دی.

زده کوونکي: ښاغلیه ښوونکيه! نو ۱ کيلو گرام څو گرامه دی؟

ښوونکی: گرانو زده کوونکو! باید پوه شئ چې ۱ کيلو گرام له ۱۰۰۰ گرامه سره مساوي دي.

- ۱- که چپري د ۱ کيلو گرام وزن ونه لري څرنگه کولی شئ د نورو وزنونو په کارولو سره يو کيلو گرام منې اندازه کړئ؟
- ۲- د <، =، او > نښو څخه کار واخلئ او تش ځايونه په مناسبو نښو سره ډک کړئ؟

۵۰۰۰ گرامه	☐	۵ کيلو گرامه
۱۰۰ گرامه + ۲۰۰ گرامه + ۴۰۰ گرامه	☐	۵۰۰۰ گرامه
۱۰۰ گرامه	☐	يو ۵۰ گرامه او درې ۲۰ گرامه
نيم کيلو گرام	☐	۵۰۰ گرامه
دوه ۲۰۰ گرامه، يوه ۵۰ گرامه او دوه ۲۰ گرامه	☐	۵۰۰ گرامه
۷۰۰۰ گرامه يوه بوجی پنبه	☐	۷ کيلو گرامه کچالو

- ۳- يوه هټۍ وال د تلې په يوه پله کې د ۵ کيلو گرامو يو وزن او په بله کې يې يوه دانه هندوانه کېښوده او ويې ليدل چې هندوانه سپکه ده. نو کله چې د تلې په بله پله کې يې د ۱ کيلو گرام وزن کېښود تله د تعادل حالت ته راغله، وواياست چې د هندوانې دروندوالی څومره دی؟

زده کوونکي دې له ډبيو څخه تله جوړه کړي او ټولگي ته دې راوړي.

زده ڪوونڪي: ڊپر درانده شيان دڇه شي په واسطه اندازه ڪوي؟
 ٻوونڪي: گرانو زده ڪوونڪو! ڊپر زيات درانده شيان لکه: بار لرونڪي
 موٽرونه او نور د ٽن په واسطه اندازه ڪيري.
 زده ڪوونڪي: يو ٽن څومره وزن دي.
 ٻوونڪي: يو ڪيلو گرام مو وپڙنده بايد پوه شئ چي ۱۰۰۰ ڪيلو گرامه يو ٽن
 ڪيري.

۱۰۰۰ ڪيلو گرامه = ۱ ٽن

۲۰۰۰ ڪيلو گرامه = 2×1000 = ۲ ٽن

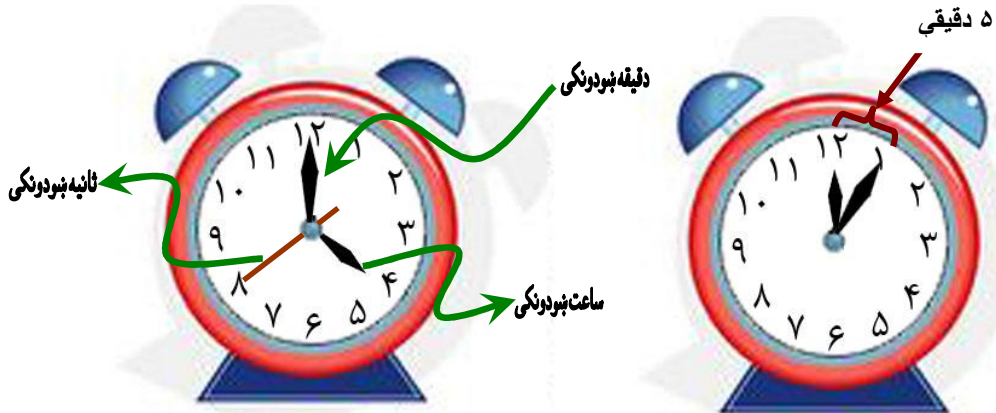

که چيري يو موٽر د بار سره ۲۰ ٽن وزن ولري او د موٽر وزن ۵ ٽنه وي، د
 موٽر د بار وزن پيدا ڪري.

پنځه دېرشم لوست

د وخت د اندازه کولو واحد (ساعت)

هدف: زده کوونکي به ساعت وپېژني، د ساعت ښودونکي، دقیقه ښودونکي او ثانیه ښودونکي په موقعیت سره وخت تشخیص او ولوستلای شي.

د ساعت په واسطه د وخت ښودل

د ساعت په مخ باندې چې په عمومي توګه یوه دایره وي شکل لري ۱۲ عددونه په معلومو ځایونو کې وینئ، د هرو دواړو عددونو په منځ کې ۵ واړه خطونه یا نقطې دي، کوم وخت چې ثانیه ښودونکي له یوه عدد څخه پیل وکړي او یوه بشپړه دوره ووهي دقیقه ښودونکي له یوې نقطې څخه بلې نقطې ته رسیږي، ویل کېږي چې یوه دقیقه تیره شوې ده. که چیرې دقیقه ښودونکي له یوه عدد څخه په حرکت پیل وکړي د یوې بشپړې دورې وهلو وروسته یعنې له ۶۰ نقطو یا خطونو څخه تیر شي چې په حقیقت کې ۶۰ دقیقې یا یو ساعت تیر شوی دی، په دې صورت کې د ساعت ښودونکي عقربه له یوه عدد څخه بل عدد ته رسیږي نو په دې صورت کې لیکلی شو چې:

۶۰ دقیقې = ۱ ساعت

۶۰ ثانیې = ۱ دقیقه

الف

ب

د ساعت لوستل

که چېرې د الف د شکل ساعت ته پاملرنه وکړئ، لیدل کیږي چې دقیقه بنودونکی د ۱۲ د عدد مخامخ او ساعت بنودونکی د ۴ د عدد په مقابل کې قرار لري، داسې لوستل کیږي چې ساعت ۴ بجې دي او یا داسې ۴:۰۰. اوس که چېرې دقیقه بنودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي، لکه د (ب) شکل د ۳ د عدد په مقابل کې قرار ونيسي. د ساعت بنودونکی ځای هم د ۴ رقم څخه بدلون کوي، په دې حالت کې ساعت داسې لوستل کیږي. له څلورو څخه پنځلس دقیقې تیرې دي. یا ۴:۱۵ یا پنځلس د پاسه ۴ بجې دي.

فعالیتونه

۱. لاندې شکلونو ته ځیر شئ، وختونه لکه د ښي خوا د ساعت وختونه په دوو طریقو سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

_____ ۳:۴۵

_____ ۱۵ پاتې ۴ ته

۱- مخامخ شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ.

ساعت ته خیر شئ. د ۵، ۱۰ او ۱۵ عددونو په څېر په ترتیب د ۵، ۵ په زیاتولو سره د ساعت د نورو عددونو مقابل عددونه ولیکئ.

۲- ووايست هر یو ساعت کوم وخت نښي، ساعتونه په پام کې ونیسئ د هر ساعت وخت په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

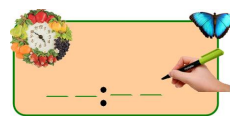
ج

ب

الف

کورنۍ دنده

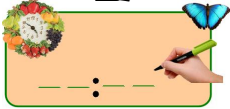
د ساعتونو، دقیقو، ثانيو د بنودنکو په پام کې نیولو سره وختونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

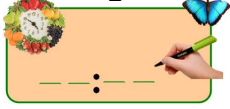
و

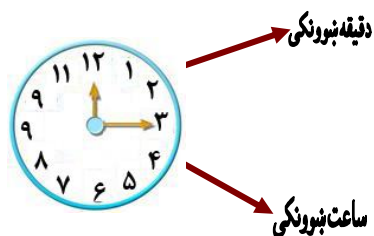
هـ

د

مشق او تمرین

۱. پورتنی شکلونه کوم وختونه رابښي؟
۲. یو له بله څه توپیر لري؟
۳. ساعت بنوونکی او دقیقه بنوونکی یو له بل سره څه توپیر لري؟
۴. د ساعت مخ په څو مساوي برخو ویشل شوی دی؟
۵. که چیرې د ساعت بنوونکي عقربه د ۳ د عدد مخامخ او دقیقه بنوونکي عقربه د ۲ د عدد مخامخ وي، کوم وخت رابښي؟
۶. په ساعت کې د ۲ او ۳ دوو عددونو تر منځ څو دقیقې دي

فعالیتونه

لاندې ساعتونه د په توگه درکړل شوي دي.
د هر ساعت لاندې تش ځای کې اړوند وخت په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د پورته ساعتونو رسمونو ته پاملرنه وکړئ او ځوابونه یې ووايست.

الف: درې واړه ساعتونه یو له بل سره څه توپیر لري؟

ب: که چیرې دقیقه بنودونکی د ۱۲ له عدد څخه د ۲ عدد ته ورسېږي

نوموړي ساعتونه کوم وخت ښيي؟

ج: که چیرې دقیقه بنودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي او د ۶ عدد ته

ورسېږي، په پورتنيو شکلونو کې ساعتونه څو بجې راښيي.

د: که چیرې دقیقه بنودونکی د ۱۲ له عدد څخه حرکت وکړي او یوه

بشپړه دوره ووهي، بیا د ۱۲ عدد ته راوړسېږي، هر یو ساعت کوم

وخت راښيي؟

۱۰ پاتې ۵ ته

لاندې عبارتونه بشپړ کړئ او د ساعتونو عقربې په خپلو کتاپو کې رسم کړئ.

۱. زه له خوبه په بجو وښیرم.

۲. زموږ ښوونځی په بجو پیل کیږي.

۳. زه د غرمې ډوډۍ په بجو خورم.

۴. زه په بجو کورنۍ دنده سرته رسوم.

۵. زه په بجو له ښوونځي څخه رخصت کیږم.

زده کوونکي دې د یوه ساعت موډل له کاغذ څخه قیچي کړي او د مازدیګر د لمانځه وخت دې په هغه کې ونښي.

شپر دېرشم لوست

ورځ، اونۍ، مياشت او کال

هدف: زده کوونکي به وکړای شي، ورځ، اونۍ، مياشت او کال وپېژني.

۲۴ ساعته = یوه شپه او ورځ

۷ شپې او ورځې = یوه اونۍ

۴ (اونۍ) = یوه مياشت

۳۰ شپې او ورځې = یوه مياشت

۱۲ مياشتې = یو کال

۳۶۵ شپې او ورځې = یو کال

۴ فصله = یو کال

لاندې تش ځایونه د حل شوي مثال په توګه په مناسبو عددونو

ډک کړئ.

مثال:

یوه مياشت ۳۰ شپې او ورځې ده.

یو کال — شپې او ورځې دی.

یوه اونۍ — شپې او ورځې ده.

یوه مياشت — اونۍ ده.

یو کال — مياشتې دي.

اووه دېرشم لوست

د کليزې يا جنتري پېژندنه

هدف: زده کوونکي به کليزې يا جنتري وپېژني او د هغې څخه کار واخستلی شي.

ټور - غويي ۱۳۸۵							ربیع الاول ۱۴۲۷
fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	
۲۱	۲۲				۲۱	۲۰	
۲۸	۲۹	۷	۶	۵	۴	۳	۲
۵	۱۵	۴	۳	۲	۱۱	۹	۳۰
۱۲	۲۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۱۶
۱۹	۲۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۲۳

حمل - وری ۱۳۸۵							سفرالمظفر ۱۴۲۷
fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	
۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰			
۳۱	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵
۷	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲
۱۴	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹
		۳۱	۳۰	۲۹	۲۸	۲۷	۲۶

سرطان - چنگاښ ۱۳۸۵							جمادی الاول ۱۴۲۷
fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	
۲۳	۲۲	۲۱				۲۱	۲۵
۳۰	۲۹	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳
۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰
۱۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷
۲۱	۳۰	۲۹	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴

جوزا - غبرگولي ۱۳۸۵							ربیع الآخر ۱۴۲۷
fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	
۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱		
۲	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶
۹	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳
۱۶	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰
			۳۱	۳۰	۲۹	۲۸	۲۷

سنبله - وږی ۱۳۸۵							رجب المرجب ۱۴۲۷
fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	
۲۵	۲۴	۲۳					
۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴
۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱
۱۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹	۱۸
۲۲	۳۱	۳۰	۲۹	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵

اسد - زمري ۱۳۸۵							جمادی الآخر ۱۴۲۷
fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	
۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱
۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷
۱۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴
۱۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱
			۳۱	۳۰	۲۹	۲۸	۲۷

عقرب - لرم ۱۳۸۵								میزان - تله ۱۳۸۵							
October 2006				رمضان المبارک ۱۴۲۷				September 2006				شعبان العظم ۱۴۲۷			
November				شوال المکرم				October				رمضان المبارک ۱۴۲۷			
fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	شنبه	fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	شنبه
27	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	29	28	27	26	25	24	23	۲۹
۵	۴	۳	۲	۱	۳۰			۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷
19	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴
۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱
				۲۹	۲۸	۲۷	۲۶						۳۰	۲۹	۲۸

جدى - مرغومی ۱۳۸۵								قوس - ليندى ۱۳۸۵							
December 2006				ذیحجه الحرام ۱۴۲۷				November 2006				ذینعده الحرام ۱۴۲۷			
January 2007				محرم الحرام ۱۴۲۸				December				December			
fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	شنبه	fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	شنبه
22						20	۳۰	24	23	22	۲۱				
۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳
۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰
۲۲	۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷
۲۹	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲		۳۰	۲۹	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴

حوت - كب ۱۳۸۵								دلو - سلواغه ۱۳۸۵							
January 2007				محرم الحرام ۱۴۲۸				January 2007				محرم الحرام ۱۴۲۸			
February				صفر المظفر				February				صفر المظفر			
fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	شنبه	fri	thu	wed	tue	mon	sun	sat	شنبه
23	22	21	20	19	18	17	۱۶	26	25	24	23	22	21	20	۱۹
۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶
۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳
۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰
			۲۹	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵					۳۰	۲۹	۲۸	۲۷

۱- د چنگاښ د مياشتې د ورځو تش ځايونه د جنټري له مخې ډک کړئ.

June 2006		سرطان - چنگاښ ۱۳۸۵					جمادی الاول ۱۴۲۷
July							جمادی الآخر
fri	th	wed	tue	mon	sun	sat	
۲۶ ۲	۲۵ ۱					۲۵ ۳۱	
۲۳ ۹	۲۲ ۸	۲۸ ۷	۲۷ ۶		۲۵ ۴	۲۴ ۳	
۲۰ ۱۶	۱۹ ۱۵			۱۲ ۶	۱۱ ۵	۱۰ ۴	
۱۷ ۲۳	۱۶ ۲۲		۱۴ ۲۰	۱۳ ۱۹			
		۲۲ ۲۸	۲۱ ۲۷			۱۸ ۲۴	

۲- د جنټري له مخې د کال کومې مياشتې ۳۱ ورځې دي؟

.....

۳- د کال کومې مياشتې ۳۰ ورځې دي؟

.....

۴- د کال کومې مياشتې ۲۹ ورځې دي؟

.....

۵- په جنټري کې د زمري د مياشتې ۲۸ نېټه د اونۍ له کومې ورځې سره سمون لري؟

.....

- ۶- د زمري د مياشتې د چهارشنبې په ورځ کوم، کوم تاريخونه دي؟
- ۷- د اونۍ ورځې د جنتري له مخې وليکئ.
- ۸- د کال د مياشتو نومونه په ترتيب سره د جنتري له مخې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

 -----	 -----	 -----
 -----	 -----	 -----
 -----	 -----	 -----
 -----	 -----	 -----

زده کوونکي دې هر يو د پلار او مور په مرسته د خپلو زيږيدلو، کال، مياشت او ورځ په خپلو کتابچو کې وليکي.

اته دېرشم لوست

د مايعاتو د اندازه کولو واحد (لیتر)

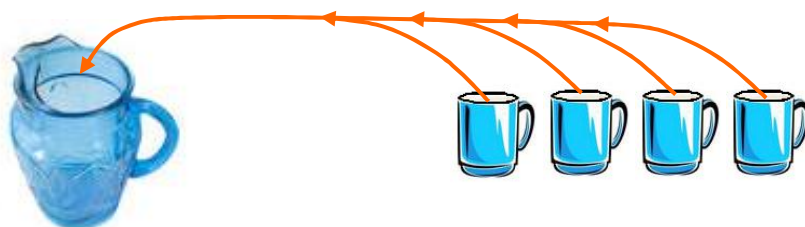
هدف: زده کوونکي به پوه شي چې په ورځني ژوند کې مايعات په لیتر باندې اندازه کېږي.

۱. څوک ویلی شي چې تېل په څه شي اندازه کېږي؟
۲. شیدې د څه شي په واسطه اندازه کېږي؟
۳. اوبه د څه شي په واسطه اندازه کوي؟

گرانو زده کوونکو! که چیرې ځیر شوي یاست د تېلو په گیلنو، په مایع دواگانو، د اوبو په بوشکو او په مایع غوړیو باندې د لیتر کلمه لیکل شوې وي. نو باید پوه شئ چې مايعات د لیتر په واسطه اندازه کېږي، که چیرې ۴ معمولي گیلاسه اوبه په یوه لوبښي او یا یوه جک کې واچوو نو تقریباً یو لیتر اوبه کېږي. تاسو کولای شئ چې ددغه ۴ معمولي گیلاسو اوبو مقدار، د یوه لیتر په توگه ومنئ، دتیلو، شیدو، مایع غوړیو او اوبو په اخیستلو او پلورلو کې د لیتر څخه کار واخلئ ډېر تیل پلورونکي سر خلاصی بوتل او یا گیلن په نښه کوي، په پلورلو او اخیستلو کې له هغو څخه د مايعاتو د واحد په توگه کار اخلي.

- ۱- څو گیلایه اوبه یو لیتر کیږي؟
- ۲- ۲ گیلایه اوبه څو لیتره کیږي؟
- ۳- که چیرې د یوه لیتر تیلو بیه ۲۵ افغانۍ وي، د ۵ لیترو تیلو بیه څو افغانۍ کیږي؟
- ۴- که چیرې د دوو گیلایه شیدو بیه ۲۰ افغانۍ وي، یو لیتر شیدې څو افغانۍ کیږي؟
- ۵- دوه لیتره اوبه څو گیلایه کیږي؟
- ۶- د (ا، آ، اس) په پاکټونو باندې لیکل شوي دي چې په یوه لیتر اوبو کې حل او کار ور څخه واخلي، که چیرې د لیتر اندازه ونه لرئ، د گیلایسونو په واسطه څرنگه لیتر اندازه کوئ؟
- ۷- د $<$ او $>$ نښو څخه په کار اخیستنې د لاندې لوبو ظرفیت پرتله کړئ.

ب الف الف ت ب ت ب ث

زده کوونکي دې د (ا، آ، اس) د پاکټونو د حل کولو له پاره د یوه لیتر اندازه کول، د گیلایسونو په واسطه خپلو کورنیو ته وښيي.

نهه دېرشم لوست

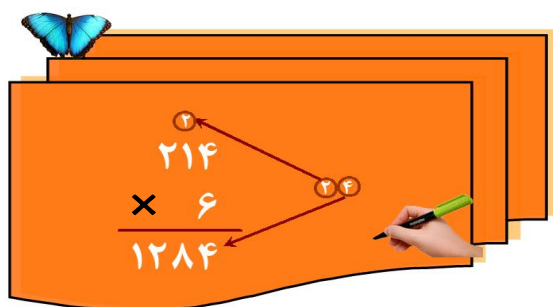
د يوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې یو رقمي عددونه په څو رقمي عددونو کې ضرب کړي.

گرانو زده کوونکو! تاسو مخکې د یو رقمي عددونو ضرب کول په دوه رقمي عددونو کې زده کړي دي.

اوس غواړو چې د ۲۱۴ درې رقمي عدد ۶ په عدد کې ضرب کړو.

لومړی: د ۶ عدد د عدد د یويزو په رقم کې چې ۴ دی ضربوو.

$$(6 \times 4 = 24)$$

د ۲۴ د عدد د یويز رقم هم چې ۴ دی د ضرب د حاصل د یويزو په مرتبه کې لیکو او د ۲۴ د لسيز رقم چې ۲ دی، د ۲۱۴ د عدد د لسيزو د مرتبې په سر لیکو.

دویم: د ۶ عدد د عدد د لسيزو په رقم کې چې (۱) دی ضرب کوو او د ۲ رقم سره چې حاصل نیول شوی دی جمع کوو.

$$(6 \times 1) + 2 = 8$$

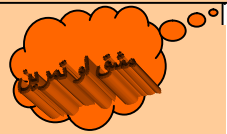
$$6 + 2 = 8 \text{ یا}$$

چې د ۸ عدد حاصل کیږي او د ضرب د حاصل د لسيزو په مرتبه کې یې لیکو.

دریم: د ۶ عدد د عدد په سليزو کې چې ۲ دی ضربوو $(6 \times 2) = 12$ کیږي د ۱۲ د عدد د ۲ رقم د ضرب د حاصل د سليزو په مرتبه کې او د (۱) رقم یې د زریزو په مرتبه کې لیکو او د ۱۲۸۴ عدد په لاس راځي.

کورنی دنده

د ۷۰۲ عدد په ۴ کې ضرب کړي.

- ۱- د ۱۱۲ عدد د ۹ په عدد کې ضرب کړئ.
- ۲- د ۴۰۸ عدد د ۷ په عدد کې ضرب کړئ.
- ۳- د ۳۰۰ عدد د ۸ په عدد کې ضرب کړئ.
- ۴- لاندې پوښتنې حل کړئ:

$$\begin{array}{r} 341 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 745 \\ \times 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 754 \\ \times 7 \\ \hline \end{array}$$

۵- له لاندې مثال نه په ګټه اخستنه سره لاندې پوښتنې حل کړئ.

(۶) (۵) (۱)

$$\begin{array}{r} 3872 \\ \times 8 \\ \hline 30976 \end{array}$$

مثال :

$$\begin{array}{r} 1284 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6002 \\ \times 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9604 \\ \times 7 \\ \hline \end{array}$$

۶- لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 7043 \\ \times 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1178 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 514 \\ \times 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 732 \\ \times 6 \\ \hline \end{array}$$

لاندې پوښتنې حل کړئ:

$$\begin{array}{r} 9044 \\ \times 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6002 \\ \times 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 174 \\ \times 4 \\ \hline \end{array}$$

څلويښتم لوست:

د دوه رقمي عددونو ضربول په دوه رقمي عددونو کې

هدف: زده کړونکي به وکړای شي چې دوه رقمي عددونه په دوه رقمي عددونو کې ضرب کړي.

مثال: غواړو د ۲۳ عدد د ۱۶ په عدد کې ضرب کړو.

لومړۍ:

$$\begin{array}{r}
 23 \\
 \times 16 \\
 \hline
 138
 \end{array}$$

د ۱۶ د عدد د یويزو مرتبه چې د ۶ عدد دی د یوه رقمي او دوه رقمي عددونو د ضرب په ډول سره ضربوو چې د ضرب حاصل یې ۱۳۸ کیږي.

دویم:

$$\begin{array}{r}
 23 \\
 \times 16 \\
 \hline
 138 \\
 + 23 \\
 \hline
 368
 \end{array}$$

د ۱۶ د عدد لسیز مرتبه چې د ۱ عدد دی د ۲۳ په عدد کې ضربوو چې په حقیقت کې د ۱۰ ضربول په ۲۳ کې دی چې د ضرب د حاصل د ۳ رقم یې د لسیزو د مرتبې لاندې او د ۲ رقم یې د سلیزو د مرتبې لاندې لیکو، په پای کې د ۱۳۸ او ۲۳ د جمعې حاصل په لاس راوړو، په نتیجه کې د ۳۶۸ عدد حاصل کیږي چې د ۱ د ۱۶ او ۲۳ عددونو د ضرب حاصل دی.

لاندې پوښتنې حل کړئ:

$$\begin{array}{r}
 15 \\
 \times 21 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 19 \\
 \times 13 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 25 \\
 \times 11 \\
 \hline
 \end{array}$$

ددې له پاره چې صفر لرونکي عددونه په اسانۍ سره ضرب کړای شو، لاندې مثال په نظر کې نیسو.

$$40 \times 30 = ?$$

لومړۍ حالت:

$$\begin{array}{r} 40 \\ \times 30 \\ \hline 00 \\ + 1200 \\ \hline 1200 \end{array}$$

دویم حالت:

$$40 \times 30 = ?$$

په دې حالت کې د عددونو صفرونه په نظر کې نه نیسو، یوازې د ۳ او ۴ رقمونه یو له بل سره ضربوو یعنې $(4 \times 3 = 12)$

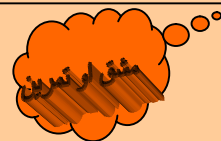
بیا د ضرب د دواړو اجزاو د صفرونو په شمېر صفرونه د ضرب د حاصل مخې ته لیکو، لکه:

$$40 \times 30 = 1200$$

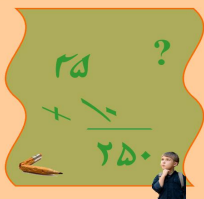

لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

$\begin{array}{r} \textcircled{1} \\ 630 \\ \times 40 \\ \hline 25200 \end{array}$	$\begin{array}{r} 98 \\ \times 60 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 80 \\ \times 70 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 1000 \\ \times 100 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 300 \\ \times 70 \\ \hline \end{array}$	

۱. د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړئ:

الف: ۳۰ او ۴۰

ب: ۶۱ او ۹۰

ج: ۱۰ او ۲۰۰

د: ۶۰ او ۳۰۰

۲. د ضرب د حاصل په کارولو سره لاندې تش ځایونه د حل شوي مثال په ډول د صفرونو په شمیر سره ډک کړئ:

مثال: $60 \times 7 \square = 4200$

الف: $70 \times 6 \square = 4200$

ج: $\square \times 8 \square = 4000$

ب: $65 \times 1 \square = 650$

د: $\square \times 73 = 7300$

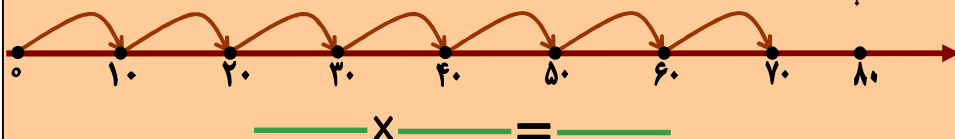
هـ: $4 \times \square = 200$

۳. څو دوه رقمي عددونه چې د هغو بنسټي خواته صفر وي وليکئ، بیا یې یو له بله سره ضرب کړئ او د ضرب حاصل یې لاس ته راوړئ.

۴- لاندې پوښتنو ته په شفاهي توګه ځواب ووايست.

$2 \times 5 = ?$	$1 \times 7 = ?$	$10 \times 0 = ?$
$50 \times 20 = ?$	$1 \times 22 = ?$	$80 \times 0 = ?$
$80 \times 40 = ?$	$32 \times 1 = ?$	$10 \times 50 = ?$
$70 \times 40 = ?$	$80 \times 10 = ?$	$0 \times 1 = ?$
$60 \times 8 = ?$	$90 \times 20 = ?$	$140 \times 0 = ?$
$40 \times 90 = ?$	$11 \times 1 = ?$	$22 \times 20 = ?$
		$30 \times 0 = ?$
		$20 \times 220 = ?$

۵- الف: د لاندې شکل له مخې د ضرب یوه پوښتنه ولیکئ او په هغه باندې د ضرب عملیه سرته ورسوئ:

ب: لاندې عددونو ضرب کړئ او په شکل کې وښايست.

$$3 \times 10 = ?$$

کورنۍ دنده

۱. لاندې پوښتنې حل کړئ:

$$\begin{array}{r} 80 \\ \times 40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 95 \\ \times 27 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 63 \\ \times 35 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 31 \\ \times 22 \\ \hline \end{array}$$

يوځلويښتم لوست:

د دوه رقمي عددونو ضرب په درې رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي به وکړای شي چې دوه رقمي عددونه په درې رقمي عددونو کې ضرب

تاسو په تیرو لوستونو کې دیو رقمي او دوه رقمي عددونو ضرب له دوه رقمي عددونو سره زده کړی او د هغه په طریقه باندې پوه شوي یاست، اوس درې رقمي عددونه له دوه رقمي عددونو سره ضربوو.

مثال: غواړو چې د ۷۶۵ عدد د ۵۸ له عدد سره ضرب کړو.

$$\begin{array}{r}
 765 \\
 \times 58 \\
 \hline
 6120 \\
 + 3825 \\
 \hline
 44370
 \end{array}$$

لومړی د ۵۸ د عدد د یويزو رقم یعنې ۸ د ۷۶۵ په عدد کې ضربوو چې د ۶۱۲۰ عدد په لاس راځي بیا د ۵۸ د عدد د لسيزو رقم یعنې ۵ په ۷۶۵ عدد کې ضربوو چې د ۳۸۲۵ عدد حاصلیږي، ددې عدد د یويزو رقم د ۶۱۲۰ د عدد د لسيزو تر مرتبې لاندې لیکو، په پای کې دواړه لاس ته راغلي عددونه یوله بله سره جمع کوو چې د ۴۴۳۷۰ عدد لاس ته راځي.

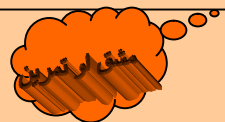
فعالیتونه

لاندې درکړل شوي عددونه یو له بله سره ضرب کړئ.

۹۱۰	۷۲۵	۶۰۱	۱۳۶	۲۰۸	۸۴۰	۹۰۰
× ۶۲	× ۲۰	× ۱۴	× ۲۷	× ۹۶	× ۶۷	× ۷۱

کورنی دنده

$$\begin{array}{r}
 910 \\
 \times 62 \\
 \hline
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 725 \\
 \times 20 \\
 \hline
 \end{array}$$

۱. لاندې درکړل شوي عددونه یو له بل سره ضرب کړئ.

۹۰۰	۱۰۱	۱۷۳	۷۶۴
× ۱۰	× ۷۳	× ۶۴	× ۷۳

۶۸۷	۱۹۸	۱۰۲	۷۰۴
× ۹۸	× ۸۷	× ۴۴	× ۶۲

۲. که چیرې د یوې نکلي چاینکې بیه ۱۵۷ افغانۍ وي، د یوه درجن (۱۲ دانو)

۳. بیه به څو افغانۍ وي؟

۴. که چیرې د یوه صندوق منو بیه ۲۱۸ افغانۍ وي، د ۹۰ صندوقونو بیه معلومه کړئ؟

۵. شریف د یوې ځفاستې په سیالۍ کې ۶۰ متره لاره په یوه دقیقه کې وهي معلوم کړئ چې په یوه ساعت کې به څو متره لاره وهي؟

۶. د یوه قطي گوگړو بیه یوه افغانۍ ده، د یوه درجن (۱۲ قطیو) بیه څو افغانۍ کیږي؟

۷. د یوه کیلو گرام غوړ یو بیه ۴۰ افغانۍ ده، د ۱۲ کیلو گرامه غوړ یو بیه څو افغانۍ کیږي؟

۸. یو پلورونکی په یوه ورځ کې ۲۰۰ افغانۍ گټه لري او په یوه ورځ کې ۱۹۰ افغانۍ خرڅ لري، معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې څو افغانۍ سپمولای شي؟

- ۱- که چیرې یوه کورنۍ په یوه ورځ کې ۱۰۰ گرامه بوره مصرف کړي، معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې به څو گرامه بوره مصرف کړي؟
- ۲- یو تن په یوه شپه او ورځ کې ۳۲ رکته لمونځ کوي، په یوه میاشت کې به څو رکته لمونځ وکړي؟

$$\begin{array}{r} 130 \\ \times 25 \\ \hline \end{array}$$

د چای هر قطی
۲۵ افغانۍ بیه لري
۱۳۰ قطیه څو
افغانۍ کیږي؟

کسم فصل

تقسیم

دوه څلوېښتم لوست: د تقسیم عملیه

هدف: زده کوونکي به د تقسیم په مفهوم باندې پوه شي او به وکولی شي چې د تقسیم د عملیې په واسطه خپلې ورځینې ستونزې حل کړي.

فعالیت

- درې زده کوونکي دې د ټولگي مخې ته ودرېږي.
- ښاغلی ښوونکی دې ۱۲ دانې لوبیاوې، وړې ډبرې او یا نور محیطي مواد په لاس کې ونیسي. په لومړي وار دې هر زده کوونکي ته یوه، یوه دانه لوبیا ورکړي.
- دویم وار دې له پاتې شویو ۹ دانو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي.
- دریم وار دې له ۶ پاتې شوو دانو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي.
- څلورم وار دې له ۳ پاتې شوو دانو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي.

$$12 - 3 = 9$$

$$9 - 3 = 6$$

$$6 - 3 = 3$$

$$3 - 3 = 0$$

په پای کې:

- هر زده کوونکي ته څو دانې لوبیاوې یا نور مواد رسېدلي دي؟
- د تفریق عملیه څو وارې سرته رسول شوي ده؟
- د څو وارې ۳ له ضرب کولو څخه د ۱۲ عدد لاس ته راځي.
- په ټولو حالاتو کې مو ولیدل چې د ۱۲ له عدد څخه ۳ څلور وارې تفریق شوی او یا ۳ څلور وارې د ۱۲ په عدد کې شامل دی، د تفریق دا تکراري عملیه د تقسیم په توګه داسې لیکو:

$$12 \div 3 = 4$$

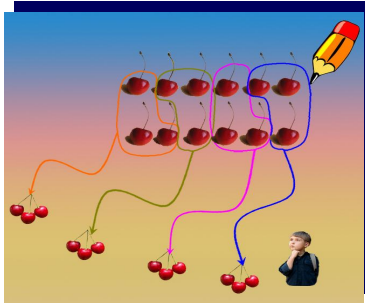
د تقسیم حاصل → ← مقسوم

مقسوم علیه

باید پوه شو چې د ۱۲ عدد د مقسوم، د ۳ عدد مقسوم علیه او د ۴ عدد د تقسیم د حاصل یا خارج قسمت په نامه یادېږي.

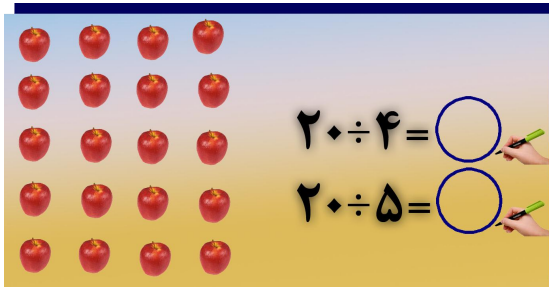

۱. د درکړل شوي شکل له مخې د ویش ځواب ولیکئ.

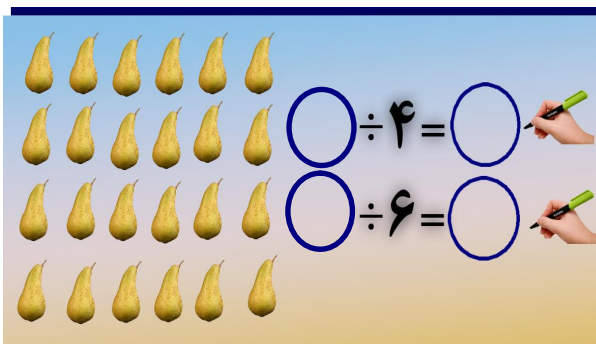

$$۱۲ \div ۴ = \bigcirc$$

۲. په خپلو کتابچو کې په تشو ځایونو کې مناسب عددونه ولیکئ او په هغه کې مقسوم، مقسوم علیه او خارج قسمت وښایست.

۳. د پورته شکل له حل شوي پوښتنې څخه په گټې اخیستنې سره لاندې تش ځایونه په مناسبو عددونو سره په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

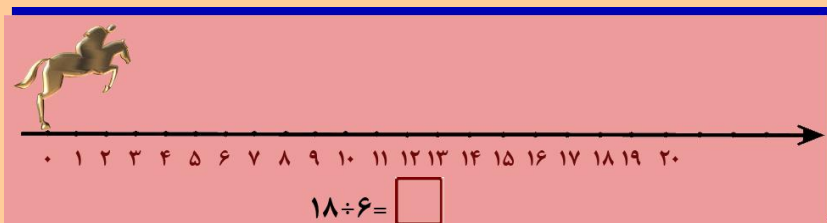
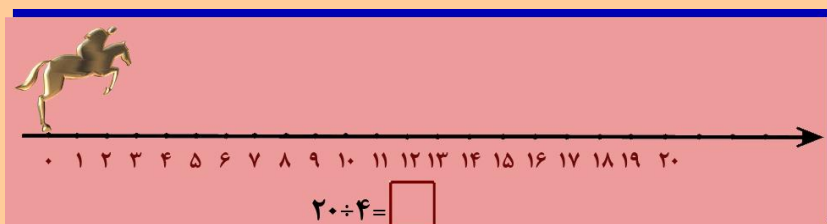
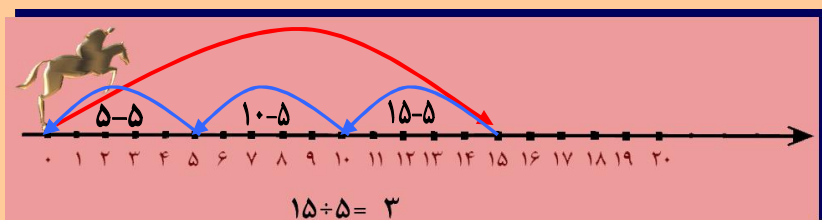

۱. د تقسیم د حاصل یا (خارج قسمت) د پیدا کولو لپاره د حل شوي مثال په ډول د تفریق عملیه سرته ورسوي او ځواب يې وليکئ.

$24 \div 8 = ?$ 	مثال: $15 \div 5 =$ $15 - 5 = 10 \rightarrow 10 - 5 = 5 \rightarrow 5 - 5 = 0$
---------------------	--

۲. د عددونو د خط په مرسته د حل شوي مثال په ډول د تفریق عملیې سرته ورسوي.

د عددونو د خط په مخ باندې د $16 \div 4 = ?$ افادې د تقسیم حاصل په لاس راوړئ.

درې څلويښتم لوست:

د دوه رقمي عددونو تقسيم په يوه رقمي عددونو باندې

هدف : زده کړونکي به وکړای شي دوه رقمي عددونه په يو رقمي عدد باندې تقسيم کړي.

لومړی مثال: غواړو د ۹۸ عدد په ۷ باندې وويشو، ليدل کيږي چې د مقسوم د کيڼې خوا رقم يعني ۹ د مقسوم عليه يعني د ۷ څخه لوی دی او په هغه باندې ويشل کيږي چې خارج قسمت يې (۱) دی، هغه په ۷ کې ضربوو او د ضرب حاصل يې تر ۹ لاندې لیکو او تفريق کوو يې چې د تفريق حاصل يې ۲ کيږي. بيا ۸ را کښته کوو او د تفريق د حاصل ښی خواته يې لیکو چې د ۲۸ عدد لاس ته راځي اوس د ۲۸ عدد په ۷ باندې ويشو د ژبني ضرب څخه په گټې اخیستنې سره پوهیږو چې:

$$۲۸ = ۷ \times ۴ \text{ کيږي.}$$

د ۴ عدد په خارج قسمت کې لیکو او په ۷ کې يې ضربوو، دا د ضرب حاصل د ۲۸ لاندې لیکو او له ۲۸ څخه يې تفريقوو. په نتيجه کې ليدل کيږي چې د تفريق حاصل يې صفر (پاتې) او خارج قسمت يې د ۱۴ عدد په لاس راځي.

مقسوم عليه

مقسوم

خارج قسمت

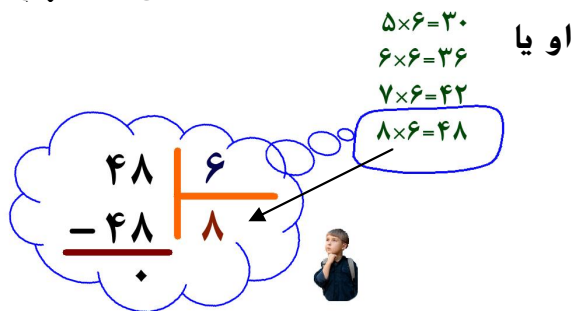
$$\begin{array}{r} ۹۸ \overline{) ۷} \\ - ۷ \\ \hline ۲ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۹۸ \overline{) ۷} \\ - ۷ \\ \hline ۲۸ \\ - ۲۸ \\ \hline ۰ \end{array}$$

دوهم مثال: د ۴۸ عدد په ۶ باندې ویشو، که چیرې د تقسیم د حاصل د پیدا کولو لپاره ژبني ضرب ته پاملرنه وکړو، لیدل کیږي چې $۸ \times ۶ = ۴۸$ نو لیکلی شو چې: $۴۸ \div ۶ = ۸$

او یا

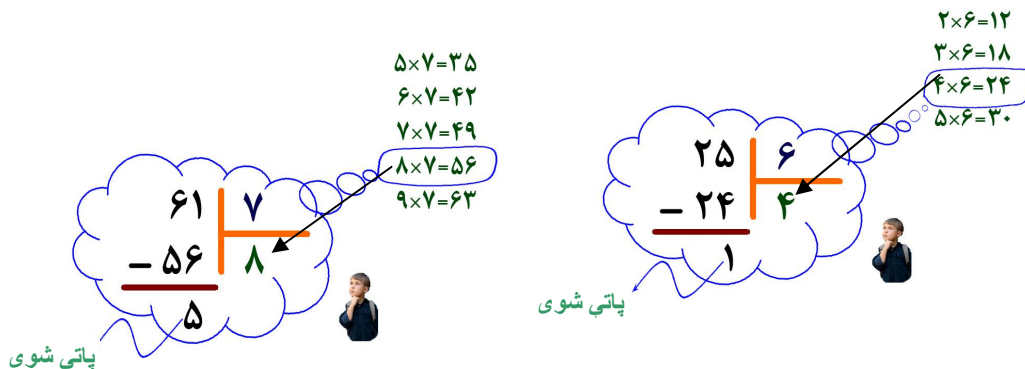
$۵ \times ۶ = ۳۰$
 $۶ \times ۶ = ۳۶$
 $۷ \times ۶ = ۴۲$
 $۸ \times ۶ = ۴۸$

دریم مثال: د لاندې پوښتنو د حل طریقې ته پاملرنه وکړئ.

$۵ \times ۷ = ۳۵$
 $۶ \times ۷ = ۴۲$
 $۷ \times ۷ = ۴۹$
 $۸ \times ۷ = ۵۶$
 $۹ \times ۷ = ۶۳$

$۲ \times ۶ = ۱۲$
 $۳ \times ۶ = ۱۸$
 $۴ \times ۶ = ۲۴$
 $۵ \times ۶ = ۳۰$

لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 6 \\ 94 \overline{) } \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \\ 63 \overline{) } \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ 72 \overline{) } \end{array}$$

۱- د لاندې عملیو خارج قسمت پیدا کړئ.

$$\begin{array}{r} 49 \\ 7 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36 \\ 8 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 28 \\ 7 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 22 \\ 7 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 46 \\ 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 32 \\ 8 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 34 \\ 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 67 \\ 8 \end{array}$$

۲ - لاندې پوښتنې حل کړي.

?

$$\begin{array}{r} 28 \\ 3 \end{array}$$

$\times 3 < 28$

?

$$\begin{array}{r} 41 \\ 7 \end{array}$$

$\times 7 < 41$

?

$$\begin{array}{r} 75 \\ 8 \end{array}$$

$\times 8 < 75$

کورنی دنده: لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 42 \\ 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 94 \\ 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 55 \\ 5 \end{array}$$

- ۱- عبدالله غواړي چې ۸۸ دانې نيا لگي په ۹ پټيو کې په مساوي توگه کښينوي، معلوم کړئ چې څو نهاله زيات پاتې کيږي.
- ۲- که چيرې په يوه موټر کې ۹ تنه ځای شي نو د ۷۲ تنو له پاره څو موټرونه اړتيا ده؟
- ۳- که چيرې په يوه غوري کې ۲ تنه ډوډۍ و خوري، معلوم کړئ چې د ۶۸ تنو لپاره څو غوريا نو ته اړتيا ده؟
- ۴- که چيرې يو زده کوونکی ۶ ټوله کتابچو ته اړتيا ولري، ۵۶ ټوکه کتابچې څو زده کوونکو ته رسيږي او څو کتابچې پاتې کيږي؟
- ۵- که چيرې يوې کورنۍ په يوه اونۍ کې ۸۶ کيلو واټه برق مصرف کړی وي، معلوم کړئ چې په يوه ورځ کې يې څو کيلو واټه برق مصرف کړی دی؟
- ۶- که چيرې يو تن په يوه ورځ کې ۸ گرامه بوره مصرف کړي، نو ۹۶ گرامه بوره د هغه د څو ورځو له پاره بس کېدلي شي؟
- ۷- ۶۳ تنه په ۹ موټرو کې ځي، که چيرې په هر موټر کې د سړيو شمېر سره مساوي وي، معلوم کړئ چې په هر موټر کې څو تنه ناست دي؟

څلور څلوېښتم لوست

د درې رقمي عددونو تقسيم په يوه رقمي عدد باندې

هدف: زده کوونکي وکړای شي چې درې رقمي عددونه په يوه رقمي عدد باندې تقسيم کړي.

لومړی مثال: د ۶۹۳ عدد په ۳ باندې ویشو.

مقسوم عليه

مقسوم

د ویش حاصل

$$\begin{array}{r} 231 \\ 3 \overline{) 693} \\ \underline{-6} \\ 09 \\ \underline{-9} \\ 003 \\ \underline{-3} \\ 000 \end{array}$$

پاتې يې
صفرده

حل: لومړی د مقسوم د سلیزو مرتبه یعنی ۶ د ۳ په عدد باندې ویشو چې خارج قسمت يې ۲ کیږي. په خارج قسمت کې لیکو بیا ۲ په ۳ کې ضربوو او د ضرب حاصل يې د ۶ لاندې لیکو او تفریق کوو چې د تفریق حاصل يې صفر کیږي.

په همدې ډول د لسیزو او یویزو مرتبو رقمونه را کښته کوو او د ویش عملیه سرته رسوو، په پای کې لیدل کیږي چې پاتې يې صفر دی.

مقسوم عليه

مقسوم

د ویش حاصل

$$\begin{array}{r} 27 \\ 5 \overline{) 136} \\ \underline{-10} \\ 36 \\ \underline{-35} \\ 1 \end{array}$$

پاتې شوی

دوهم مثال: د ۱۳۶ عدد، د ۵ په عدد باندې ویشو. لیدل کیږي چې د سلیزو رقم له مقسوم علیه څخه کوچنی دی، نو د لسیزو رقم د سلیزو له رقم سره چې ۱۳ کیږي، په ۵ باندې ویشو. په دې صورت کې د ویش حاصل يې ۲ دي. ۲ په ۵ کې ضربوو، د ضرب حاصل يې له ۱۳ څخه تفریقوو چې د تفریق حاصل يې ۳ کیږي، اوس د مقسوم دیویز رقم یعنی ۶ را کښته کوو د ۳۶ عدد حاصلیږي. هغه په ۵ باندې وېشو چې د وېش حاصل يې ۷ کیږي. د ۷ عدد په ۵ کې ضربوو او د ضرب حاصل يې له ۳۶ څخه تفریقوو په پای کې لیدل کیږي چې د (۱) عدد پاتې شوی او له مقسوم علیه څخه کوچنی دی.

فعالیت:

د لاندې پوښتنو حل په نظر کې ونیسئ.

$$\begin{array}{r} 960 \\ - 6 \\ \hline 36 \\ - 36 \\ \hline 0 \end{array}$$

پاتې شوی

$$\begin{array}{r} 709 \\ - 7 \\ \hline 9 \\ - 7 \\ \hline 2 \end{array}$$

پاتې شوی

$$\begin{array}{r} 574 \\ 8 \overline{) 56} \\ \underline{14} \\ 8 \\ \underline{6} \end{array}$$

پاتې ۶

$$\begin{array}{r} 636 \\ - 6 \\ \hline 036 \\ - 36 \\ \hline 0 \end{array}$$

پاتې شوی

څرنگه چې د لسيزو د مرتبې رقم يعني ۳ له مقسوم عليه څخه کوچنی دی، د خارج قسمت په اړوند مرتبه کې صفر لیکو. او بيا دمقسوم بل عدد را کښته کوو.

کورنی دنده

تقسیم کړي.

$$\begin{array}{r} 452 \\ 3 \overline{) } \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 284 \\ 6 \overline{) } \end{array}$$

۱- په لاندې پوښتنو کې د تقسیم عملیې سرته ورسوئ؟

$$\begin{array}{r} 867 \overline{) 5} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 41 \overline{) 6} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 66 \overline{) 7} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 170 \overline{) 9} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 420 \overline{) 1} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 375 \overline{) 1} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 168 \overline{) 8} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 285 \overline{) 3} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 960 \overline{) 6} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 709 \overline{) 7} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \overline{) 7} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 498 \overline{) 8} \\ \hline \end{array}$$

۲- یوه بزگر ۹۸۰ کیلو گرامه غنم حاصل واخیست، که چیرې نوموړی بزگر د ورځې ۷ کیلو گرامه غنم مصرف ولري، معلوم کړئ چې نوموړي غنم د بزگر د څو ورځو له پاره بس دي.

۳- یوه بڼوال ۸۰۱ کیلو گرامه زردآلو حاصل واخیست، که چیرې وغواړي هغه په ۹ کیلو گرامه صندوقونو کې واچوي، نو څو صندوقونه اړتیا پیدا کوي. د اړتیا وړ صندوقونو شمېر معلوم کړئ؟

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې حل کړي.

$$\begin{array}{r} 500 \overline{) 5} \\ \hline \end{array}$$

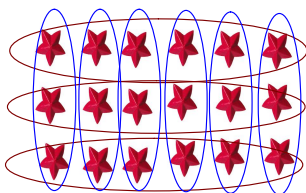
$$\begin{array}{r} 107 \overline{) 3} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 673 \overline{) 2} \\ \hline \end{array}$$

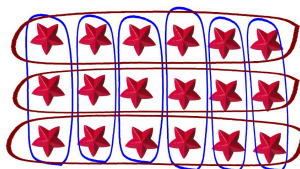
پنځه څلویښتم لوست

د ضرب او تقسیم د عملیو ازمویښه د یو بل په واسطه

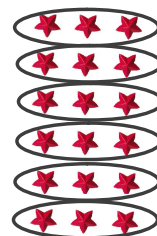
هدف: زده کوونکی به وکړای شي چې د ضرب او تقسیم عملیې د یو بل په واسطه و آزمایي.

$$6 \times 3 = 18$$

$$18 \div 3 = 6$$

$$18 \div 6 = 3$$

د ضرب او تقسیم د آزمویلو د عملیو په کارولو سره لیکلی شو چې:

$$\begin{array}{r}
 68 \\
 - 6 \\
 \hline
 8 \\
 - 6 \\
 \hline
 2
 \end{array}$$

$$11 \times 6 + 2 = ?$$

$$66 + 2 = 68$$

$$7 \times 4 = 28$$

$$28 \div 4 = 7$$

$$28 \div 7 = 4$$

$$5 \times 6 = 30$$

$$30 \div 6 = 5$$

$$30 \div 5 = 6$$

د پورتنیو پوښتنو له حل څخه نتیجه اخستلای شو، که چیرې د ضرب حاصل د ضرب په یوه جز باندې و ویشو، د ضرب بل جز لاس ته راځي او همدارنگه، که چیرې مقسوم علیه په خارج قسمت کې ضرب او له پاتې شوي عدد سره یې جمع کړو مقسوم لاس ته راځي.

د ۶ او ۸ د ضرب حاصل په لاس راوړئ اود هغه له پاره د وېش یا تقسیم دوه عملیې ولیکئ.

۱- مثال ته په پاملرنې سره په تشو ځایونو کې مناسب عددونه ولیکئ.

مثال:

$$۷۲ \div ۹ = \boxed{}$$

$$۵۴ \div ۶ = \boxed{۹}$$

$$۷۲ \div ۸ = \boxed{}$$

$$\boxed{۵۴} \div ۹ = ۶$$

$$\boxed{} \times ۸ = ۷۲$$

$$۶ \times \boxed{۹} = ۵۴$$

$$۲۱ \div ۳ = \boxed{}$$

$$۳۲ \div ۴ = \boxed{}$$

$$\boxed{} \div ۷ = ۳$$

$$\boxed{} \div ۸ = ۴$$

$$۳ \times \boxed{} = ۲۱$$

$$\boxed{} \times ۸ = ۳۲$$

۲- تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

$$۹ \times ۷ = \boxed{۶۳}$$

$$۹ \times ۸ = \boxed{۷۲}$$

$$۷ \times ۸ = \boxed{۵۶}$$

$$۶۳ \div ۷ = \boxed{}$$

$$۷۲ \div ۸ = \boxed{}$$

$$۵۶ \div ۸ = \boxed{}$$

$$۶۳ \div ۹ = \boxed{}$$

$$۷۲ \div ۹ = \boxed{}$$

$$۵۶ \div ۷ = \boxed{}$$

۳- په لاندې پوښتنه کې د مقسوم، مقسوم علیه او خارج قسمت

ترمنځ اړیکې په غور سره وگورئ او تش ځایونه یې ډک کړئ.

خارج
قسمت

مقسوم
عليه

$$۱۵ \div ۳ = ۵$$

$$۳ \times ۵ = ۱۵$$

د مقسوم ویشل په مقسوم علیه باندې د خارج قسمت د پیدا کولو څخه عبارت دي، که چیرې خارج قسمت په مقسوم علیه کې ضرب کړو مقسوم په لاس راځي.

۴- لاندې پوښتنې حل او امتحان کړئ.

$$\begin{array}{r} 8 \\ 972 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \\ 640 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \\ 970 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \\ 706 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \\ 105 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ 100 \end{array}$$

۵- د ۵ متره ټوکر بیه ۷۵ افغانۍ ده، د یوه متر ټوکر بیه معلومه کړئ.

۶- که چیرې یو کارگر په میاشت کې ۲۱۰ متره ټوکر وابدوي، معلوم کړئ چې نوموړی کارگر په ۹ ورځو کې څو متره ټوکر اوبدلای شي؟

۷- که چیرې یو مامور په یوه اونۍ کې ۵۶۰ افغانۍ تنخوا (معاش) واخلي، معلوم کړئ چې په یوه ورځ کې څو افغانۍ تنخوا لري.

لاندې پوښتنې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 8 \\ 611 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \\ 609 \end{array}$$

یوولسم فصل

کسر

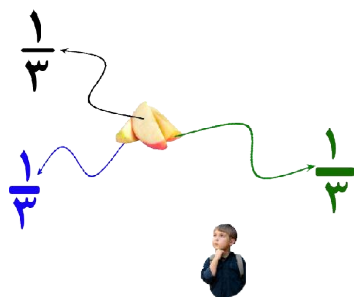
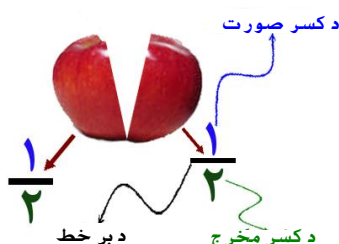
شپر څلویښتم لوست:

هدف: زده کوونکی به $\frac{1}{3}$ د یوه شي د نیمایي په توګه، $\frac{1}{3}$ د یوه شي د دریمې برخې په توګه، او $\frac{2}{3}$ د یوه شي دوه دریم برخې په توګه وپېژني.

پاملرنه وکړئ:

که مونږ یوه مڼه په دوو مساوي برخو وویشو په حقیقت کې مومنه نیمایي کړې ده چې په ریاضي کې داسې لیکل کیږي: $\frac{1}{2}$

که مونږ یوه مڼه په درې مساوي برخو وویشو اوله هغې څخه یوه برخه واخلو دریمه برخه داسې بنودل کیږي: $\frac{1}{3}$

که چیرې د یوې مڼې له دریو برخو څخه یوه برخه په یوه قاب کې او دوه برخې یې په بل کې کښېږدو داسې لیکو:

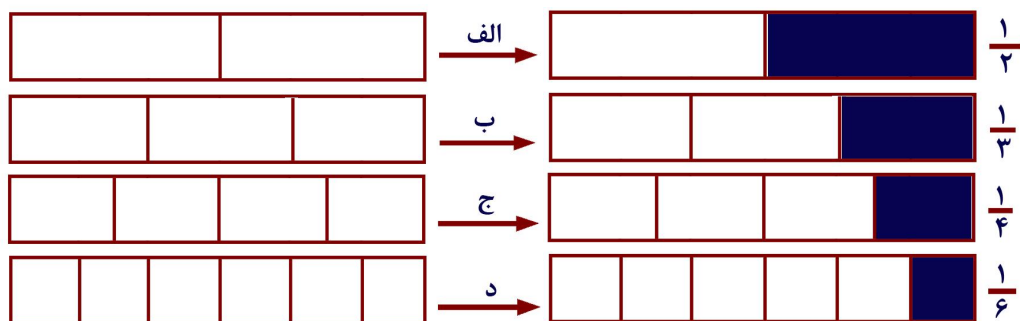
الف: $\frac{1}{3}$ برخه په یوه قاب کې

ب: $\frac{2}{3}$ برخې په بل قاب کې

د لاندې شکلونو اړوندو کسرونو ته پاملرنه وکړئ.

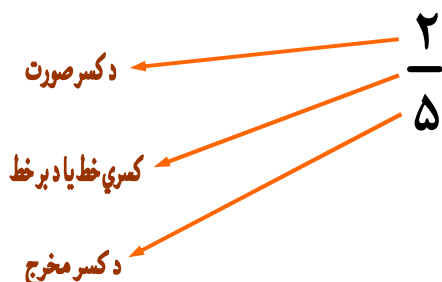
د الف په شکل کې د $\frac{1}{2}$ کسر بنسټي چې د دوو برخو څخه یې یوه برخه یې جلا شوې ده.

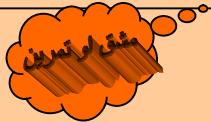
د (ب) په شکل کې د $\frac{1}{3}$ کسر بنسټي چې له دریو برخو څخه یې یوه برخه یې جلا شوې ده.

د (ج) په شکل کې د $\frac{1}{4}$ کسر بنسټي چې له څلورو برخو څخه یې یوه برخه جلا شوې ده.

د (د) په شکل کې د $\frac{1}{6}$ کسر بنسټي چې له شپږو برخو څخه یوه برخه جلا شوې ده.

د دې لپاره چې تا سو د یوه کسر د لیکلو سره ښه بلدتیا پیدا کړئ، لاندې کسرونه پاملرنه وکړئ.

۱- د لاندې شکلونو د تورو شوو او سپینو برخو کسري برخې په خپلو کتابچو کې بنیاست او وې لیکئ.

توره

سپینه

سپینه

توره

کسر	صورت	مخرج
$\frac{1}{2}$	۱	۲
$\frac{2}{3}$		
$\frac{3}{5}$		
$\frac{4}{5}$		
$\frac{5}{6}$		

۲- لاندې جدول بشپړ کړئ.

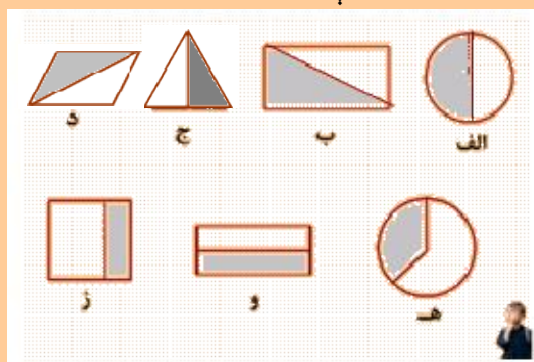

د $\frac{1}{5}$ ، $\frac{4}{5}$ ، $\frac{2}{3}$ په کسرونو کې صورت او مخرج ولیکئ.

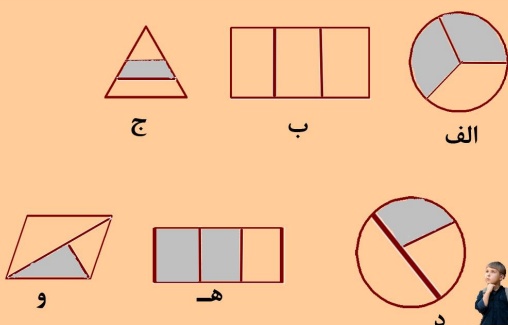
۳- له لاندې جدول څخه کسرونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

صورت	۳	۴	۵	۶	۷	۱
مخرج	۴	۷	۸	۷	۵	۶
اړوند کسر	$\frac{۳}{۴}$					

۴- کوم شکل په دوو مساوي برخو ويشل شوی دی، د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې وليکئ.

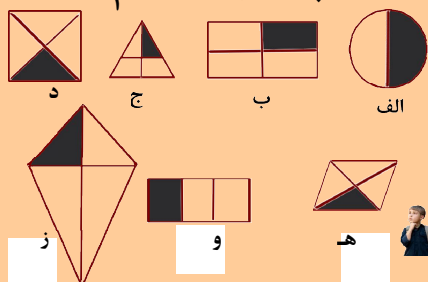
۵- کوم شکل په درې مساوي برخو ويشل شوی دی، د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې وليکئ.

کورنی دنده

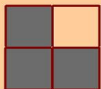
د $\frac{1}{3}$ ، $\frac{2}{3}$ ، $\frac{1}{4}$ کسر د شکلونو په واسطه په خپلو کتابچو کې وښایست.

۶- په لاندې شکلونو کې کوم یوه ته $\frac{1}{4}$ کسر لیکلی شو.

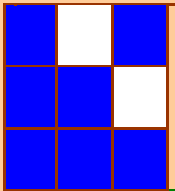
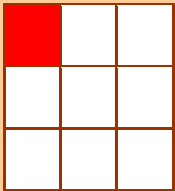
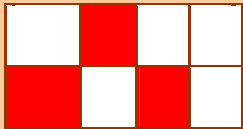
۷- په لاندې شکلونو کې د رنگ شوي برخو او سپینو برخو

کسرونه، د نمونې په ډول په تشه ځایونو کې ولیکئ.

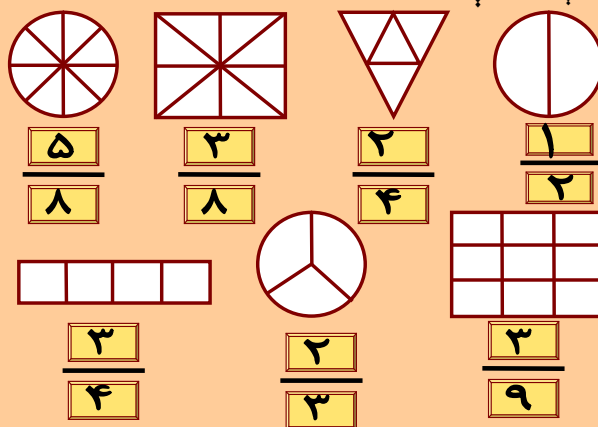
 الف	مسایې برخې رنگ شوي سپینې برخې	څلور $\frac{3}{4}$ $\frac{1}{4}$	 ب	مسایې برخې رنگ شوي رنگ شوي نه دي	 ج	مسایې برخې رنگ شوي سپینې برخې
--	--	--	--	---	--	--

۸- لاندې شکلونو ته پاملرنه وکړئ، د سپینې او رنگه شوې

برخې په کسر سره ولیکئ.

 ج	مسایې برخې رنگ شوي سپینې برخې	 ب	مسایې برخې رنگ شوي سپینې برخې	 الف	مسایې برخې رنگ شوي سپینې برخې
--	--	--	--	---	--

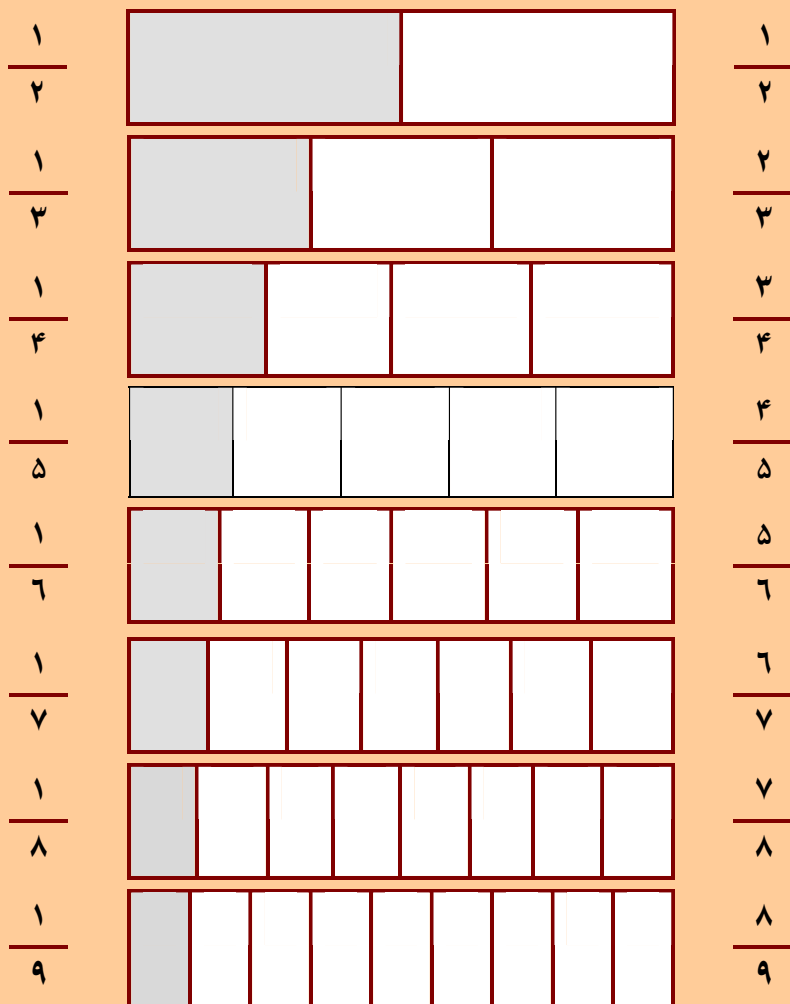
۹- لاندې هر یو شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ، د هر شکل د اړوند کسر په نظر کې نیولو سره د هغه برخې په خپلو کتابچو کې توري کړئ.

۱۰- د حل شوي مثال په ډول د لاندې شکلونو د رنگ شوو برخو کسر کينې خواته او د سپينو برخو کسر بنی خواته وليکئ.

$\frac{1}{9}$		$\frac{8}{9}$
_____		_____
_____		_____
_____		_____
_____		_____
_____		_____
_____		_____
_____		_____
_____		_____

۱۱- د لاندې شکلونو د رنگ شوو او سپینو برخو اړوند کسرونه په غور سره وگورئ. د اړوند شکل په کارولو سره لوی کسر او کوچنی کسر په شفاهي توګه وښیاست.

د $\frac{1}{3}$ ، $\frac{1}{5}$ ، $\frac{1}{7}$ ، $\frac{1}{8}$ او $\frac{1}{9}$ کسرونه د شکل په رنگولو سره وښیاست.

۱۲- د $\frac{3}{5}$ ، $\frac{3}{7}$ ، $\frac{3}{8}$ او $\frac{3}{9}$ کسرونه د شکل د رنگولو په واسطه وښیاست.

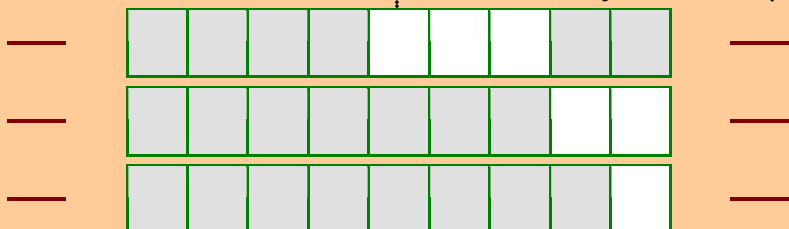
۱۳- د $\frac{4}{5}$ ، $\frac{4}{6}$ ، $\frac{4}{7}$ ، $\frac{4}{8}$ او $\frac{4}{9}$ کسرونه په شکل کې وښیاست.

۱۴- د $\frac{5}{6}$ ، $\frac{5}{7}$ ، $\frac{5}{8}$ او $\frac{5}{9}$ کسرونه د شکل د رنگولو په

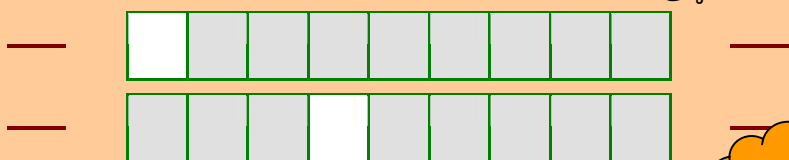
واسطه وښیاست، رنگ شوي او سپینې برخې سره پرتله کړئ

او د $>$ ، $<$ او $=$ نښو په واسطه یې وښیاست.

۱۵- د لاندې شکلونو د رنگ شوو برخو کسر ښی، خواته او د سپینو برخو اړوند کسر کینې خواته ولیکئ.

۱۶- د لاندې شکلونو د رنگ شویو برخو کسر ښی، خواته او د سپینو برخو کسر کینې خواته ولیکئ او یو له بله سره یې پرتله کړئ.

کورنۍ دنده

د لاندې شکل د رنگ شوو برخو کسر کینې خواته او د سپینو برخو کسر ښی، خواته ولیکئ او پرتله یې کړئ.

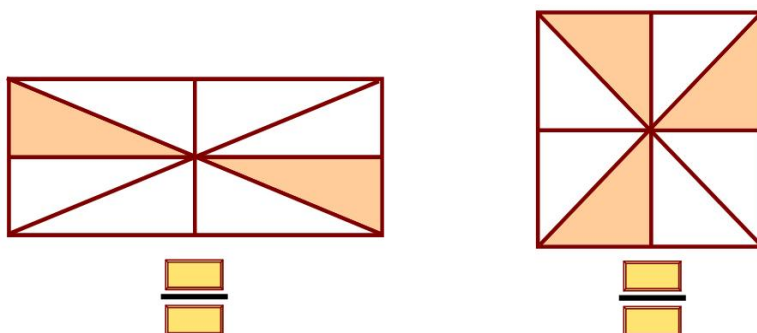

۱- احمد د يوه مستطيل کاغذ څخه $\frac{1}{4}$ برخه پرېکړه، تاسو هم دا کار په عملي توګه سرته ورسوئ او ووايست چې څومره برخه يې پاتې ده، په کسر سره يې وښايست.

۲- کريم يوه دايره په درې مساوي برخو ووېشله او د هغې $\frac{2}{3}$ برخې يې توري کړې، څومه برخه يې سپينه پاتې ده؟ د رسم په واسطه يې وښايست.

۳- د لاندې شکلونو د رنگ شوو او سپينو برخو کسر په خپلو کتابچو کې وليکئ.

۴- يو ليتر اوبه څو گيلاسه کيږي؟

۵- يوه دايره رسم کړئ $\frac{1}{4}$ برخه يې توره کړئ.

۶- له يوه گيلن اوبو څخه يو ليتر اوبه څرنگه جلا کوئ؟

۷- د $>$, $<$, او $=$ نښو په کارولو سره لاندې درکړل شوي وزنونه سره پرتله کړئ.

الف: ۵۰۰ گرامه ۲ کيلو گرامه

ب: ۳ کيلو گرامه ۳۰۰ گرامه

ج: ۷۵۰ گرامه نيم کيلو گرامه

د: ۲۵۰ گرامه ۷۵ گرامه + ۱۰۰ گرامه + ۲۵ گرامه

کورنی دنده

يو مستطيل رسم کړئ چې اوږدوالی يې ۶ سانتي متره او سوري يې ۳ سانتي متره وي، بيا د هغې $\frac{1}{4}$ برخه توره کړئ.

- ۸- یو تن آشپز ۷۵۰ گرامه وریژې درلودلې چې ۴۵۰ گرامه یې له هغو څخه پخې کړي معلومې کړئ چې څو گرامه وریژې یې پاتې دي.
- ۹- یوه ډوډۍ پخوونکي یو کیلو گرام خمیره درلودله چې له ۳ ورځو څخه وروسته ۲۵۰ گرامه خمیره ورسره پاتې وه، معلومه کړئ چې په دریو ورځو کې یې څومره خمیره مصرف کړې ده؟
- ۱۰- یوې مور ۵ کیلو گرامه وریژې، ۵۰۰ گرامه بوره، ۲۵۰ گرامه غوړي او ۲۵۰ گرامه لوبیا واخیستل. د ټولو شیانو وزن معلوم کړئ.
- ۱۱- لاندې شیان د څه شي په واسطه اندازه کیږي، ځوابونه یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ؟

	الف: نفت
	ب: د وره لوړوالی
	ج: اوبه
	د: بوره

- که چیرې یو لوښی د ۱۲ معمولي گیلاسونو اوبو ځای ولري، معلوم کړئ چې په نوموړي لوښي کې څولیتره اوبه ځایيږي؟
- ۱۲- د لوست توکي او لوازم چې لاندې اندازه ولري، وښایست.
- الف: له ۹ سانتي مترو څخه لږ وي.
- ب: د یوه متر په حدودو کې وي.
- ج: د ۱۰ او ۲۰ سانتي مترو په منځ کې وي.
- ۱۳- د ۳ سانتي مترو، ۷ سانتي مترو او ۱۲ سانتي مترو په اندازه خطونه رسم کړئ.
- ۱۴- د هر غوړي خوړو لپاره ۳ منو لرونکي یو قاب ته اړتیا ده، که چیرې ۲۱۰ دانې منې ولرو څو دانو غوړیو او څو دانو قابونو ته اړتیا ده؟
- ۱۵- د ۶ دانو قلمونو بیه ۶۶ افغانۍ ده، د ۷ دانو قلمونو بیه معلومه کړئ؟
- ۱۶- زرغونه اوس ۱۲ کلنه ده له ۳ کلو وروسته د هغې عمر معلوم کړئ.
- ۱۷- که چیرې احمد د ورځې ۹ افغانۍ سپما وکړي، د هغه د یوې کال او یوې میاشتې د سپما اندازه معلومه کړئ؟

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library